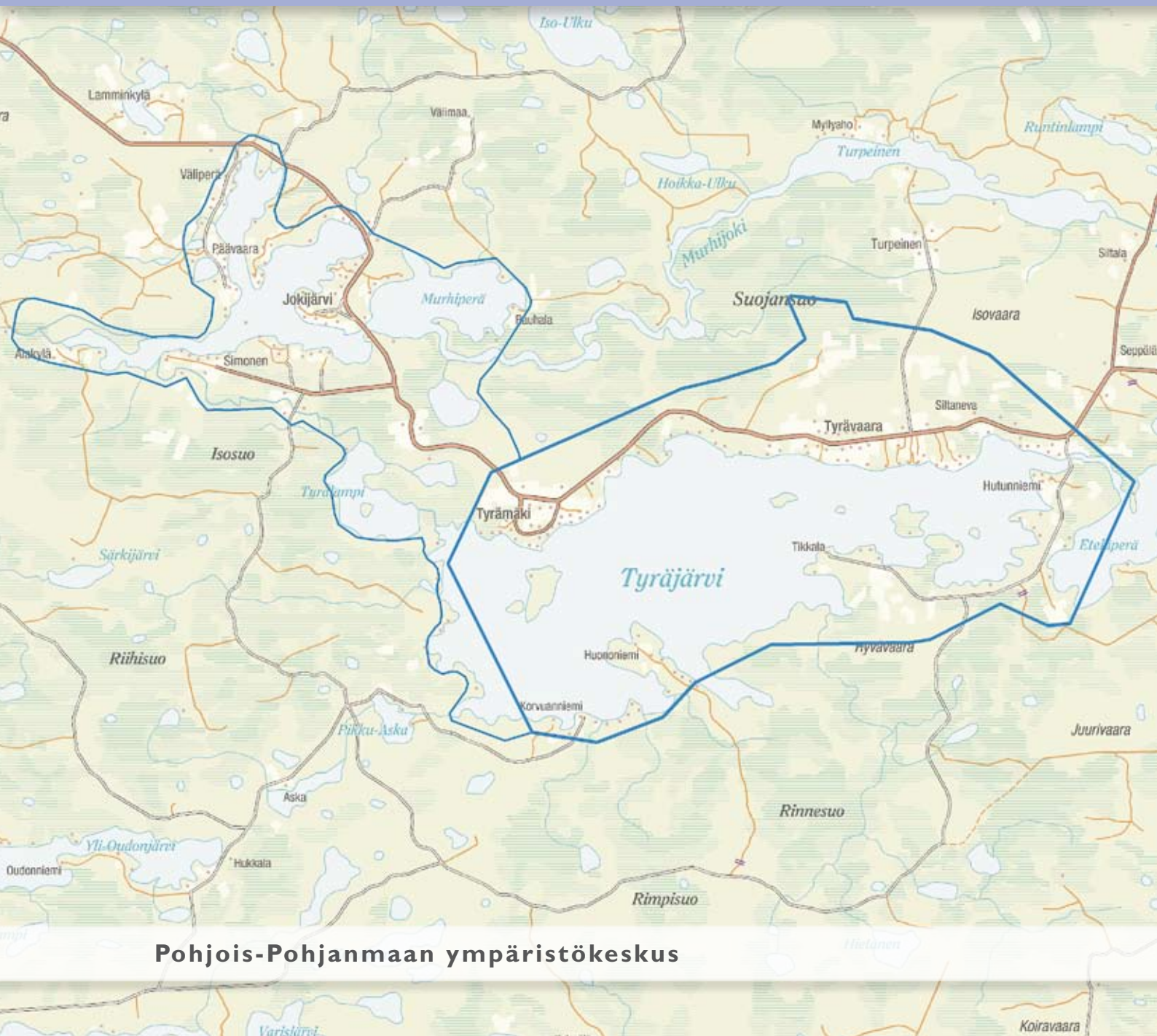

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma

Taivalkosken Tyräjärvä-Jokijärvi

Susanna Anttila, Jorma Räisänen ja Sami Timonen

POHJOIS-POHJANMAAN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 1 | 2008

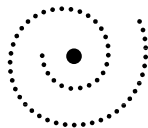
Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma

Taivalkosken Tyräjärvi–Jokijärvi

Susanna Anttila, Jorma Räisänen ja Sami Timonen

Oulu 2008

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus

POHJOIS-POHJANMAAN
YMPÄRISTÖKESKUS

POHJOIS-POHJANMAAN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 1 | 2008

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Luonnonsuojeluosasto

Taitto: Mari Wuolio

Kansikuva: ©Genimap Oy, Lupa L 4659/02, Suomen
ympäristökeskus, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Sisäsivujen kuvat: Susanna Anttila

Kartat:

©Genimap Oy, Lupa L 4659/02
©Maanmittauslaitos lupa nro 7/MML/08
©Museovirasto, sopimus 24.1.2008
©Suomen ympäristökeskus (SYKE)
©Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/ppo/julkaisut

Multiprint Oy, Oulu 2008

ISBN 978-952-11-3091-5 (nid.)
ISBN 978-952-11-3092-2 (PDF)
ISSN 1796-1939 (pain.)
ISSN 1796-1947 (verkkok.)

SISÄLLYS

1 Johdanto	5
2 Tyräjärvi–Jokijärven yleissuunnittelualue	6
3 Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuskohteet	9
3.1 Entiset ja nykyiset peltoalueet	9
3.2 Peltoon rajautuvat elinympäristöt	10
3.2.1 Vesistöt ja kosteikot	10
3.2.2 Pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet ja pellon keskellä olevat metsäsaarekkeet	10
3.2.3 Piennaralueet, puukujat ja pihapiirit	11
3.3 Perinnebiotoopit	12
3.3.1 Niityt	12
3.3.2 Metsälaitumet ja haat	13
4 Luonnon monimuotoisuuskohteiden hoito	14
4.1 Laidunnus	14
4.2 Niitto	15
4.3 Raivaus	15
5 Luonnon monimuotoisuus ja maataloustuet	16
5.1 Täydentävät ehdot	16
5.2 Perusympäristötuki	16
5.3 Ympäristötuen erityistuki	17
6 Suunnittelualueen esimerkkikohteet	19
6.1 Päävaara	21
6.1.1 Metsäkot (kohde 1)	21
6.1.2 Päävaarantien Väliperä (kohde 2)	22
6.1.3 Vaarala (kohde 3)	22
6.1.4 Vitikko (kohde 4)	23
6.1.5 Päävaaran lakialue (kohde 5)	23
6.1.6 Mäkelä (kohde 6)	24
6.1.7 Hoikkala (kohde 7)	24
6.2 Jokijärvi	26
6.2.1 Jokijärventien Väliperä (kohde 8)	26
6.2.2 Mannisenniemi (kohde 9)	26
6.2.3 Perälä (kohde 10)	27
6.2.4 Hilturanta (kohde 11)	27
6.2.5 Romppainen (kohde 12)	28
6.3 Alakylä–Simonen	29
6.3.1 Jukaranaho (kohde 13)	29
6.3.2 Kurttila (kohde 14)	29
6.3.3 Karsikkoniemi (kohde 15)	30
6.3.4 Sutisenniemi ja Tyräniemi (kohde 16)	30
6.3.5 Kenttä (kohde 17)	31
6.3.6 Ylisimonen (kohde 18)	32
6.3.7 Kantoniemi (kohde 19)	32
6.3.8 Virtala (kohde 20)	33
6.3.9 Saija (kohde 21)	33
6.3.10 Siika-aho (kohde 22)	33
6.3.11 Likoniemi (kohde 23)	35

6.4	Tyrämäki.....	35
6.4.1	Manninen ja Saarela (kohde 24)	35
6.4.2	Tyrämäen entiset pellot (kohde 25).....	36
6.4.3	Tyrämäen lakialue (kohde 26).....	36
6.4.4	Hakala (kohde 27).....	37
6.4.5	Rantala (kohde 28).....	38
6.4.6	Rinne (kohde 29).....	38
6.4.7	Vesa (kohde 30)	38
6.5	Tyrävaara	38
6.5.1	Vaaranpää (kohde 31)	38
6.5.2	Kankkula (kohde 32)	39
6.5.3	Hutunaho (kohde 33)	40
6.5.4	Ruohoaho (kohde 34)	40
6.5.5	Kaunisto (kohde 35)	41
6.5.6	Pohjasoja (kohde 36)	42
6.5.7	Pahkala (kohde 37)	43
6.6	Hutunsalmi–Tyrjärven eteläpuoli.....	43
6.6.1	Munalantien saareke (kohde 38)	43
6.6.2	Pajuniemi (kohde 39).....	44
6.6.3	Hutunsalmi (kohde 40).....	44
6.6.4	Hutunniemi (kohde 41).....	44
6.6.5	Hyvävaara (kohde 42)	46
6.6.6	Munala (kohde 43).....	47
6.6.7	Mäntyniemi (kohde 44)	48
6.6.8	Myllymännikkö (kohde 45).....	48
6.6.9	Korvuanniemi (kohde 46)	49
7	Yleissuunnittelualan uhanalaisia ja huomionarvoisia lajeja.....	50
7.1	Uhanalaisuusluokittelu ja luonnonsuojelulainsäädäntö.....	50
7.2	Uhanalaiset ja silmälläpidettävät kasvilajit	51
7.3	Suojelullisesti tärkeät lintulajit.....	52
7.3.1	Lintudirektiivin liitteen I lintulajit	54
7.3.2	Suomen uhanalaisluettelon mukaiset lintulajit	56
	Lähteet.....	58
	Kuvailulehti	62

1 Johdanto

Luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan eri eläin- ja kasvilajien sekä erilaisten elinympäristöjen runsautta. Maatalousalueilla elää viljelykasvien ja kotieläinten lisäksi lukuisia luonnonvaraisia lajeja, jotka pitävät avoimista ja puoliavoimista elinympäristöistä. Arvokkaita kohteita ovat muun muassa vanhan niitty- ja laiduntalouden synnyttämät niityt ja hakamaat, joilla saattaa viihtyä harvinaisiakin eliölajeja. Tehokkaassa viljelyssä olevat pellot ovat tärkeitä paitsi maaseutumaiseman säilymisen kannalta myös monien lintulajien ruokailu-, levähdys- ja pesimäalueina.

Viime vuosikymmenten aikana maataloudessa tapahtuneet muutokset, kuten koneellistuminen sekä lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden lisääntynyt käyttö, ovat kaventaneet monen eliölajin elinmahdollisuuksia. Peltojen salaojitus on vähentänyt pientareita ja karja on siirtynyt luonnonlaitumilta kylvönurmille. (Väre ym. 2005; Heikkinen 2007.)

Maa- ja metsätalousministeriö on myöntänyt alueellisille ympäristökeskuksille rahoitusta maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden (LUMO) yleissuunnitelmien laadintaan vuodesta 2003. Suunnittelua on tehty valtakunnallisesti arvokkailla maisema-alueilla (Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997). Pohjois-Pohjanmaalla LUMO-yleissuunnitelmia on aiempina vuosina laadittu Hailuodon (Merilä 2005), Limingan lakeuden länsiosan (Anttila ym. 2007b), Reisjärven Keskikylä-Kangaskylän (Nikunen 2007) ja Oulujoen laakson (Anttila ym. 2007a) maatalousalueille. Kesällä 2007 yleissuunnittelu käynnistyi Taivalkosken Tyrjäjärvi-Jokijärven lisäksi Mankila-Sipolan alueella Rantsilassa (Anttila ym. 2008).

LUMO-yleissuunnittelun tarkoituksena on tehostaa maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden hoitoa ja suojelua sekä suunnata hoitotoimet tärkeimmille kohteille. Tavoitteena on kannustaa viljelijöitä hakemaan erityistukia ja lisätä viranomaisten, neuvojen ja viljelijöiden välistä vuorovaikutusta. Suunnitelman laadinnassa on käytetty soveltuvien osien ohjeena Ympäristöministeriön Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopasta (Heikkilä 2002).

Suunnittelun käynnistymisestä tiedotettiin lähialueen viljelijöille kirjeitse. Lisäksi Koillissanomissa oli artikkeli aiheesta 11.6.2007. Varsinainen suunnittelu käynnistyi yleisötilaisuudella, joka pidettiin Jokijärven koululla 13.6.2007. Yleissuunnittelusta kerrottiin myös Taivalkosken kunnan ja Jokijärven kyläseuran www-sivuilla (Taivalkosken kunta 2007; Jokijärven kyläseura 2007). Maastotyövaiheessa suunnittelun etenemisestä uutisoitiin Koillissanomissa ja Kalevassa.

Maastokartoituksia tehtiin 25.6.–12.9.2007 välisenä aikana ja paikallisilta asukkailta saatiin runsaasti yleissuunnittelun kannalta arvokasta tietoa. Suunnitelmaluonnosta esiteltiin viljelijöille ja paikallisille asukkaille yleisötilaisuudessa Jokijärven koululla 28.11.2007. Esimerkkikohteiden maanomistajille lähetettiin tiedotuskirjeet ja varattiin mahdollisuus kommentoida luonnosta. Yleissuunnitelma viimeisteltiin ohjausryhmältä ja maanomistajilta saatujen muutosehdotusten pohjalta.

Tyrjäjärvi-Jokijärven yleissuunnitelman laadintaa ohjaavaan ryhmään kuuluivat ylitarkastaja Johanna Helkimo Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksesta, maiseman- ja luonnonhoidon neuvoja Taimi Mahosenaho ProAgria Oulusta, suunnittelija Jorma Pessa Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksesta, maataloussihteeri Kauko Tyni ja ympäristötarkastaja Anne Strandman Taivalkosken kunnasta sekä Taivalkosken maataloustuottajien edustaja Seija Laurila. Maastotöissä konsulttina toimi Ulla Majava.

Hankkeen pääsuunnittelijana oli Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen suunnittelija Susanna Anttila, joka vastasi maastokartoituksista, raportin koostamisesta ja suunnitelmakarttojen laatimisesta. Paikallista linnustoa käsittelevät jaksot laativat tutkija Sami Timonen Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksesta sekä jokijärveläinen lintuharrastaja Jorma Räisänen. Myös suunnittelualueen yleiskuvaus on pääosin Jorma Räisäsen käsialaa. Lisäksi Taivalkosken alueen viime vuosien lintuhavaintoja välitti tarkastelua varten Kalevi Hirvonen.

Yleissuunnitelmassa esitellään kohdekuvausten ja karttojen avulla paikallisia käytännön esimerkkejä erilaisista erityistukimahdollisuuksista. Suunnitelmaan on valittu mukaan 46 luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää kohdetta. Kohteiden kuuluminen yleissuunnitelmaan ei kuitenkaan rajoita alueiden käyttöä eikä velvoita maanomistajia järjestämään niiden hoitoa. Kohdeluettelo ei ole täysin kattava, vaan suunnittelualueelta löytyy muitakin mahdollisia hoitokohteita. Esimerkkien tarkoituksena onkin helpottaa vastaavanlaisten kohteiden tunnistamista myös suunnittelualueen ulkopuolella.

2 Tyräjärvi–Jokijärven yleissuunnittelualue

Yleissuunnittelualueeksi valittu Tyräjärvi–Jokijärven arvokas maisema-alue on laajuudeltaan 6 150 hehtaaria, josta yli puolet on vesistöjä. Maiseman muodostavat Jokijärvi ja Tyräjärvi sekä muutaman kilometrin etäisyydellä toisistaan sijaitsevat Jokijärven, Tyrämäen ja Tyrävaaran kylät. Jokijärven ympäristö on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi ja Tyräjärven puoli valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Jokijärvellä asutus on keskittynyt järven keskelle työntyville niemille sekä Päävaaralle ja Simoseen. Kirjailija Kalle Päättalon tuotannossa esiintyvillä Jokijärven maisemilla on myös matkailullista merkitystä. Tyrämäen kylä on rakentunut Tyrämäen ympäri kiertävän ja järven rantaa myötäilevän kylänraitin varteen. Tyrävaaralla asutusta on vaaran lämpimällä jyrkällä etelärinteellä tien ja järven välissä. Sen sijaan Tyräjärven etelärannan asutus on harvaa. (Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997.) Matkaa Jokijärven alapuoliselta pohjapadolta Tyrä- ja Koviojärven väliseen Hutunsalmeen on linnuntietä noin 17 kilometriä. Maisema-alueen rajausta on esitetty kuvassa 1.

Suunnittelualueella on useita kiinteitä muinaisjäännöksiä, pääasiassa kivikautisia asuinpaikkoja, jotka kertovat pitkästä asutushistoriasta (Sarkkinen 2002). Muinaisjäännöksiä on löydetty Jokijärven ympäristöstä, Tyrämäeltä ja Hutunniemestä. Nuorempia kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita (Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993) ovat Jokijärven kylällä Simosen ja Kirkkosaaren alue, Kalle Päättalon lapsuudenkoti Kallioniemi, Hiltula ja Jokijärven kirkon muistomerkki sekä vanha pappila. Kokonaisuudessaan valtakunnallisesti arvokkaaksi alueeksi luetteloidun Tyrämäen kohteita ovat tuulimylly ja museo. Kuvassa 1 esitetyt suunnittelualueen kiinteät muinaisjäännökset, kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet ja uhanalaisten kasvien esiintymät on merkitty myös luvun 6 tarkempiin kohdekarttoihin. Uhanalaisista kasvilajeista on kerrottu enemmän kappaleessa 7.2.

Maisema-alueen metsät ovat luonnostaan kuusivaltaisia ja puhtaat männiköt lähes kaikki metsän-

hoidon seurauksena syntyneitä. 1970-luvulla oli vielä jäljellä laajoja yhtenäisiä metsäalueita, mutta sen jälkeen niitä on hakattu paljon. Nykyisin eristeisiä taimikoita ja nuoria metsiä on enemmän kuin varttuneita metsiä. Erilaisia soita on runsaasti, rämeistä ja niitä reunustavista korpisuikaleista aukeisiin rimpinevoihin. Varsinaisia peltovaltaisia maatalousalueita on vain joitakin satoja hehtaareita ja ne ovat pääosin muutamana keskittymänä kylien ympärillä.

Tyräjärven asutus on keskittynyt lähes kokonaan pohjoisrannalle Tyrämäelle ja Tyrävaaralle. Koska melkein kaikki rannat ovat yksityisomistuksessa, on mökkejä harvakseltaan ympäri järven. Tyrämäen loivilla rinteillä ja niiden ympärillä levittäytyy alueen laajin yhtenäinen peltoaukea. Pienten metsäsaarekkeiden rikkomaa aukeaa on kuutisenkymmentä hehtaaria. Osa pelloista on jo ehtinyt muuttua koivumetsiksi, ja vaikka uusiakin pelloja on raivattu viime vuosiin saakka, on viljelty ala pienentynyt 1970-luvulta lähtien. Tyrämäellä on viisi lypsykarjatilaa ja useita poronmestajia, joille moni talo on vuokrannut peltonsa.

Tyrävaaran kylä levittäytyy maisema-alueella pitkän rantaa noin viiden kilometrin pituisena. Järven ja tien välisellä alueella vuorottelevat peltoaukeat ja metsät. Kylän lypsykarjailoista neljä on maisema-alueella. Suunnittelualueen lähistöllä on karjailoita lisäksi Turpeisessa ja Soutunivalla sekä Koviojärven pohjoisrannalla. Viljelyksiä on siellä täällä kauempanakin taloista, esimerkkinä Tyrävaaran pohjoispuolella olevat niin sanotut Suojansuon pellot.

Kylämaisema on muuttunut historian kuluessa. Rukiinviljely siihen oleellisesti liittyvine kesantoineen loppui pian sotien jälkeen. Sata vuotta sitten ei pelloilla kasvanut heinää muualla kuin pien-tareilla ja ojissa. Silloin isonkin talon peltoheinät mahtuivat pariin hevoskuormaan. Nykyisin lähes kaikki maisema-alueen viljelyssä olevat pellot kasvavat heinää. Ohraa ei ilmeisesti viljellä koko maisema-alueella vihantarehua lukuun ottamatta.

Paikalla on kenties alueen vanhin joutsenreviiri, jolla on pesitty likimain vuosittain ainakin 1980-luvun alusta lähtien. Pesä on ollut joskus ojasuulla Tyrjärven puolella, mutta useimmin Pikku-Askassa. Järven rannalla on yksi asuttu talo ja muutamia mökkejä, mutta ne eivät lintuja häiritse.

Tyrjärvi laskee vetensä Jokijärveen Tyräsalmen, Tyrälammen ja Tyräjoen kautta. Tyräsalmi on noin puolen kilometrin pituinen ja satakunta metriä leveä. Salmen matalat osat ovat ulpukan vallassa, jonkin verran on myös järvikortetta ja saroja. Vesilintupoikueita näkee salmessa usein. Keväällä salmi aukeaa aikaisin ja houkuttelee paikalle ensimmäiset joutsenet, telkät, isokoskelot ja heinäisorsat. Myös uivelo kuuluu varhaiskevään vakiolajistoon. Toukokuulla salmesta pyydetään haukia ja toisinaan harmaalokit pitävät matalassa vedessä olevia verkkoja itsepalveluruokaloina. Salmessa on ollut ennen niittyä, mutta nykyisin sen viimeisetkin rippeet alkavat olla koivuvesakkoa.

Reilun neliökilometrin laajuinen Tyrälampi on matala ja rantojen läheisyydessä reheväkasvuinen. Kasvillisuus on pääasiassa rytiä ja järvikortetta, paikoin kasvaa myös kaislaa. Ennen sotia kortteikot olivat huomattavasti laajempia ja ne kerättiin karjan talvirehuksi. Kasvustojen pienentymisestä on kunnia sälytetty piisamin harteille. Lammella pesii melko runsaasti puolisuikeltajasorsia ja usein näkyy kevätkesällä lapasorsaparikin. Pesimälajistoon kuuluvat myös uivelo ja härkälintu. Lähisuolla pesivä joutsenpari viettää poikasineen paljon aikaa lammella. Kolmen kilometrin päässä pesivät kalasäsket käyvät saalistamassa lammella ja siellä on usein näkynyt kesäaikaan myös sinisuohaukka.

Tyrälampeen laskee vetensä parinkymmenen hehtaarin laajuinen Mustalampi. Vähäkasvustoisesta ja suurimmalta osaltaan liejupohjaisen lammen lähes ainoita vesilintuja on kuikkapari, joka pesii lammen kelluvilla sammalsaarekkeilla ja kalastaa Tyrjärvenrannassa. Lampia yhdistävä oja mutkittelee pitkän kapean niittyä. Ojan mutkiin muodostuneissa poukamissa tapaa usein tavipoikueen.

Jokijärven laskeva Tyräjoki on kaikkine mutkineen viitisen kilometriä pitkä. Rannat ovat enimmäkseen niittyä tai metsäistä rämettä. Kovapohjaisissa virtapaikoissa näkyy kevätkuuton aikana sekä koko- että puolisuikeltajasorsia, mutta muuten joki ei ole linnuston kannalta kovinkaan vetovoimainen. Aikoinaan joen rannoilla on ollut laajat niityt, jotka ovat jäämässä koivikon alle tai muuttumassa rämemänniköiksi. Irnin säännöstelypadon valmistuttua 1960-luvulla eivät sammaloitumista estävät kevättulvat ole nousseet niityille kuin

poikkeustapauksissa. Tyrä- ja Jokijärvellä on vain vaaksan verran korkeuseroa ja aikaisemmin Tyräjoki on Iijoen kovimpien tulvien aikana kääntynyt virtaamaan joskus takaisinpäin.

Noin 40 hehtaarin laajuinen Säynäjälampi Tyrämäen pohjoispuolella on matalahko ja enimmäkseen kovapohjainen. Rannoilla kasvaa hyvin niukasti järvikortetta ja saroja. Syksyllä lammen keskivesillä parveilee jonkin verran lintuja, pääasiassa telkkiä. 1970–80-luvuilla Säynäjälampi oli muuttoaikoina joutsenten suosiossa. Tuolloin lammessa kasvatettiin siianpoikasia istutuksia varten ja pohjaeliöstön määrä ja koostumus ovat voineet olla joutsenille suotuisat. Nykyisin lammella näkee hyvässä lykyssä vain jonkin yksittäisen parin. Säynäjälammeista Tyrjärven ulottuvalla Risusuolla pesi vuosikautia joutsenpari, jonka verkkaista pesäelämää saattoi seurata Jokijärventieltä. Samalla rimmikolla pyörii edelleenkin lokkilintuja.

Säynäjälampi laskee Murhijokeen ja edelleen reilun kahden neliökilometrin laajuiseen Jokijärven Murhiperään. Hidasvirtainen ja niittyrantainen, monin paikoin kortetta kasvava Murhijoki virtaa reilun kilometrin pituista alaosaansa lukuun ottamatta yleissuunnittelualueen ulkopuolella. Se on Tyrälammen ohella seudun parhaita vesilintu- ja kahlaajapaikkoja sekä muutto- että pesintäaikana. Murhijoen laajat niityt ovat metsittyneet melko hitaasti Tyräjokeen verrattuna. Iijoen uiton loputtua 1980-luvulla jokeen on kasvanut runsaasti uposkasvillisuutta.

Jokijärven reilun 600 hehtaarin laajuinen vesialue muodostuu pääasiassa kolmesta suuresta lahdesta, Väli-perästä, Kauhaperästä ja Murhiperästä, joiden väliin jäävien niemien kärjet ovat olleet viljelyssä 1600-luvulta lähtien. Jokijärven rantojen vanhimmat asuinpaikat ja nykyisinkin väljimmät peltoaukeat ovat Päävaara Väli-perän länsirannalla, Väli- ja Kauhaperien väliin jäävä Mannisenniemi, Hilturanta ja Simoranta järven eteläpuolella. Nykyisin Jokijärven ympäristön ainoa karjatila sijaitsee kilometrin verran järven eteläpuolella Tyräjokivarressa. Suuri osa järven rantapelloista on kuitenkin edelleen heinäviljelyksessä.

Jokijärven saaret ovat enimmäkseen pieniä, muutaman aarin laajuisia. Isoimmat saaret järven länsipäässä ovat karuja hiekkaharjanteita. Rannat ovat enimmäkseen kivikkoisia ja vähäkasvustoisia. Runsaimmin kasvillisuutta on järven länsipäässä olevissa Kurtin- ja Lumpeikkolammissa, jotka nimestään huolimatta ovat pikemminkin lahtia, sekä osassa Murhiperää. Yleisimmin nähtävät vesilinnut ovat telkkiä ja koskelot.

3 Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuskohteet

Luvussa esitetään maatalousympäristön luonnon monimuotoisuutta edistävät kohdetyypit ja yleisiä suosituksia niiden hoidosta. Kohdetyyppien yhteydessä viitataan myös niitä edustaviin paikallisiin esimerkkikohteisiin, jotka on esitelty luvussa 6. Huomiota kiinnitetään myös kohdetyypille ominaiseen suunnittelualueella esiintyvään eliölajistoon, jonka säilymiseen oikein toteutetulla ympäristönhoidolla voidaan vaikuttaa.

3.1

Entiset ja nykyiset peltoalueet

Vaikka lajistollisesti rikkaimmat alueet löytyvät yleensä viljelyalueiden liepeiltä, ei avointen viljeltyjen peltöjen merkitystä luonnon monimuotoisuudelle tulisi väheksyä. Maatalous paitsi pitää maiseman avoimena, myös ylläpitää monien eläinten elinmahdollisuuksia. Peltöalueilla pesii lukuisa määrä lintuja ja ruokailijoita on vielä monin verroin enemmän. Lintujen syys- ja kevätmuuton aikoihin peltöaukeilla on suuri merkitys myös kerääntymis- ja levähdysalueina. Keväällä esimerkiksi ranta-alueen tuntumassa tai jokivarsilla tulvivat pellot ovat sorsalintujen ja kahlaajien tärkeitä ruokailualueita.

Viljelyalueet ovat monipuolisimmillaan silloin, kun ne koostuvat erikokoisista ja -tyyppisistä viljelmistä. Linnuston monimuotoisuuden kannalta tärkeitä elementtejä ovat eri-ikäiset nurmet, suojaviljanurmet, kesantopellot, nurmilaitumet ja perunaviljelmät. Nurmialueita hyödyntävät lähes kaikki viljelyalueilla levähtävät ja ruokailevat lintulajit. Jotkut yksivuotiset rikkakasvitkin voivat olla ravinnonlähteenä tietyille lajeille. Sarka- ja veto-ojien määrä sekä riittävät pientareet ja suojakaistat lisäävät viljelyalueen monimuotoisuutta. Niiden merkitys korostuu monien peltolintulajien pesimäpaikkoina. Salaojittamattomat pellot ovat arvokkaita monimuotoisuuskohteita, joten ne kannattaa säilyttää, mikäli se ei kohtuuttomasti vaikeuta viljelyä. Avo-ojien palauttamista voidaan raahoittaa erityistuella. Peltolinnuston kokonaistiheys on suurempi avo-ojitetuilla kuin salaojitetuilla pelloilla. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Tyrämäen aikaisin paljastuvat rinnepellot ovat aina houkutteleet muuttolintuja. Kun ohraa vielä kasvatettiin useissa taloissa, olivat keväiset sänkipellot lintujen mieluisimpia ruokailupaikkoja. Tuttujen kahlaajien, rastaiden, lokioiden ja varisten joukossa on aikojen kuluessa näyttäytynyt harvinaisempiakin vieraita, kuten harjalintu, turkin- kyyhky ja turturikyyhky. Myös monenkirjavia kesykyyhkyä on seikkaillut pelloilla, joskus useamman linnun voimin. Yli puoli vuosisataa sitten pulu kuului lyhyen aikaa kylän vakiolajistoonkin, tosin kanta tuotiin Oulusta postiautolla. 1970-luvulla Tyrämäen kevääseen kuuluivat säännöllisesti myös mustavarikset, joita saattoi liikkua pieninä parvinakin. Nykyisin mustavaris on hyvin satunnainen laji.

Kesannot ja muut vastaavanlaiset alueet hyödyttävät monia peltoympäristön lintulajeja, kuten taivaanvuolta, isokuovia, niittykirvistä, keltavästäräkkiä, kiurua, pensastaskua, pensaskerttua ja pajusirkkua. Omalta osaltaan ne vähentävät ympäristön kuormitusta verrattuna aktiivisesti viljeltyyn, muokattavaan ja lannoitettavaan alueeseen. Koko lajiston kannalta lyhytaikaiset kesannot ovat pitkäaikaisia edullisempia, mutta myös pitkäaikaisemmista kesannoista hyöttyy moni laji.

Laidunalueiden merkitys on huomattava monille matalakasvuisilla alueilla pesiville ja ravintonsa hankkiville lintulajeille. Näihin kuuluvat monet kahlaajalajit, kuten esimerkiksi töyhtöhyppä ja isokuovi sekä avomaan varpuslinnuista kiuru, niittykirvinen ja keltavästäräkki. Monet lajit käy-

vät ruokailemassa laitumilla, pesimäaikaan muun muassa kottaraiset ja pääskysen. Muuttoaikaan matalakasvuiset laidunalueet tulvalammikoineen ovat monien vesilintujen ja kahlaajien suosimia paikkoja.

Peltojen jäätyä aktiiviviljelyn ulkopuolelle ne pensoittuvat ja metsittyvät ajan myötä. Paikoin peltoja on myös metsitetty istuttamalla puita, jolloin lopputuloksena on usein näkymiä peittävä tasaikäinen puurivistö. Etenkin arvokkaalla maisema-alueella peltojen pitäminen avoimina on suositeltavampi vaihtoehto kuin antaa alueiden umpeutua. Aktiiviviljelyn lisäksi vaihtoehtona on hoitaminen vuosittain niittämällä, laiduntamalla tai raivaamalla. Vanhenevilla pelloilla, joiden uudistamisesta ja lannoittamisesta on jo kulunut aikaa, tai jotka eivät koskaan ole olleet tehoviljelyssä, lajisto kehittyy hoidon myötä niittymäiseen suuntaan. Monimuotoisuus lisääntyy etenkin silloin, jos niittoheinä myös korjataan pois tai alueita laidunnetaan pienellä eläintiheydellä ilman lisärehua. Suunnittelualueella on runsaasti aktiivikäytöstä poistuneita peltoja, joista osa on jo umpeutumassa (kohteet 1, 2, 5, 7, 10, 12, 13, 20, 24, 25, 28, 31, 33, 35, 36, 40, 44 ja 46). Esimerkkinä raivaamalla laitumeksi kunnostetusta pensoittuneesta peltoalueesta on kohde 17 ja niittämällä hoidettavia vanhenevia peltoja edustavat kohteet 3, 4, 6, 8, 14, 18, 21, 32 ja 45. Esimerkkikohde 34 havainnollistaa kosteaa rantapelttoa, jonne suositellaan monimuotoisuuskaistan perustamista.

3.2

Peltoon rajautuvat elinympäristöt

3.2.1

Vesistöt ja kosteikot

Peltoalueita halkovilla puroilla ja ojilla on suuri merkitys eläinten pesimä- ja ruokailupaikkoina sekä kulkureitteinä. Luonnostaan kosteikkoja on vesistöjen tulvarannoilla, purojen ja ojien varsilla sekä lähteiköissä, missä vedet viipyvät tavallista kauemmin ja kosteus säilyy läpi kesän. Myös keinotekoiset kosteikot edistävät monien vesilintujen ja kahlaajien pesintää. Suojakaistat, suojavyöhykkeet, kosteikot sekä mutkaiset vesiuomat suodattavat pelloilta valuvia ravinteita.

Rantapelloille voidaan perustaa tavanomaisen viljelytoiminnan ulkopuolelle jääviä monimuotoisuuskaistoja tai jyrkästi viettävillä ja tulvalle alttiilla alueilla tarvittaessa leveämpiä suojavyöhykkeitä. Pellolle perustettua suojavyöhykettä voidaan hoi-

taa laiduntamalla muusta pellosta erikseen aidattuna tai niittämällä ja korjaamalla niittotähteet pois. Tulvapelloilla ja -niityillä on merkitystä muun muassa sorsalintujen ja kahlaajien levähdys- ja ruokailualueina. (Lounais-Suomen ympäristökeskus 2006; Lounais-Suomen ympäristökeskus 2007.)

Pellon ja järven tai joen väliin jää usein puusto- ja pensaikkovyöhyke, joka hoitamattomana sulkee näkymiä. Tämän pellon ja vesistön välisen reunavyöhykkeen hoidolla on usein myös luonnon monimuotoisuutta tukeva vaikutus. Hoito voi olla pensaikon raivausta, puuston harvennusta, niittoa tai laidunnusta. Otollisia hoitokohteita ovat etenkin paikat, joissa maisemia on mahdollista avata tiellä tai vesillä liikkujien ihailtavaksi.

Linnuston kannalta yhteyden säilyminen avoimilta peltoalueilta järvelle on tärkeää. Kokonaan rantapuustoa ja pajukkoa ei kuitenkaan kannata poistaa, vaan säästää vaihtelevasti puu- ja pensasryhmiä. Tasavälein harventamista tulee sen sijaan välttää ja pyrkiä luonnolliseen lopputulokseen, jossa on avattu näkymäaukkoja haluttuihin suuntiin. Pellon ja vesistön välisiä reunavyöhykkeitä liittyy esimerkkikohteisiin 2, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 15, 18, 20, 21, 22, 27, 28, 30, 32, 34, 35, 37, 39, 41, 43 ja 46.

3.2.2

Pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet ja pellon keskellä olevat metsäsaarekkeet

Peltojen keskelle jääneiden saarekkeiden taustalla voi olla esimerkiksi alueen kivisyys tai kosteus, mikä on hankaloittanut pelloksi raivaamista. Valoisalla paikalla puiden latvukset kehittyvät leveiksi ja haaroittuneiksi. Maisemallisen vaihtelun lisäksi saarekkeilla on merkitystä eläinten suoja-, pesimä- ja ruokailualueina. Pellon keskellä olevat yksittäisetkin puut elävöittävät maisemaa ja pellon reunoille kasatut kivikasat ja -aidat kertovat entisajan kovasta pellonraivaustyöstä. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Pellon ja metsän välisellä reunavyöhykkeellä lajirunsaus on suurempi kuin pellolla tai metsässä. Reunavyöhyke voi olla avointa niittyä, puoliavointa harvapuustoista aluetta tai tiheämpää monikerroksellista metsää. Erona jyrkkäreunaiseen talousmetsään luonnon kannalta arvokkaalla reunavyöhykkeellä maisema vaihtuu usein avoimesta pellosta niityn kautta puoliavoimeksi pensaikoksi ja edelleen metsäksi. Monipuoliset reunavyöhykkeet ovat usein syntyneet laidunnuksen tuloksena ja ne voivat täyttää myös perinnebiotoopin tunnusmerkit. Reunavyöhykkeiden hoitokohteiksi eivät sovellu talousmetsät, tiheät istutusmetsät, avohakkuualueet, synkät kuusikot, eivätkä alueet, joille on esimerkiksi läjitetty ojamaita. (Lappalainen 2002;

Haaranen ym. 2007; Lounais-Suomen ympäristökeskus 2007.)

Reunavyöhykkeitä ja saarekkeita voidaan hoitaa puuston ja pensaikon raivauksilla, laiduntamalla ja niittämällä. Saarekkeet eivät välttämättä vaadi ollenkaan hoitoa, vaan jo niiden säilyttäminen lisää luonnon monimuotoisuutta. Yleisperiaatteena reunavyöhykkeiden hoidossa on avointen niittymäisten alojen lisääminen sekä puuston ja pensaikon kehittäminen monilajiseksi ja eri-ikäiseksi. Raivauksissa säästetään lehtipuustoa ja pensaita sekä marjovia lajeja. Myös vanhat puut ja lahot pökelöt rikastuttavat elinympäristöä. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.) Peltolohkon reunalle on mahdollista perustaa enintään kolme metriä leveä monimuotoisuuspiennar myös muualle kuin vesistöjen varteen (Maa- ja metsätalousministeriö 2007). Tavallista leveämpi niittymäinen piennar voi edistää monimuotoisuutta leventämällä pellon ja metsän välistä reunavyöhykettä. Suunnittelualueen esimerkkeinä pellon keskellä olevista metsäsaarekkeista sekä pellon ja metsän välisistä reunavyöhykkeistä ovat kohteet 1, 5, 7, 11, 17, 18, 20, 22, 26-32, 35, 37, 38, 40, 41, 45 ja 46.

3.2.3

Piennaralueet, puukujat ja pihapiirit

Viljelytoimien ulkopuolelle jäävät peltoteiden ja -ojien pientareet tarjoavat suojapaikkoja monille

linnuille, hyönteisille ja kasveille. Pientareet toimivat kulkureitteinä ja leviämisteinä, niin sanottuina ekologisina käytävinä. Käytävä saattaa yhdistää vaikkapa peltojen eri puolilla olevat arvokkaat elinympäristöt. Perinteisesti hoidettujen niittyjen ja hakamaiden vähennyttyä voimakkaasti ovat monet niittykasvit etsittyneet juuri piennarniityille. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.) Suunnittelualueella esimerkkinä tästä on uhanalaisten noidanlukkojen esiintyminen vanhojen peltojen laitamilla (kohteet 3, 13 ja 21).

Pientareiden luonnon monimuotoisuutta voidaan lisätä säännöllisellä niitolla ja niittojätteen poiskorjaamisella. Monilajisella kukkivalla pientareella niittoa kannattaa lykätä syksymmälle. Säästettäväksi valikoidut yksittäispuut ja pensaat lisäävät maiseman vaihtelevuutta. Yhtenäinen pajuukoseinämä sen sijaan sulkee näkymiä.

Puukujat ja puurivit ovat olennainen osa maaseutumaisemaa. Avoimen alueen keskellä oleva puusto elättää myös lukuisia eliölajeja, antaa suojaa tuulelta ja pitää haihduttamalla tien pohjan kantavana. Kasvillisuuden kannalta oma merkityksensä on myös hyvin hoidettua puukujaa reunustavilla piennarniityillä. Useimmiten puukuja reunustaa maatalon pihaan johtavaa tietä tai kylän raittia. Yleisimmin käytetty puulaji on koivu. Kujanteen hoitotoimenpiteisiin voi kuulua aluskasvillisuuden niitto vuosittain ja oksien leikkaus tarvittaessa. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Kuva 2. Mäntylän pihatietä reunustava puukuja.

Vanhojen kujanteiden uusimista on hyvä suunnitella ajoissa ja myös uusia kujanteita voidaan perustaa sopiville paikoille. Jos kaikkien puiden uudistaminen tehdään kerralla, menee vuosia ennen kuin kujasta taas tulee näyttävä – toisaalta kujanteen näyttävyys perustuu juuri säännöllisyyteen. Hyvä vaihtoehto voi olla myös joka toisen puun korvaaminen uudella puusukupolvella. Sopiva taimien välinen etäisyys on koivulla noin kuusi metriä. Vaihtoehtona on myös istuttaa aluksi puita puolet tiheämmin ja kaataa myöhemmin joka toinen puu latvusten levetessä. Taimien istuttamisessa kannattaa ottaa huomioon myös leviden maatalouskoneiden vaatima tila. Puukujia liittyy yleissuunnitelman kohdekuvauksiin 20 ja 34. Lisäksi mainittakoon Mäntylän pihaan johtava koivukuja Simosessa (kuva 2).

Puurivit ja -kujanteet sekä pihapiirien reunamat monipuolistavat viljelyalueiden lajistoa. Ladot, riuksaidat ja muut käsittelemättömästä puusta tehdyt hyönteisille tärkeät rakenteet alkavat käydä harvinaisiksi. Rakennukset, halkopinot sekä pihapiirien pöntöt tarjoavat pesimäpaikkoja useille lintulajeille. Tyypillisiä näillä alueilla viihtyviä lajeja ovat muun muassa haara- ja räystäspääsky, västäräkki ja kivitasku sekä viime vuosikymmeninä selvästi vähentyneet lajit varpunen ja kottarainen. Myös vanhojen pihapiirien talleamalla syntyneet nurmikot saattavat olla kasvilajistoltaan arvokkaita. Suunnittelualueella niittymäisiä monilajisia pihanurmia on esimerkiksi Vaaralassa ja Korvuanniemessä (kohteet 3 ja 46).

Karjatilat ja poroaidat tarjoavat linnuille ravintoa etenkin lumisena aikana. Huhtikuussa poroaidoilla ruokailee muuttavia pulmusia ja keltasirkkuja ja sieltä löytyvät usein myös kevään ensimmäiset töyhtöhyypät ja sepekkyyhyt. Harakat ja pienikokoisemmat talvilinnut sekä pikkujyrsijät hyödyntävät poroilta jääviä jyviä ja väkirehuja koko talven. Poroaitojen ansiosta lapinharakka talvehti 1990-luvulla Jokijärvellä.

3.3

Perinnebiotoopit

3.3.1

Niityt

Niityt ovat avoimia matalakasvuisia alueita, joita ei kuitenkaan ole muokattu pelloksi. Jokien ja järvien rannoilla esiintyy luonnostaankin avoimia ranta-, tulva- ja suoniittyjä, joita on aikoinaan laajennettu raivaamalla heinän tuotantoon. Niittyjä on voinut kehittyä myös muualle kuin vesistöjen yhteyteen

Perinnebiotoopit

- Perinnebiotoopilla tarkoitetaan viljelemätöntä, muokkaamatonta ja lannoittamatonta aluetta, joka on kehittynyt pitkään jatkuneen perinteisen niiton tai laidunnuksen tuloksena.
- Yleisperiaatteena perinnebiotooppien hoidossa on ravinteisuuden vähentäminen, mikä tarkoittaa laidunnusta ilman lisärehua pienellä eläintiheydellä tai niittoa ja niittojätteen poiskorjaamista.
- Suunnittelualueella esiintyviä perinnebiotooppityyppejä ovat metsälaitumet, haat ja erilaiset niityt.
- Yleissuunnittelun yhteydessä löydettiin joukko kohteita, joiden perinnebiotooppiarvoja on mahdollista suunnitelmallisella hoidolla lisätä tai palauttaa.

pitkään jatkuneen niiton tai laidunnuksen tuloksena. Rantaniittyjen kasvillisuudelle on tyypillistä vyöhykkeisyys. Ennen vesistöjen säännöstelyä tulvat pitivät niityt avoimina ja estivät sammaloitumista sekä turpeen syntymistä. Niittyjä voidaan hoitaa raivaamalla pensaikkoo, laiduntamalla tai niittämällä ja korjaamalla niittojäte pois. Hoidetut rantaniityt ovat erityisesti linnuston mieleen. (Haaranen ym. 2007; Priha 2003d, Priha 2003f)

Jokien ja purojen varsilla suoniittyjen tuottoa on usein parannettu säätelemällä vedenkorkeutta padon avulla. Kasvukaudella vedenpintaa nostettiin vähitellen ja ennen heinäntekoa niitty sai kuivahtaa. Suunnittelualan lähistöllä edustavimpia jokivarsiniittyjä ovat Iiviöjärven länsipuoliset Irninjoen suoniityt, jotka on 1990-luvulla tehdyssä valtakunnallisessa inventoinnissa luokiteltu paikallisesti arvokkaaksi perinnemaisemaksi. Rannoilla on vielä useita, tosin huonokuntoisia latoja. (Vainio ja Kekäläinen 1997.)

Jokivarsiniittyjen yläosat kaipaavat ajoittain, esimerkiksi muutaman vuoden välein, raivaamista umpeenkasvun estämiseksi ja perinnemaisemien säilyttämiseksi. Kaikkein kosteimmat ranta-alueet pysyvät avoimina ilman hoitotoimiakin. Suunnittelualueella tavoitteeksi voidaan asettaa myös joidenkin pienialaisten niittyjen saaminen säännöllisen niiton piiriin lähes täysin hävinneen maankäyttömuodon vaalimiseksi. Työlään niittourakan toteutus voisi mahdollistaa keräämällä hoidettavaksi laajempia niittykokonaisuuksia, jolloin suurin osa alasta hoidettaisiin kevyemmin raivaamalla ja työläämmät hoitotoimet keskitettäisiin pienelle valitulle alueelle.

Joki- ja Tyräjärvien ympäristössä on runsaasti potentiaalisia jokivarsien niittyalueita, joista esi-

merkkikohteiksi valittiin muutama maisemallisesti tai matkailullisesti otollisella paikalla oleva kohde: Kantoniemi, Likoniemi, Pohjasoja ja Hutunsalmi (kohteet 19, 23, 36 ja 40). Sutisenniemessä (kohde 16) on suunniteltu Tyräjoen entisen niittyalueen hoitamista laiduntamalla. Pienialaisia kuivan maan niittyjä on muun muassa viikatteella niitettyjen pihapiirien liepeillä. Kun kyseessä on perinnebiotooppien hoito, toimenpiteiden rahoitusmahdollisuus maatalouden ympäristötuen erityistuella koskee viljelijöiden lisäksi myös rekisteröityjä yhdistyksiä. Maataloustukia käsitellään tarkemmin kappaleessa 5.3.

3.3.2

Metsälaitumet ja haat

Suunnittelualueella esiintyviä puustoisia laiduntamalla syntyneitä perinnebiotooppeja ovat haat ja metsälaitumet. Taivalkoskella karjan vapaa metsälaidunnus on jatkunut aina 1960-luvulle asti ja monin paikoin vieläkin pitempään. Suurin osa nykyisistä metsälaitumista on aidattu. Haat ovat harvapuustoisia alueita, joiden aluskasvillisuudessa on sekä metsä- että niittylajistoa. Metsälaitumien puusto on tiheämpää ja aluskasvillisuus on pääosin tavallista metsäkasvillisuutta niittylajien sinnitellessä lähinnä aukkopaikoissa. (Priha 2003e; Halmeenpää ym. 2006; Haaranen ym. 2007.)

Kaikki laidunnetut metsät eivät ole perinnebiotooppeja. Rajanveto laidunnetun metsän ja perinnebiotooppina pidettävän metsälaitumen välille voi olla vaikeaa. Kymmenen vuotta jatkunut laidunnus muuttaa jo metsäkasvillisuutta, mutta perinnebiotooppien syntyminen ja luonnon monimuotoisuuden lisääntyminen edellyttävät pidempää laidunhistoriaa. (Hägg ja Pessa 2006.) Kaikenlaisten metsien ja muidenkin pellon ulkopuolisten alueiden laidunnus on joka tapauksessa suositeltavaa ja lisää luonnon monimuotoisuutta.

Hakamaiden ja metsälaidunten hoito tapahtuu laiduntamalla ja puuston harvennuksilla. Tavoitteena on ylläpitää tai laajentaa olemassa olevia avoimia niittyaloja ja lisätä alueen valoisuutta. Eroa talousmetsiin verrattuna puusto on monilajista ja eri-ikäistä, eikä harvennusta tehdä tasavälein. Etenkin järeää lahoppuustoa suositetaan sekä pystyssä että maassa. (Priha 2003e; Haaranen ym. 2007.)

Esimerkkeinä suunnittelualueen mahdollisista kunnostettavista hakamaista ja metsälaitumista, joita ei tällä hetkellä käytetä, ovat kohteet 9, 27, 33 ja 34. Kohteet 22, 42 ja 43 ovat tällä hetkellä laidunkäytössä, mutta niiden hoitotapaa on tarpeen tarkistaa, jos tavoitellaan perinnebiotooppiarvojen lisääntymistä. Perinnebiotoopeille soveltuvasta laidunnustavasta on kerrottu tarkemmin kappaleessa 4.1.

4 Luonnon monimuotoisuuskohteiden hoito

4.1

Laidunnus

Luonnon monimuotoisuutta edistävän laidunnuksen yleisperiaatteet eroavat tavanomaisen maatalouden toimintatavoista. Hoidettavia alueita laidunnetaan kesäaikaan ympärivuorokautisesti nurmilaitumista erikseen aidattuina, etteivät karjan lannan mukana kulkeutuvat ravinteet pääse rehevöittämään luonnonlaidunta. Laidunpaine ja laidunkauden pituus sopeutetaan alueen tuottokyvyn mukaan. Ihanteellista olisi, jos laidunnus jatkuisi pienellä eläinmäärällä alkukesästä syksyyn asti. Vaihtoehtoisesti laidunnus voidaan toteuttaa suuremmalla eläinmäärällä useammassa jaksossa. (Priha 2003a.)

Karjan tallaus rikkoo paikoin maanpintaa, jolloin niittykasvien siemenet pääsevät itämään. Eläimet valikoivat syömänsä kasvillisuuden ja jättävät hylkylajikkuja. Tarvittaessa laidunkauden jälkeen tehdään täydennysniittoa. Suuret yhtenäiset laidunalueet voi jakaa lohkoihin laidunnuksen tehostamiseksi. Laidunnusjälki paranee, jos laiduneläiminä käytetään samanaikaisesti kahta eläinlajia. Lampaat ja vuohet ovat tehokkaita vesakontorjuja ja hevoset soveltuvat kovapohjaisille laidunalueille. (Priha 2003a.)

Taulukossa 1 on esitetty erilaisille perinnebiotoopeille suositellut hehtaarikohtaiset eläinmäärät, joita voidaan soveltaa myös muiden kohdetyypin, kuten entisten peltojen ja reunavyöhykkeiden hoidon suunnitteluun. Sopiva eläintiheys määritellään aina tapauskohtaisesti. Käyttötäuon jälkeen kunnostettavalla laitumella käytetty eläinmäärä voi ensimmäisten vuosien ajan olla hieman suurempi verrattuna pitkään käytössä olleisiin laitumiin. Laitumelle ei kuitenkaan tuoda lisärehua, vaan tarvittaessa eläimet siirretään rehun loputtua välillä toiselle laidunlohkolle. Tämän vuoksi nuor- karja ja liharodut soveltuvat lypsylehmiä paremmin luonnonhoitoon. (Priha 2003a; Huuskonen ym. 2006.)

Tyrämäellä ja Tyrävaaralla on useita karjatiloja, mutta Jokijärven lähialueella lehmä on enää yhdellä tilalla. Simosessa ja Tyrävaaralla on lisäksi muutama hevonen ja Päävaaralla vuohia. Sopivia laiduneläimiä saattaa löytyä myös suunnittelualan ulkopuolelta. Esimerkiksi kiertävä lammaskatras voisi laidunkierron avulla hoitaa useampiakin kohteita kesän aikana.

Ympärivuotinen metsälaidunnus

Taivalkoskella tutkittiin vuosina 2004–2005 metsälaidunnuksen vaikutusta luonnon monimuotoisuuteen osana laajempaa Lumolaidun-tutkimushanketta. Tavoitteena oli kehittää metsälaidunnuksen ohjeistusta. Vertailua tehtiin perinteisten kesäaikaisten laidunten, ympärivuotisten laidunten ja laiduntamattomien metsien välillä. Osatutkimuksissa tarkasteltiin muun muassa metsälaidunten kasvi-, hyönteis- ja lintulajistoa. (Huuskonen 2006; Hägg ja Pessa 2006; Timonen ym. 2006; Halmeenpää ym. 2006; Pentinsaari 2006; Huuskonen ym. 2006.)

Ympärivuotinen metsälaidunnus on 1990-luvulta lähtien yleistynyt Taivalkoskella. Tuotantomalli on käytössä lypsykarjatiloi- lla, jotka saavat nuor- karjan ulkokasvatuksella vapautettua navet- tapaikkoja lypsylehmille. Laidun- alat ovat suuria ja eläintiheys pieni, joten kesä- kaudella karja elää pääasiassa metsälaitu- men rehuntuotolla. Ympä- rivuotinen laidunnus ei kuitenkaan sellaisenaan sovellu perinnebiotooppien hoitotavaksi, koska talviaikainen lisäruokinta aiheuttaa laidun- alueen rehevöitymistä ja maaston haitallista kulumista ruokintapaikkojen läheisyydessä. Lisäruokinnan myötä laidunnus- paine kohdistuu laitumelle epä- tasaisesti ja osa laidun- alueesta saattaa jäädä koko- naan hyödyntämättä. (Hägg ja Pessa 2006; Huus- konen 2006.)

Ympärivuotisille metsälaitu- mille voi melko no- peasti syntyä joitakin perinnebiotooppien piirteitä, kuten avoimia niittyaukkoja ja lahoppuustoa. On- gelmana on kuitenkin talviaikaisen lisäruokinnan

aiheuttama ravinnekuormitus, joka yksipuolistaa kasvilajistoa. Ravinteiden lisääntyessä vallalle pääsevät voimakkaasti leviävät ja korkeakasvuiset lajit. Metsälaidunten rehevöitymistä ilmentäviä ei-toivottuja kasvilajeja ovat esimerkiksi voikukka, pihatähtimö, rönsyleinikki, nokkonen, hevonhierakka, vadelma, maitohorsma ja koiranputki. Kasvilajiston monimuotoisuus on suurin perinteisillä kesäaikaisilla laitumilla. (Hägg ja Pessa 2006.)

Perinnebiotoopin kesäaikainen laidunnus on mahdollista toteuttaa esimerkiksi aitaamalla karjalle perinnebiotoopin ulkopuolelle erillinen talvilaidunalue, jonne sijoitetaan lisäruokinta- ja juomapaikat sekä eläinsuojia. Kesällä, kun lisäruokintaa ei tarvita, voidaan aluetta laiduntaa koko laajuudessaan. Tällöin kivennäiset ja juomapaikka sijoitetaan edelleen talvilaidunalueelle. (Hägg ja Pessa 2006; Huuskonen ym. 2006.) Esimerkiksi Hyvävaaran metsälaitumella (kohde 42) perinnebiotoopin laidunnus olisi mahdollista toteuttaa tällaisella järjestelyllä.

4.2

Niitto

Niitto on tehokkaasti ravinteisuutta vähentävä luonnonhoitomuoto, kunhan niittojätteet korjataan pois. Niiton ajankohdan valinnalla voidaan vaikuttaa kasvilajistoon. Tehostetulla useampaan kertaan kesässä tapahtuvalla niitolla taltutetaan aggressiivisia korkeakasvuisia lajeja, kuten maitohorsmaa, nokkosta ja koiranputkea. Ei-toivottua lajistoa kannattaa taltuttaa niittämällä ensimmäisen kerran jo ennen kukintaa ja käyttämällä murskaavateräisiä niittovälineitä, kuten raivaussahaa tai niittosilppuria, jonka etuna on tähteiden samanlainen poiskorjuu. (Priha 2003b.)

Matalaa kukkivaa kasvillisuutta vaalitaan niittämällä kerran vuodessa loppukesällä ja antamalla siementen varista ennen niittotähteiden keräämistä. Niittykasvillisuudelle sopivia leikkaavateräisiä niittovälineitä ovat esimerkiksi lautasniittokone ja viikate. Traktoriniitto on mahdollinen tasaisilla ja kovapohjaisilla kohteilla. Niitetyn alan jälkilaidunnus parantaa myös hoidon lopputulosta. (Priha 2003b.)

4.3

Raivaus

Puustoa ja pensaikkoa raivaamalla ja harventamalla voidaan avata maisemia ja lisätä luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä avoimia ja puoliaivoimia elinympäristöjä. Myös kunnostettavat luonnon monimuotoisuuskohteet ja perinnebiotoopit vaativat usein alkuraivausta. Jos raivattava ala on suuri, kannattaa raivaukset jaksottaa useammalle vuodelle, ettei kuolevista kannoista vapaudu kerralla liikaa ravinteita maaperään. Työvälineinä voidaan käyttää esimerkiksi moottorisahaa, raivaussahaa tai ohuille vesioille myös niittokonetta. Pienialaisilla kohteilla taimikkoa voi kitkeä myös käsin. (Priha 2003c.)

Raivatuille kohteille on järjestettävä tehokas jatkoahoito, muuten ei-toivotut kasvit, kuten maitohorsma ja koiranputki, pääsevät vallalle valoisuuden lisääntyessä. Raivaus kannattaa tehdä mahdollisimman lyhyeen kantoon laiduneläinten turvallisuuden vuoksi tai tulevan niittohoidon helpottamiseksi. Raivaustähteet tulee pääsääntöisesti korjata pois alueelta. (Priha 2003c.) Esimerkiksi pellon ja metsän tai pellon ja vesistön välisillä reu-navyöhykkeillä raivaus voi tapauskohtaisesti olla myös alueen pääasiallinen hoitomuoto.

Taulukko 1.

Keskimääräinen eläintiheys (eläimiä/ha) noin 120 päivää kestävän laidunkauden ajaksi erityyppisillä perinnebiotoopeilla (Maa- ja metsätalousministeriön asetus 503/2007).

	Hieho < 1 v	Hieho > 1 v	Lihanauta < 1 v	Emolehmä + vasikka	Uuhi + 2,5 karitsaa	Hevoseläin
Keto	1,0–1,2	0,5–0,8	0,4–0,6	0,2–0,4	1,5–2,0	0,4–0,8
Tuore niitty	2,0–2,5	1,0–1,8	0,9–1,2	0,5–0,8	2,0–2,5	1,0–1,4
Rantaniitty	1,5–3,0	1,0–1,8	0,7–1,4	0,5–1,0	2,0–4,0	0,8–1,6
Hakamaa	1,2–2,0	0,7–1,3	0,5–1,0	0,4–0,8	1,5–2,5	0,6–1,2
Metsälaidun	0,2–0,8	0,05–0,5	0,05–0,4	0,04–0,3	0,2–1,0	0,05–0,4

5 Luonnon monimuotoisuus ja maataloustuet

5.1

Täydentävät ehdot

Vuonna 2006 voimaan tulleet täydentävät ehdot ovat osa EU:n maatalouspolitiikkaa ja ne koostuvat lakien noudattamisesta sekä hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksista. Ehtojen noudattaminen on edellytyksenä tilatuen ja EU-tukien saamiselle, joten täydentävät ehdot koskettavat kaikkia maataloustukia hakeneita viljelijöitä. Täydentävät ehdot muodostavat vähimmäisvaatimuksen, mutta täytyy huomata, että yli 90 % viljelijöistä on sitoutunut ympäristötukeen ja sen myötä tiukempiin vaatimuksiin. (Maa- ja metsätalousministeriö 2006.)

Täydentävien ehtojen mukaan maaperän suojelemiseksi eroosiolta on vesistöjen ja valtaojien varsille jätettävä muokkaamaton piennar. Käytännössä pientareen leveys määräytyy useimmiten ympäristötuen ehdoissa. Piennarta ei myöskään saa ruiskuttaa eikä lannoittaa. Maaston ominaispiirteet eli pellon keskellä olevat pienet puu- ja pensasryhmät sekä kivisaarekkeet tulee säilyttää. Täydentävien ehtojen noudattamiseen kuuluu myös linnuston huomioon ottaminen viljelytoimissa. TE-keskus valvoo ehtojen noudattamista. (Maa- ja metsätalousministeriö 2006.)

Suunnittelualueella ei esiinny täydentävien ehtojen valvottavia kasvilajeja. Suunnittelualueella esiintyviä täydentävien ehtojen valvottavia lintulajeja ovat suopöllö, valkuposkikhanhi, sinisuohaukka, ruisräätäkki, peltosirkku, kurki, pikkulepinkäinen, mehiläishaukka, suokukko, kapustarinta ja liro. Myös kaikki muut lintulajit ovat ainakin pesimäaikaan rauhoitettuja. Kohdealueen lintulajistoa on esitelty tarkemmin kappaleessa 7.3. Lisätietoja luontoon liittyvistä täydentävistä ehdoista löytyy internet-osoitteesta <http://www.oulunmaaseutukeskus.fi/luonto> (ProAgria Oulu 2008).

5.2

Perusympäristötuki

Luonnon monimuotoisuuskohteiden säilyttäminen

Maatalouden ympäristötuen perustuki edellyttää luonnon monimuotoisuuskohteiden säilyttämistä. Tällaisia kohteita ovat muun muassa monipuoliset pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet, puukujat, lähteet, purot ja kosteikot. Kohteiden hoitaminen on kuitenkin vapaaehtoista. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007; Antman ja Wallenius 2007.)

Tilakohtainen luonnon monimuotoisuus -kartoitus

Ympäristötukeen sitoutuneen viljelijän on kartoitettava maatilan luonnon monimuotoisuuskohteet toisen sitoumusvuoden loppuun mennessä. Viljelijä merkitsee kohteet kartoituslomakkeelle ja karttaan, joita säilytetään tilalla mahdollisen tukivalvonnan varalta. Luonnon monimuotoisuus-kartoituksen kohteita ovat esimerkiksi monilajiset niityt ja pientareet sekä pellon ja metsän reunavyöhykkeet, purot, peltolähteet ja kosteikot, kiviaidat, ladot, puukujat, pellon keskellä olevat puu- ja pensassaarekkeet, kesannot, monilajiset pysyvät laitumet ja viljelemättömät pellot sekä perinnebiotoopit. (Antman ja Wallenius 2007.)

Pientareet ja suojakaistat

Valtaojien varsilla sijaitseville peltolohkoille on jätettävä vähintään yhden metrin levyinen monivuotisen nurmikasvillisuuden peittämä piennar. Piennar saa olla yhtä metriä leveämpikin, ei kuitenkaan keskimäärin yli kolmea metriä. Haluttaessa 1–3 metrin levyinen monimuotoisuuspiennar voidaan perustaa pellolla myös muualle kuin vesistön varrelle, esimerkiksi pellon ja metsän välisen reuna-

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelu ei korvaa tarkempaa tilakohtaista kartoitusta, mutta yleissuunnitelman esimerkkikohteista saattaa olla apua kohteiden tunnistamisessa.

vyöhykkeen yhteyteen. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Suurempien vesistöjen varsilla oleville pelto-lohkoille on perustettava vähintään kolme metriä leveä monivuotisen niittymäisen kasvillisuuden peittämä suojakaista. Suojakaista saa olla kasvu-lohkolle kuuluvia tukia menettämättä leveämpi-kin, ei kuitenkaan keskimäärin yli 10 metriä leveä. Suojakaistaa ei edellytetä, jos pellon ja joen välissä on vähintään 10 metrin levyinen luontainen kasvil-lisuusvyöhyke, eikä tulva nouse pellolle. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Jos suojakaistan tai pientareen kasvillisuus niite-tään, niittojätteen saa käyttää hyödyksi maatalous-tuotannossa. Suojakaistat ja pientareet on niitettävä aina jos ne uhkaavat vesakoitua, mutta niitä ei saa lannoittaa, eikä pääsääntöisesti käsitellä kasvin-suojeluaineilla. Mikäli leveämpiin pientareisiin tai suojakaistoihin päädytään, kannattaa harkita myös erityisympäristötuen hyödyntämistä kohteen hoi-dossa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

5.3

Ympäristötuen erityistuki

Luonnon monimuotoisuuskohteiden hoitaminen on vapaaehtoista. Hoidosta aiheutuneita kustan-nuksia on mahdollista kattaa erityistuella. Luon-non monimuotoisuutta tukevia erityistukisopi-mustyyppejä ovat muun muassa perinnebiotoopin hoito, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen sekä suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito. (Haaranen ym. 2007.) Suuri osa potentiaa-lisista erityistukikohteista on varsinaisten peltoalu-eiden ulkopuolella. Esimerkkejä suunnittelualueen sopivista erityistukikohteista on esitelty luvussa 6.

Eryytukea voivat hakea perusympäristötu-keen sitoutuneet viljelijät, joilla on vähintään kol-me hehtaaria tukikelpoista peltoa. Perinnebiotoop-pien osalta erityistuen haku on mahdollista myös rekisteröityneille yhdistyksille Leader-toiminnan kautta. Tällöin tuen hakijana voi olla esimerkiksi kyläyhdistys, joka puolestaan voi sopia hoitotoi-mista myös muun kuin viljelijän kanssa. (Haaranen ym. 2007.) Yhdistykset eivät kuitenkaan ainakaan toistaiseksi voi hakea erityistukea muille kuin pe-rinnebiotooppikohteille, joten esimerkiksi vanho-jen peltojen hoitomahdollisuus koskee ainoastaan

viljelijöitä. Leader-toimintatapa saattaa kuitenkin tulevina vuosina laajentua koskemaan myös luon-non ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Mikäli kohteen omistaja ei itse ole erityistukikel-poinen, hoidon voi järjestää myös vuokrasopimuk-sella. Tällöin tukikelpoinen hakija vuokraa alueet itselleen viisi- tai kymmenvuotisen tukikauden ajaksi. (Haaranen ym. 2007.) Jotta tuella on mah-dollista kattaa hoidon järjestämisestä aiheutuvat kustannukset ja työtunnit, on vuokrasumman yleensä syytä olla ainoastaan nimellinen. Tuen ha-kija voi järjestää hoidon parhaaksi katsomallaan ta-valla, esimerkiksi käyttämällä urakoitsijaa. Hakija on kuitenkin itse vastuussa siitä, että sopimukseen kirjatut toimenpiteet tulevat tehdyiksi.

Eryytuen määrä ei suoraan määräydy alueen pinta-alan mukaan, vaan toimenpiteistä aiheutu-neiden kustannusten, tulonmenetysten ja hyötyjen perusteella. Pinta-ala määrää ainoastaan tukikaton, joka on perinnebiotoopin hoidon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen osalta 450 euroa ja suojavyöhykkeen perustamisen ja hoi-don osalta 350 euroa hehtaarille. Eryytukisopi-muksen tekemiseksi tarvitaan yhteensä vähintään 0,3 hehtaarin laajuinen alue, joka voi koostua myös useammasta vähintään 0,05 hehtaarin laajuisesta lohkoista. Lohkojen ei tarvitse sijaita vierekkäin, vaan yhteen sopimukseen voi koota useampia erillisiä hoitokohteita. (Haaranen ym. 2007.)

Eryytukea voi hakea keväisin TE-keskuksesta. Hakemuslomakkeen liitteeksi tarvitaan lisäksi kustannuslaskelma ja hoitosuunnitelma, jotka laa-ditaan aina tapauskohtaisesti. Suunnitelman laa-dinnassa voi käyttää tarvittaessa asiantuntija-apua. Alueellinen ympäristökeskus antaa hakemukses-ta lausunnon, jossa arvioidaan onko hakemuksen kohteena oleva alue kelpollinen ja soveltuvatko esitetyt toimenpiteet sen hoitoon. Pääsääntöisesti ympäristökeskuksen puoltava lausunto on edelly-tyksenä sopimuksen tekemiselle. Rekisteröityjen yhdistysten hakemukset käyvät lisäksi lausunnon-la paikallisessa Leader-toimintaryhmässä, joka on Taivalkosken alueella Myötäle ry (Myötäle ry 2008). (Haaranen ym. 2007.)

TE-keskus tekee erityistukisopimuksen haki-jan kanssa neuvoteltuaan ensin tarvittaessa sen ehdoista. Sopimuksia tehtäessä etusijalla ovat arvokkaaksi inventoidut perinnemaisemat (Vainio ja Kekäläinen 1997), Natura 2000 -verkoston ja arvok-

kaiden maisema-alueiden (Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997) kohteet, luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmissa mukana olevat alueet sekä kohteet, joilla on jo edellisellä tukikaudella ollut erityistukisopimus. TE-keskus valvoo sopimuksen noudattamista. (Valtioneuvoston asetus 366/2007; Haaranen ym. 2007.)

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Mahdolliset luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiskohteet ovat peltoja tai välittömästi peltoon rajautuvia alueita. Esimerkkeinä pellon ulkopuolisista alueista ovat muun muassa pellon ja metsän, pellon ja vesistön sekä pellon ja tien väliset reunavyöhykkeet, pellon keskellä olevat saarekkeet, peltotiet ja puukujat pientareineen ja kiviaidat. Tukilohkoiksi hyväksyttävien reunavyöhykkeiden enimmäisleveys on 20 metriä. Pellon keskellä olevien saarekkeiden enimmäiskoko on yksi hehtaari. (Haaranen ym. 2007; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Erityistukea ei voi saada perusympäristötuen, lisätoimenpiteen tai tilatuen ehtojen toteuttamiseen. Esimerkiksi ympäristötukikelpoiselle pellolle voidaan myöntää erityistukea luonnon- tai maisemanhoitoon, mutta pellon avoimena pitämisen lisäksi täytyy erityistukisuunnitelmassa olla määriteltynä muitakin hoitotoimenpiteitä. Perustuen vaatimukset ylittäviä toimenpiteitä voivat olla muun muassa niittojätteen poistaminen, perinteinen laidunnus tai maisema-aitauksen rakentaminen. (Haaranen ym. 2007.)

Maankäyttöluokaltaan pelloksi rekisteröidyn lohkon tulee olla mukana perusympäristötuessa ollakseen erityistukikelpoinen. Ympäristötukikelpoiselle peltolohkolle voi saada osittain myös muita peltotukia. Ellei peltoalue ole ympäristötukikelpoinen, maankäyttöluokka voidaan tarvittaessa muuttaa esimerkiksi pellosta niityksi. Maankäyttöluokaltaan metsäksi rekisteröidystä lohkoista voidaan luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämissopimukseen hyväksyä vain 20 metrin levyinen reunavyöhyke tai korkeintaan hehtaarin kokoinen saareke. Laajempia metsäalueita voidaan hyväksyä perinnebiotoopin hoitokohteiksi, mikäli muut perinnebiotoopin kriteerit täyttyvät. (Haaranen ym. 2007; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Viljelyn tai laidunkäytön ulkopuolelle jääneitä alueita, kuten vanhoja peltoja, voidaan hyväksyä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämissopimukseen, jos niiden maatalouskäytön päättymisestä on kulunut korkeintaan 20 vuotta.

Aikarajoitus ei koske perinnebiotoopin hoidon erityistukea, eikä alueita joilla on vanhaan asutukseen ja maanviljelyyn liittyviä kiinteitä muinaisjäännöksiä. (Valtioneuvoston asetus 366/2007.) Joskus käytön päättymisestä kulunut aika voi olla tulkinnanvarainen. Lohkon käyttötietoja ei tarvitse löytyä virallisista asiakirjoista, vaan maanomistajan ilmoitus käyttöhistoriasta riittää. Usein aktiivikäytön ulkopuolelle jääneitä alueita on saatettu vielä myöhemminkin niittää satunnaisesti, käyttää laitumina tai pitää kunnossa raivaamalla pensaikkoa. Päätös tukikelpoisuudesta tehdään tapauskohtaisesti erityistukihakemuksen käsittelyn yhteydessä. Sen sijaan tuetusti metsitetyt peltolohkot eivät pääsääntöisesti voi päästä maatalouden ympäristötuen tai erityistuen piiriin.

Perinnebiotoopin hoito

Tukikelpoisella perinnebiotoopilla tulee olla selvästi nähtävissä merkkejä alueen aiemmasta laidun- tai niittokäytöstä. Peltoa tai pelloksi rekisteröityä lohkoa ei voida hyväksyä perinnebiotoopin hoitosopimukseen. Metsälaitumella tulee olla monenikäistä sekapuustoa sekä lahoppuustoa. Lisäksi metsälaidunalueelta täytyy löytyä joko valoisia niittyaukkoja tai heinäisyyttä tai laidunkäytön päättymisestä saa olla enintään 20 vuotta. (Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Ympäristötuen ehdoissa on mainittu myös mahdollisuus hakea kiinteää korotettua tukea (135 € / vuosi) pienialaisen (0,05–0,3 hehtaaria) arvokkaan perinnebiotooppikohteen hoitoon. Tällaisen kohteen tulee olla valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaaksi inventoitu perinnemaisema (Vainio ja Kekäläinen 1997) tai alueellisen ympäristökeskuksen lausunnon mukaan yhtä arvokas kohde. (Valtioneuvoston asetus 366/2007.) Tällaisia pienialaisen arvokkaan kohteen kriteerit täyttäviä perinnebiotooppeja ei löytynyt suunnittelualueelta yleissuunnittelun yhteydessä.

Hakemuslomakkeet ja oppaat

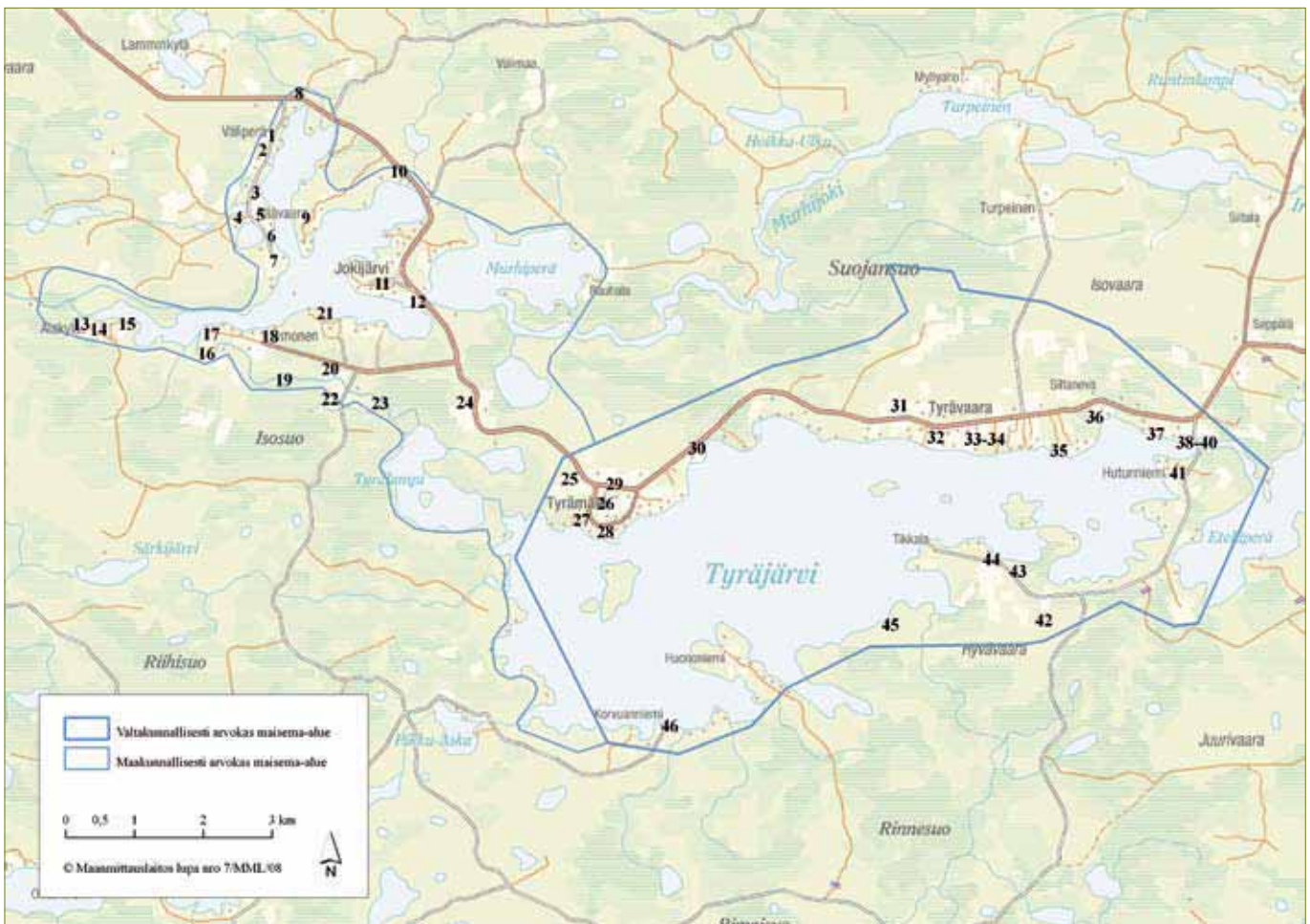
- www.oulunmaaseutukeskus.fi (ProAgria Oulu 2008)
- www.mavi.fi (Maaseutuvirasto 2008)
- www.te-keskus.fi (Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus 2008)

6 Suunnittelualueen esimerkkikohteet

Yleissuunnitelmassa esitellään kohdekuvausten ja karttojen avulla paikallisia käytännön esimerkkejä erilaisista erityistukimahdollisuuksista. Suunnitelmaan on valittu mukaan 46 luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää kohdetta (kuva 3, taulukko 2). Kohteiden kuuluminen yleissuunnitelmaan ei kuitenkaan rajoita alueiden käyttöä eikä velvoita maanomistajia järjestämään niiden hoitoa. Kohdeluettelo ei ole täysin kattava, vaan suunnittelualueelta löytyy muitakin mahdollisia hoitokohteita. Esimerkkien tarkoituksena onkin helpottaa vastaavanlaisten kohteiden tunnistamista myös suunnittelualueen ulkopuolella.

Yleissuunnitelman esimerkkikohteiden yhteispinta-ala on noin 150 hehtaaria. Taulukon 1 kohdekohtaiset pinta-alat ovat karkeita arvioita, joista virallinen TE-keskuksen digitoima pinta-ala saattaa poiketa huomattavastikin. Kohdekuvauksissa mainituista erilaisista LUMO-kohdetyypeistä ja hoitotavoista löytyy yleispätevää tietoa luvuista 3 ja 4. Eri kohde-

tyyppien pinta-alat on eritelty taulukossa 3. Suunnitelmakarttoihin rajatusta pinta-alasta suurin osa on vanhoja peltoalueita. Reunavyöhykkeitä on lukumäärällisesti eniten, mutta ne ovat pienialaisia. Suositeltavat hoitomuodot ja jo hoidossa olevat kohteet on esitetty liitteen 1 kartoissa.

Kuva 3. Suunnittelualueen luonnon monimuotoisuuden esimerkkikohteiden 1–46 sijainti. ©Genimap Oy, Lupa L4659/02

Taulukko 2.
Yleissuunnitelman esimerkkikohteet ja niiden arvioidut pinta-alat.

Kohdenumero	Nimi	Pinta-ala (ha)
1	Metsäkoti	0,7
2	Päävaarantien Väliperä	3,2
3	Vaarala	1,8
4	Vitikko	0,5
5	Päävaaran lakialue	1,3
6	Mäkelä	3,9
7	Hoikkala	5,4
8	Jokijärventien Väliperä	2,8
9	Mannisenniemi	2,2
10	Perälä	3,1
11	Hilturanta	3,9
12	Romppainen	6,7
13	Jukaranaho	0,7
14	Kurttila	0,3
15	Karsikkoniemi	2,3
16	Sutisenniemi ja Tyräniemi	7,3
17	Kenttä	1,3
18	Ylisimonen	4,5
19	Kantoniemi	0,6
20	Virtala	1,5
21	Saija	0,5
22	Siika-aho	8,8
23	Likoniemi	0,2
24	Manninen ja Saarela	2,0
25	Tyrämäen entiset pellot	7,8
26	Tyrämäen lakialue	3,7
27	Hakala	0,9
28	Rantala	2,6
29	Rinne	0,7
30	Vesa	1,0
31	Vaaranpää	0,8
32	Kankkula	6,1
33	Hutunaho	3,4
34	Ruohoaho	7,5
35	Kaunisto	1,6
36	Pohjasoja	9,7
37	Pahkala	2,1
38	Munalantien saareke	0,2
39	Pajuniemi	0,8
40	Hutunsalmi	4,9
41	Hutunniemi	4,0
42	Hyvävaara	15,1
43	Munala	6,0
44	Mäntyniemi	1,3
45	Myllymännikkö	1,0
46	Korvuanniemi	2,0
	Muut karttoihin rajatut alueet	2,3
	Yhteensä	151,0

Taulukko 3.
Yleissuunnitelman kohdetyyppien pinta-alat.

Kohdetyyppi	Pinta-ala (ha)
Pellot, entiset pellot	64
Reunavyöhykkeet	35
Perinnebiotoopit	51
Muut	1
Yhteensä	151

Hoidon rahoitusmahdollisuudesta maatalouden ympäristötuen erityistuellä kerrotaan tarkemmin luvussa 5. Suunnitelman esimerkkikohteet soveltuvat biologisessa mielessä erityistukikohteiksi, mutta tuen saamisella voi olla myös muita ehtoja. Tukikelpoisuus tarkistetaan tapauskohtaisesti hakuprosessin yhteydessä, eikä tuen myöntämiseen voida sitoutua etukäteen. Myös ehdotetut hoitomuodot ovat suuntaa-antavia ja muunkinlainen hoito voi tulla kyseeseen. Tukihakemuksessa kannattaa mainita kohteen sijoittuvan luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelualueelle tai olevan mukana suunnitelmassa.

6.1

Päävaara

6.1.1

Metsäkoti (kohde 1)

Kohdetyypit

Entinen pelto, kivikasat, pellon ja tien välinen reunavyöhyke, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

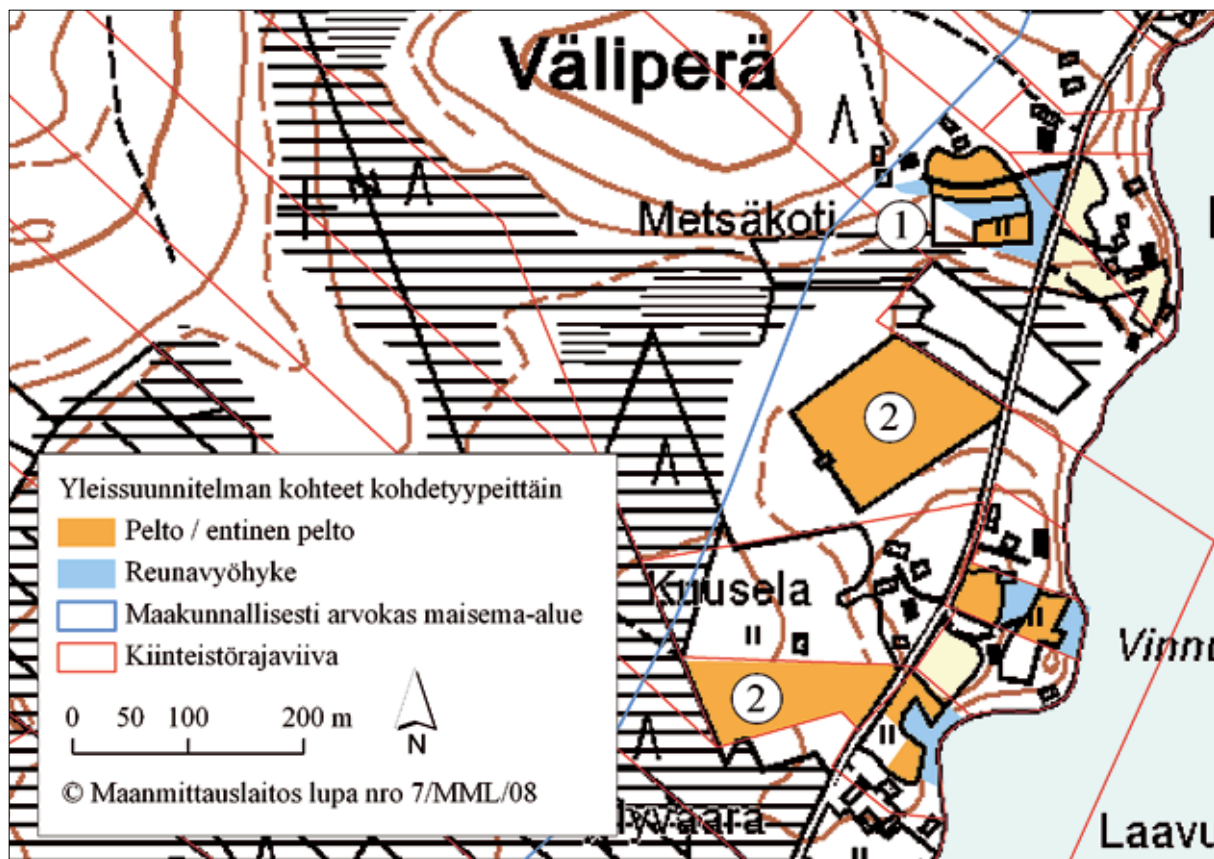
Väliperällä Metsäkodin tilan liepeillä (kuva 4) on vanhoja niittymäisiä heinäpeltoja, jotka eivät ole olleet tehoviljelyssä. Lypsykarjan pito on päättynyt tilalla vuonna 1985, minkä jälkeen aktiivinen maatalouskäyttö on loppunut. Pelloilta on niitetty tämän jälkeenkin heinää, viimeksi 10–15 vuotta sitten. Maisemaa on pidetty avoimena ajoittaisilla raivauksilla. Kasvillisuus on mättäistä ja alueella on runsaasti kiviä, joita on koottu myös kasoihin metsän reunaan.

Hoitoehdotukset

Ennen hoidon aloittamista pensaiden ja puiden taimet raivataan niittyinä hoidettavilta alueilta. Pääasiallisesti hoitomuodoksi sopii avoimien alueiden vuosittainen niitto ja niittotähteen poiskorjaaminen. Puustoisilla reuna-alueilla hoidoksi riittää raivaus. Tavoitteena on entisten peltujen kasvillisuuden kehittyminen matalakasvuisen niityn suuntaan.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 4. Kohteet 1 ja 2.

Päävaarantien Väliperä (kohde 2)**Kohdetyypit**

Pelto, entinen pelto, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Osa Päävaarantien varressa olevista pelloista (kuva 4) on ollut niittämättä vasta kaksi vuotta ja osa jo kauemmin. Vanhan Myllyvaaran tilan pohjoispuolella on rakennustyömaa, jonka alle jää osa entisestä pellosta. Reunavyöhykkeeseen liittyy rantapuuston lisäksi hakamaista koivikkoa.

Hoitoehdotukset

Peltoalueet voidaan pitää avoimina koneellisesti niittämällä ja korjaamalla niittotähteet pois. Reunavyöhykkeiden hoidoksi riittää maisemallinen raivaus vesistönäkymien avaamiseksi Päävaarantieltä Jokijärvelle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Vaarala (kohde 3)**Kohdetyypit**

Pelto, entinen pelto, pellon ja tien välinen reunavyöhyke, uhanalaisen lajin elinympäristö

Alueen kuvaus

Vaaralan tilalla (kuva 5) karjanpito on loppunut 1980-luvulla. Tilan vieressä olevalla pellolla heinän niitto on osittain jatkunut tähän päivään saakka ja kesällä 2007 heinää myös seivästettiin. Männyn ja kuusen taimet ovat päässeet vallalle lähinnä entisen laidunpellon etelälaidalla ja metsänreunan peltotielle on nousemassa lehtipuun taimia. Aluskasvillisuudessa on runsaasti kukkivia ruohoja. Pellon reunassa ladon edustalla ja pihapiirissä kasvaa uhanalaista ahonoidanlukkoa (kuva 43).

Päävaarantien länsipuolella kauempana tilakeskuksesta sijaitsevalla entisellä heinäpellolla kasvaa nuoria mäntyjä ja katajaa. Aluskasvillisuus on hyvää niittylajistoa ja kohteen yleisilme on perinnebiotooppimainen. Alueen takareunalla on tätä nykyä rakennuksia. Viimeksi alueelta on tehty heinää noin 20 vuotta sitten.

Kuva 5. Kohteet 3–5.

Kuva 6. Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke Päävaaralla. Puoliavoimella reunavyöhykkeellä on vaihtelevasti harvaa puustoa ja pensaita sekä niittymäistä aluskasvillisuutta.

Hoitoehdotukset

Tilakeskuksen vieressä olevan rinnepellon osalta huomiota kannattaa kiinnittää tien ja pellon välisen näkymän avaamiseen. Nuorta puustoa tulee raivata niiton mahdollistamiseksi laajemmalla alueella. Pari pellon keskellä olevaa puuta voidaan valita säästettäväksi maisemapuiksi. Peltoalueen hoidoksi sopii hyvin nykyisenkaltainen niitto ja heinänteko. Metsänreunassa vesakon poistolla saadaan ylläpidettyä ahonoidanlukon kasvuympäristöä. Päävaarantien länsipuolella pihapiirin ulkopuolelle jäävä entisen pellon osa sopisi hyvin esimerkiksi lammaslaitumeksi. Peruskunnostukseksi riittää kevyt raivaus, jossa voidaan säästää katajat ja joitakin mäntyjä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (tuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen viljely- tai laidunkäytön loppumisesta on kulunut yli 20 vuotta).

6.1.4

Vitikko (kohde 4)

Kohdetyyppi

Pelto

Alueen kuvaus

Savilammen pohjoisrannalla Vitikossa (kuva 5) karjanpito on lopetettu noin 10 vuotta sitten. Tilan ympärillä olevat pellot on sittemmin niitetty vuosittain ja heinä korjattu talteen. Puronvarren entinen laidunhaka on ehditty metsittää.

Hoitoehdotukset

Jatkamalla niittoa ja heinän korjaamista kasvustoa uudistamatta tai lannoittamatta, muuttuu pelto-

kasvillisuus vähitellen niittymäiseksi. Ravinteiden vähetessä matalat kukkivat ruohot yleistyvät.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

6.1.5

Päävaaran lakialue (kohde 5)

Kohdetyypit

Pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Päävaaran viljelysalueen korkeimmalla kohdalla olevat pellot (kuva 5) ovat jääneet pois viljelystä viitisen vuotta sitten. Puun taimia alkaa nousta korkean heinäkasvillisuuden sekaan reuna-alueilla. Peltoon liittyy monimuotoista hakamaista reunavyöhykettä, jonka aluskasvillisuus on niittymäistä (kuva 6).

Hoitoehdotukset

Viljelysten pysyminen avoimina on tärkeää kylän maisemakuvan kannalta. Peltojen osalta vaihtoehtona on niiden saaminen aktiiviviljelyyn tai hoito maisemapeltoina koneellisesti niittämällä ja korjaamalla heinä. Reunavyöhykettä voidaan hoitaa harvapuustoisena alueena raivaamalla. Tavoitteena on lisätä ja ylläpitää alueen valoisuutta sekä estää umpeenkasvua. Myös aluskasvillisuuden niitto olisi eduksi niittylajistolle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Mäkelä (kohde 6)

Kohdetyypit

Järvenrantaniitty, haka, pelto, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, niitty, ladot

Alueen kuvaus

Päävaaran Savilammen rantalaitumeen kuuluu peltoa ja harvapuustoista hakamaista ranta-alueita, missä on viime vuosina laiduntanut viitisen vuolta (kuvat 7 ja 8). Ensi kesänä aidataan laidun myös Jokijärven puoleiselle rannalle, missä on ylläpidetty näkymiä järvelle raivaamalla ja harvennuttamalla puustoa. Ympäröiviä pelloja on hoidettu luonnon monimuotoisuuspeltoina niittämällä ja korjaamalla heinä (kuva 9). Kasvustoa ei uudisteta eikä lannoiteta, vaan tavoitteena on peltokasvillisuuden muuttuminen ajan myötä kukkaniityn suuntaan ravinteisuuden vähetessä. Peltosten keskellä on myös kelhäksi kutsuttu viljelytoiminnan ulkopuolelle jäänyt niittyjuotti, jota pidetään avoimena raivaamalla. Harvinaistunut kottarainen on laidunnuksen myötä palannut Päävaaralle ja kesällä 2007 Savilammen ympäristössä pesi kaksi kottaraisparia. Alue vaikuttaa otolliselta myös kiurun pesintäpaikaksi, mutta ainakaan viime vuosina lajia ei ole Päävaaralla vakituisesti tavattu.

Hoitoehdotukset

Alueen kasvillisuudelle olisi eduksi niitettujen alojen jälkilaidunnus sekä kelhän hoitaminen raivauksen lisäksi niittämällä tai laiduntamalla. Laidunnus tulee toteuttaa ensisijaisesti ilman lisärehua. Laidunkieppien avulla pystytään hoitamaan useampia lähekkäisiä lohkoja ja säätelemään laidunpainetta rehun riittävyyden mukaan.

Mahdollinen erityistukimuoto

Kohteelle on myönnetty luonnon monimuotoisuuden edistämisen erityistukea (nykyään vastaava tukimuoto on luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen).

6.1.7

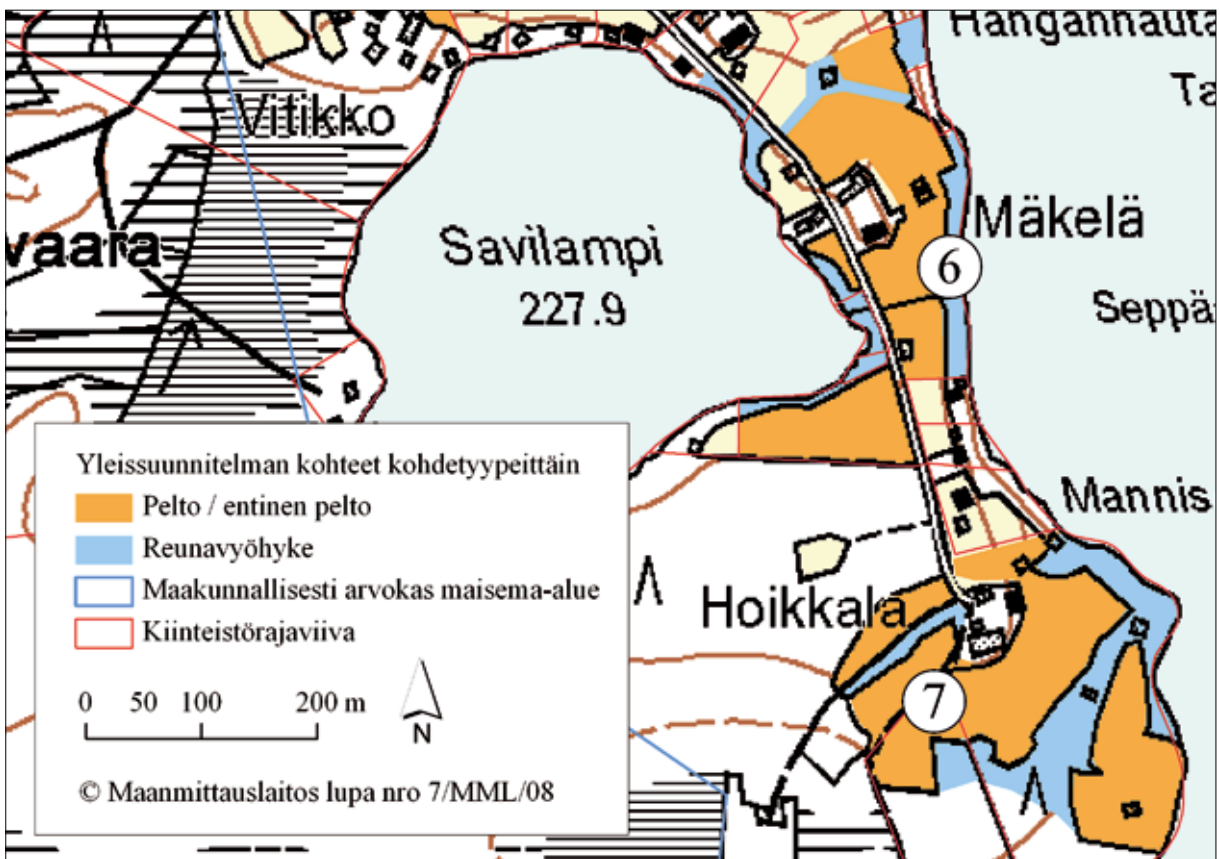
Hoikkala (kohde 7)

Kohdetyypit

Pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Hoikkalan pellot (kuva 7) jäivät pois käytöstä 15 vuotta sitten, jolloin 2 hehtaaria peltoalasta pantiin pakettiin. Pellot ovat vielä melko avoimia ja pensaat ovat lähinnä suuria yksittäisiä pajuja peltosten keskellä. Heinävaltainen aluskasvillisuus on

Kuva 7. Kohteet 6 ja 7.

paikoin hyvinkin korkeaa, mutta myös matalampia niittymäisiä aloja löytyy. Peltotalueisiin liittyy metsäkannaksia ja puustoista rantakaistaletta (kuva 10).

Hoitoehdotukset

Ellei pelloja oteta aktiiviviljelyyn, kohde soveltuu erinomaisesti kunnostettavaksi, erityistuella hoidettavaksi kohteeksi. Koska kohteeseen liittyy peltöjen lisäksi runsaasti monipuolisia reunavyöhykkeitä, ensisijainen hoitomuoto koko alueelle on laidunnus. Myös reunavyöhykkeiden hoito raivaamalla sekä peltöalueiden koneellinen niitto ja niittotähteen poiskorjaaminen ovat mahdollisia hoitotoimenpiteitä. Kunnostusraivauksissa suuria pajupensaita voidaan säätää jonkin verran myös peltöalueiden keskellä. Tavoitteena on järvimaiseman avaaminen ja niittymäisten alueiden lisääntyminen.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, elleivät pakettipellolle asetetut rajoitukset ole esteenä.

Kuva 8. Savilammen rantahaan vuohia.

Kuva 9. Päävaaralla heinää nostettiin seipäille kuivumaan kesällä 2007.

Kuva 10. Hoikkalasta löytyy umpeutuvien peltöjen lisäksi monipuolisia peltöjen ja vesistön sekä peltöjen ja metsän välisiä reunavyöhykkeitä.

Jokijärvi

6.2.1

Jokijärventien Väliperä (kohde 8)

Kohdetyypit

Pelto, ojanotko, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Jokijärventien pohjoispuolella olevat Väliperän tilan pellot (kuva 11) ovat olleet laidunkäytössä viimeksi 20 vuotta sitten, jolloin peltojen halki mutkittelevan ojan varret olivat vielä avointa niittyä. Pellot on niitetty lautasniittokoneella korjaamatta satoa viimeiset kymmenen vuotta. Alueelle on muodostunut kukkivaa niittymäistä kasvillisuutta ja lähinnä tietä oleva kuivempi alue on sammaloitunut. Koivut ja pajupensaat muodostavat ojanreunalle vaihtelevan reunavyöhykkeen.

Hoitoehdotukset

Ojanvarren reunavyöhykettä voidaan hoitaa raivaamalla ja harventamalla puustoa ja pensaikkaa vaihtelevasti. Itäpäässä, missä oja halkoo peltoja, on mahdollisuus avata näkymäaukkoja ojan takana olevalle pellolle. Niittotähteiden korjaaminen pois pellolta edesauttaa niittylajiston kehittymistä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

6.2.2

Mannisenniemi (kohde 9)

Kohdetyypit

Haka, järvenrantaniitty, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Pöllänlahden rannassa (kuva 12) on aikoinaan laidunnettu vuosikymmenten ajan. Alueella on ollut lampaita viimeksi kolmisenkymmentä vuotta sitten, jolloin rannassa kasvoi vain muutama puu. Tätä nykyä puusto on puoliavointa. Alueelle on suunnitteilla venevalkama ja rannassa on tarkoitus tehdä omaehtoisia raivauksia. Talvilahden kapeikon kohdalla laidunsi 1960-luvulle asti lehmä, lampaita ja välillä sikakin. Alue on yläosistaan metsittynyt, mutta järvenrannassa on luonnonniittyä.

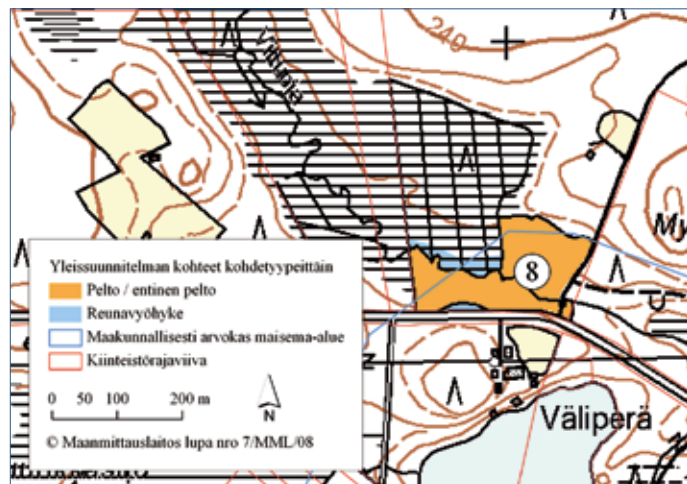
Kesällä 2007 Väliperän ympäristössä saalisteli tuulihaikka, jonka pesä oli luultavasti jossain saarella tai Mannisenniemen männiköissä.

Hoitoehdotukset

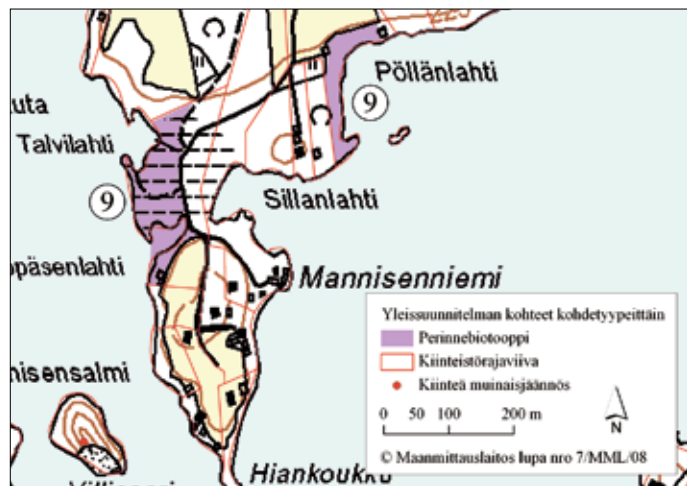
Alueita halutaan hoitaa omaehtoisesti, eikä halukkuutta vuokraamiseen mahdolliselle laiduntajalle tällä hetkellä ole. Kohteet on kuitenkin otettu mukaan yleissuunnitelmaan havainnollistamaan mahdollisia kunnostettavia perinnebiotooppi-kohteita. Molemmilla alueilla pääasiallinen hoitomuoto on laidunnus. Pöllänlahdella puuston harvennustarve on säännöllisten raivausten ansiosta melko vähäinen ja laidunnuksella saataisiin melko nopeasti alueen perinnebiotooppi-ilmettä palautettua. Talvilahdella raivaukset keskitetään aluksi avoimen rantavyöhykkeen laajentamiseen. Puustoa ei ole tarkoitus poistaa kokonaan, vaan aluetta kehitetään laidunnuksen myötä ylemmiltä osiltaan hakamaiseksi.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

Kuva 11. Kohde 8.

Kuva 12. Kohde 9.

Perälä (kohde 10)

Kohdetyypit

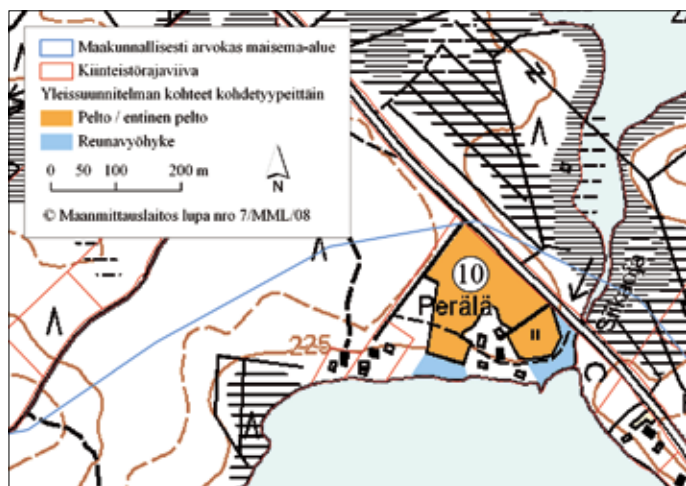
Entinen pello, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Jokijärven Kauhaperän lahdenpohjukan ja Jokijärventien väliin sijoittuvat Perälän tilan sarkaojaiset pellot (kuva 13), jotka ovat käytön päätyttyä alkaneet metsittyä. Puusto ja pensaikko keskittyy lähinnä ojanvarsille, mutta alueella on myös joitakin vanhempia maisemapuita. Avointa niittymäistä aluetta on vielä runsaasti jäljellä.

Hoitoehdotukset

Alue soveltuu erinomaisesti esimerkiksi lammaslaitumeksi. Suurimmat puut ja komeat katajat voidaan jättää maisemaa monipuolistamaan, mutta valtaosa nuoremasta ojapuustosta ja -pensaikosta kannattaa raivata. Hoidon myötä on mahdollista saada tieltä näkymiä järvelle.

Kuva 13. Kohde 10.

Kuva 14. Kohde 11.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (tuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen viljely- tai laidunkäytön loppumisesta on kulunut yli 20 vuotta)

Hilturanta (kohde 11)

Kohdetyypit

Pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja tien välinen reunavyöhyke, järvenrantaniitty, pello, maisemapuut

Alueen kuvaus

Jokijärven Hilturannalla (kuva 14) peltoihin liittyviä ranta-alueita on osittain laidunnettu viime vuosiin asti ja niemeltä avautuu järvelle hienoja näkymiä (kuva 15). Etelärannalla on harvakseltaan maisemapuita ja puuryhmiä. Osa pelloista on jäänyt pois aktiivikäytöstä ja jatkossa maisemat uhkaavat umpeutua. Alueella on vanhaa rakennuskantaa ja pihapiirien liepeiltä löytyy niittymäisiä reunavyöhykkeitä, joita on mahdollisesti aiemmin niitetty tai laidunnettu. Hakamainen männikkö on ollut sonnilitumena viitisen vuotta ja eläimet ovat jättäneet jälkensä puiden runkoihin sekä heinäiseen aluskasvillisuuteen. Nyt alueet ovat jääneet pois laidunkäytöstä Hilturannan viimeisen karjatilan lopetusta eläintenpidon vuonna 2006.

Hoitoehdotukset

Käytöstä pois jääneiden peltujen osalta hoidoksi soveltuu koneellinen niitto ja niittotähteiden poiskorjaaminen. Pellon reunavyöhykkeillä maisemaa voidaan avata raivaamalla. Jos alueelle saadaan järjestettyä laiduntajia, voidaan eläinten avulla hoitaa samalla kertaa paitsi peltoja, myös niihin liittyviä reuna-alueita. Hilturannan osalta yleissuunnitelman karttoihin on rajattu esimerkkejä ainoastaan reunavyöhykkeistä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 15. Hilturanta Kallioniemestä katsottuna.

6.2.5

Romppainen (kohde 12)

Kohdetyypit

Pelto, entinen pelto, pellon ja vesistön välinen reuna-
vyöhyke, niitty

Alueen kuvaus

Romppaisensalmen sillan viereiset pellot ja nii-
hin liittyvät reuna-alueet ovat matkailun kannal-
ta näyttöpaikalla (kuva 16). Pellot ovat tällä het-
kellä viljelyssä, mutta rantapuusto ja pensaikko
sulkevat näkymiä. Pellon keskellä pienen kuusen
vieressä on vanha asuinrakennuksen paikka ja
entinen hevoshaka, missä kasvaa katajapensaita
ja niittykasvillisuutta. Rannassa aluskasvillisuus
on korkeampaa. Sillan itäpuolinen reilun kahden
neliökilometrin laajuinen Murhiperä on etelä- ja
lounaisosistaan laajalti parin metrin syvyinen ja

Kuva 16. Kohde 12.

siellä näkee yleisesti sukeltajia, enimmäkseen telk-
kiä. Kevätkesän erikoisuuksia ovat Murhiperässä
usein lepäilevät mustalinnut.

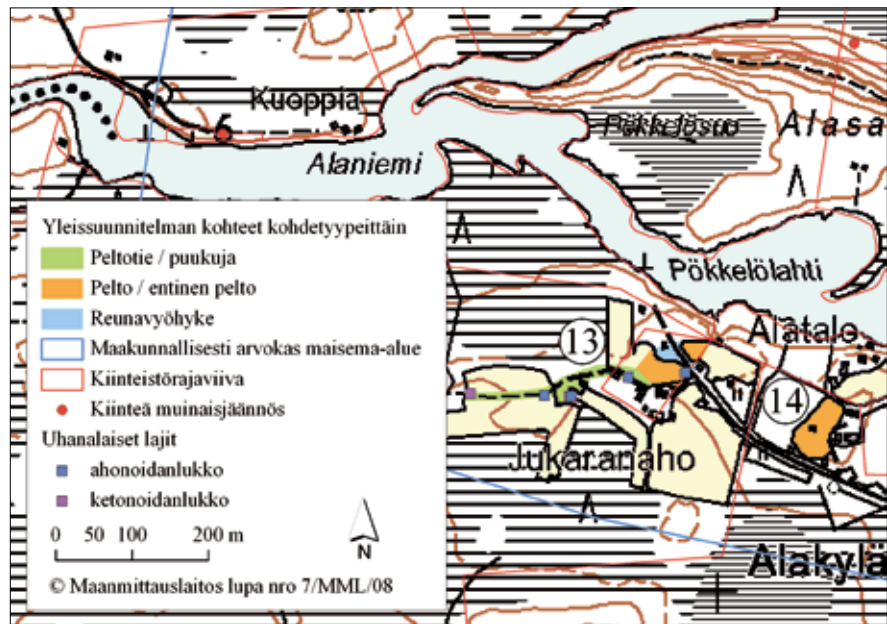
Kauempana tilakeskuksesta on kolme entistä
peltolohkoa, jotka sijaitsevat Jokijärventien varres-
sa maston juurella, Murhiperän rannalla ja Simosen
puolella Mainiemessä (kuvat 16 ja 24). Suopeltojen
käytön päättymisestä alkaa olla jo 20 vuotta. Oja-
puustoa on runsaasti, mutta sarkojen keskiosat ovat
vielä hyvin avoimia. Kuivapohjaisempi Mainiemen
lohko on jäänyt pois käytöstä hieman aiemmin ja
on jo pitemmälle metsittynyt, mutta sielläkin on
niukasti avointa niittymäistä alaa jäljellä.

Hoitoehdotukset

Sillankorvassa laidunnus on koko alueelle ensisijai-
nen hoitomuoto keskeisen sijainnin ja kohteeseen
liittyvän pienen perinnebiotoopin vuoksi. Vaiht-
oehtoisesti rantamaisemaa voidaan hoitaa myös
raivaamalla. Haluttaessa hoitoalueeseen
voidaan liittää viereiset pellot kokonaan tai
osittain, mikäli niiden aktiivikäyttö uhkaa
päätyä. Myös kauempana olevien entisten
peltojen hoidoksi esitetään laidunnusta
maapohjan mättäisyyden vuoksi. Umpeu-
tumassa olevilta pelloilta raivataan perus-
kunnostustoimenpiteenä valtaosa puustosta.
Tavoitteena on maiseman parantaminen
tieltä tai vesiltä katsottuna.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden
edistäminen (tuki ei tämänhetkisten tuki-
ehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alu-
een viljely- tai laidunkäytön loppumisesta
on kulunut yli 20 vuotta)

Kuva 17. Kohteet 13 ja 14.

6.3

Alakylä-Simonen

6.3.1

Jukaranaho (kohde 13)

Kohdetyypit

Entinen pelto, metsitetty pelto, ladot, uhanalaisen lajin elinympäristö

Alueen kuvaus

Alakyläntien päässä olevia Jukaranahon tilan entisiä pelloja (kuva 17) ei ole uudistettu 20 vuoteen. Pelloja on kuitenkin niitetty silloin tällöin, viimeksi viitisen vuotta sitten. Heinävaltainen kasvillisuus alkaa muistuttaa kuivaa niittyä. Suurin osa tilaa ympäröivistä pelloista on metsitetty männyille 5–10 vuotta sitten. Yleissuunnittelun maastotöiden yhteydessä Jukaranahon ympäristöstä löytyi runsas ahonoidanlukkoesiintymä, joka oli kesän 2007 sateiden ansiosta useiden satojen yksilöiden laajuinen. Ahonoidanlukkoa (kuva 43) kasvaa muun muassa talon vieressä niittymäisellä pellolla, metsitettyjen peltolohkojen istutusriveissä, ladon edustalla ja peltoteiden niittypohjilla. Alueella esiintyy myös ketonoidanlukkoa (kuva 44).

Hoitoehdotukset

Koska suurin osa entisistä pelloista on metsitetty, jäljellä olevien niittymäisten alojen merkitys luonnon monimuotoisuuden kannalta korostuu. Harvinaisen ahonoidanlukon elinympäristöjä voidaan säilyttää avoimena poistamalla pajun taimia sekä niittämällä heinikkoa ja haravoimalla niittotähteet

pois ennen kuin noidanlukot loppukesällä nousevat maasta. Metsitetyiltä aloilta noidanlukot saattavat hävitä ennen pitkää kasvillisuuden umpeutuessa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen. Metsitettyjen peltujen hoitoon ei voi saada erityistukea.

6.3.2

Kurttila (kohde 14)

Kohdetyypit

Entinen pelto

Alueen kuvaus

Alakylällä sijaitsevan Kurttilan tilan pihapellolla (kuva 17) on viljelty ohraa 35–40 vuotta sitten, minkä jälkeen alue ei ole ollut aktiivikäytössä. Pelttoa on pidetty avoimena satunnaisesti niittämällä, viimeksi pari vuotta sitten. Kohteen yleisilme on niittymäinen.

Hoitoehdotukset

Entisen pellon kasvillisuutta saadaan kehitettyä niityn suuntaan vuosittaisella niitolla ja heinäpoiskorjaamisella. Samalla myös lähialueella esiintyvän ahonoidanlukon leviämismahdollisuudet paranevat.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Karsikkoniemi (kohde 15)

Kohdetyypit

Pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pelto

Alueen kuvaus

Alakylällä Karsikkoniemessä Iijoen Kurtinlammen rannalla (kuva 18) on asuttu ainakin vuodesta 1607 lähtien, koska tila mainitaan veronmaksajana vanhoissa asiakirjoissa. Paikalla on ollut vanha metsänvartijan torppa. Metsänvartijan työhön on aikoinaan kuulunut muun muassa karjan kirjaaminen ja valtion suoniittyjen luovutus. Tilaa ympäröiviä pelloja kunnostettiin uudelleen viljelykuntoon kesällä 2007. Rantapuustoa ja -pensaikkoa on hoidettu säännöllisesti raivaamalla.

Hoitoehdotukset

Ranta-alueella voidaan raivaamalla avata näkymiä joella liikkujille. Maisemaraivauksissa tavoitellaan vaihtelevan aukkoista monilajista reunapuustoa ja vältetään tasavälein harventamista. Mikäli pellot jäävät tavanomaisen viljelyn ulkopuolelle, niitä voidaan hoitaa niittämällä ja korjaamalla niittotähteet.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Sutisenniemi ja Tyräniemi (kohde 16)

Kohdetyypit

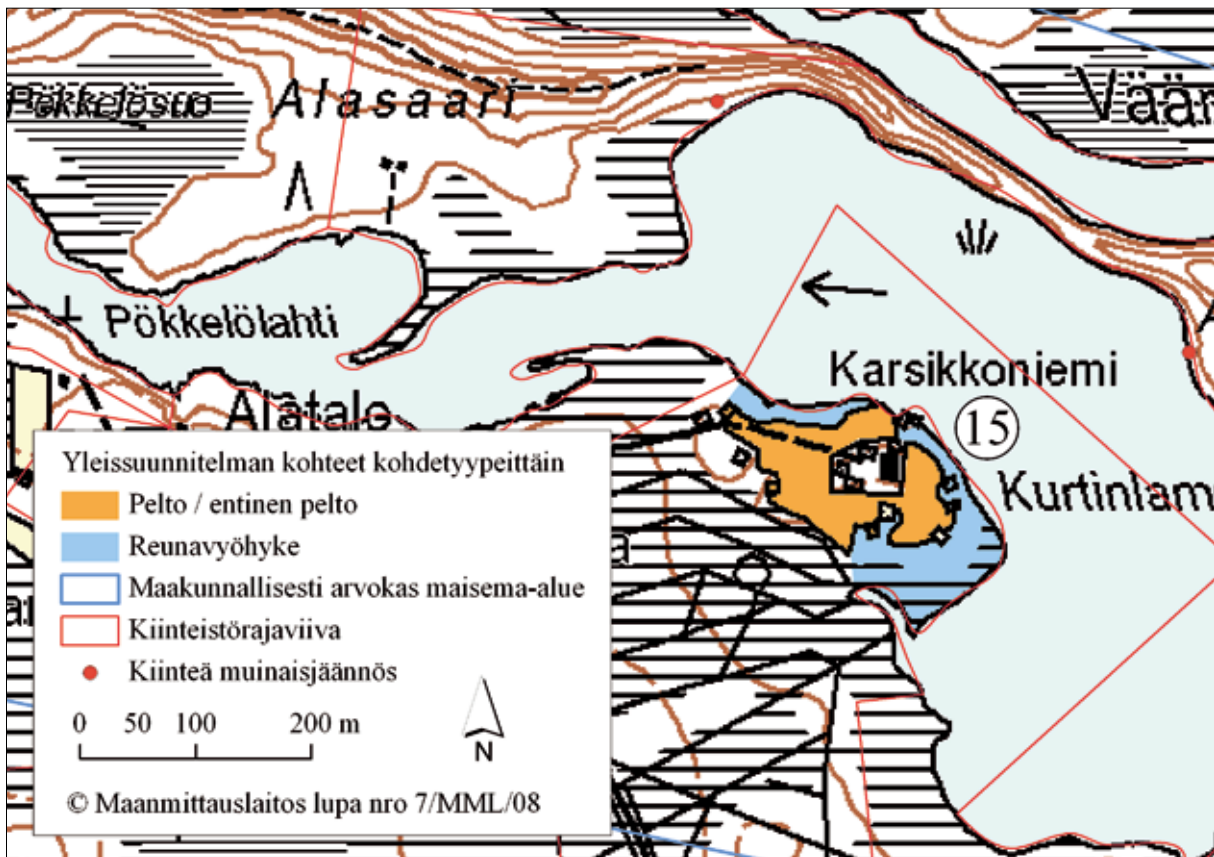
Jokivarsiniitty

Alueen kuvaus

Viimeksi 1960-luvulla niittokäytössä ollut Tyräjoen Sutisenniemi (kuva 19) on alkanut metsittyä. Puusto on nuorta koivikkoa ja aluskasvillisuus heinä- ja saravaltaista. Yleisilme on tällä hetkellä puoliavoin ja kohde saadaan vielä kohtuullisella vaivalla kunnostettua. Suurin osa puustosta on tarkoitus raivata, minkä jälkeen alue aidataan laitumeksi noin 12 lampaalle, jotka pitävät maiseman jatkossa avoimena.

Hoitoehdotukset

Laidunnus tulee toteuttaa ilman lisäruokintaa. Rehun riittävyyttä voidaan säädellä laidunkauden pituudella tai käytettävällä eläinmäärällä. Joen vastarannalla Tyräniemessä on vastaavanlaista

Kuva 18. Kohde 15.

kunnostuskelpoista aluetta, joka hoidettuna muodostaisi yhdessä Sutisenniemen kanssa edustavan kokonaisuuden Iijokivarteen Tyräjoen suulle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito on ensisijainen erityistukityyppi vastaavanlaisille alueille. Kohteelle on myönnetty edellisen tukikauden mukaista luonnon monimuotoisuuden edistämisen erityistukea. Nykyisten tukiehtojen mukaan luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistukea ei myönnetä kohteelle, jonka maatalouskäytön päättymisestä on kulunut yli 20 vuotta.

6.3.5

Kenttä (kohde 17)

Kohdetyypit

Entinen pelto, pellon keskellä oleva metsäsaareke

Alueen kuvaus

Kohde sijaitsee Simosentien päässä Tyräjoen suulla (kuva 19). Vuonna 1969 pakettiin laitettut Kentän pellot on kunnostettu hevoslaitumeksi muutama vuosi sitten raivaamalla osa pajukosta. Merkkinä laidunnuksesta alueelle on jo syntynyt polkuja.

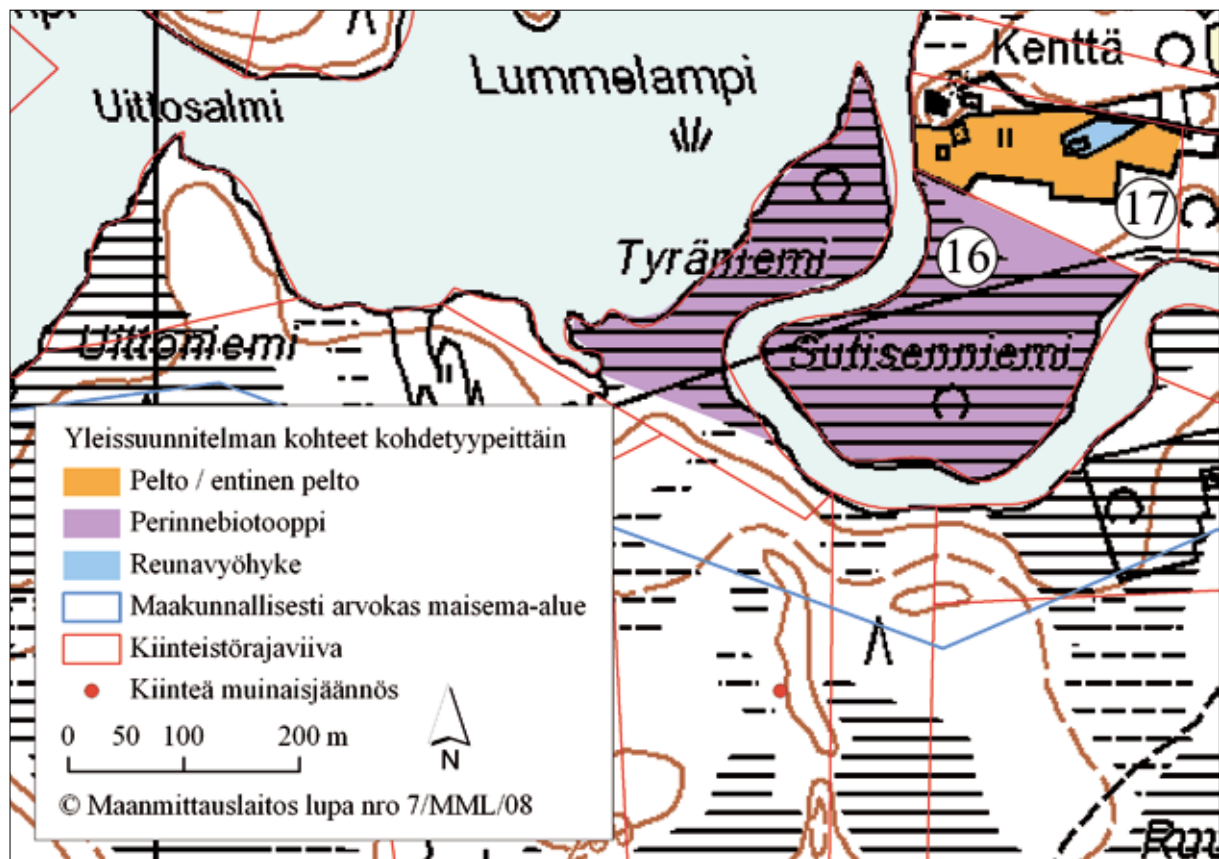
Tallin edustalla maaperä on kulunut. Hevoslaidun rajautuu rannassa Sutisenniemeen suunniteltuun lammaslaitumeen.

Hoitoehdotukset

Hevoslaidunnus pitää maiseman avoimena ja sopii hyvin alueen hoitomuodoksi. Laidunnus tulee toteuttaa ensisijaisesti ilman lisärehua, ettei kasvilisuus rehevöidy. Pajukon raivaustarvetta on vielä osalla alueesta ja myös tienvarren pienen metsikön voi aidata mukaan laitumeen.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 19. Kohteet 16 ja 17.

Ylisimonen (kohde 18)

Kohdetyypit

Järvenrantaniitty, haka, pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, peltotie

Alueen kuvaus

Jokijärven etelärannalla Ylisimosen tilaa ympäröivät kukkivat maisemapellot, jotka vaihtuvat rannassa kosteaksi niityksi (kuvat 20 ja 21). Peltojen keskellä kulkee vanha Simosen kärrytie. Eläintenpito on loppunut tilalla 1990-luvun alussa. Aktiiviviljelyn loputtua peltojen kasvillisuus on monipuolistunut lannoituksesta luopumisen, säännöllisen niiton ja heinän korjuun myötä. Niittylajistosta löytyvät muun muassa nurmitatar ja nurmitädyke. Peltoihin aiemmin liittyneitä luonnonlaitumia, järvenrantaniittyä ja Savonniemen hakaa, on hoidettu niittämällä ja raivaamalla. Rannassa kasvaa harvaa koivikkoa. Myös tilakeskuksen liepeillä on hakamaisia reunavyöhykkeitä. Kohde sijaitsee maisemallisesti tärkeällä paikalla tien ja järven välissä Jokijärven lomien naapurissa. Simosen ja Kirkkosaaren alue on luokiteltu kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi kohteeksi (Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993).

Hoitoehdotukset

Aloitettun hoidon jatkaminen on tärkeää ja niitto soveltuu hyvin alueen pääasialliseksi hoitomuodoksi. Mikäli eläimiä on saatavilla, laiduntamalla

päästään kuitenkin parhaaseen tulokseen etenkin peltoalueisiin liittyvien arvokkaiden perinnebiotooppien osalta. Pihapiirin liepeillä reunavyöhykkeiden valoisuutta voidaan lisätä raivaamalla lehtipuun taimia. Rantapuuston hoidossa valitaan säästettäväksi joitakin maisemapuita ja puuryhmiä siten, että rannan yleisilme pysyy avoimena. Tasavälein harventamista vältetään.

Mahdollinen erityistukimuoto

Kohteelle on myönnetty maiseman kehittämisen ja hoidon erityistukea. Nykyään vastaava tukityyppi on luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen.

Kantoniemi (kohde 19)

Kohdetyyppi

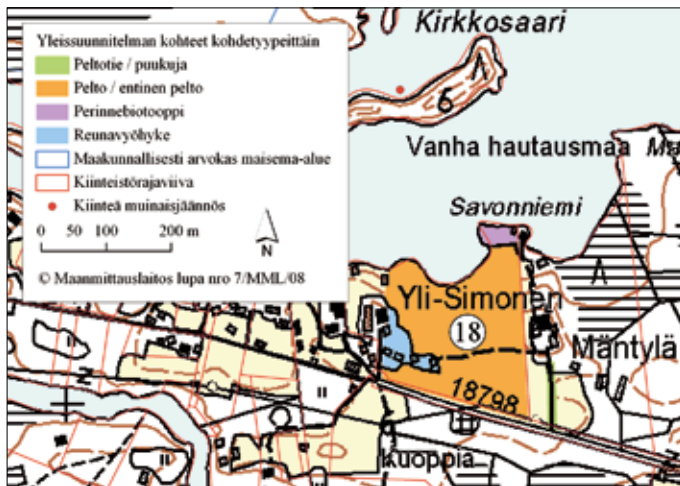
Jokivarsiniitty

Alueen kuvaus

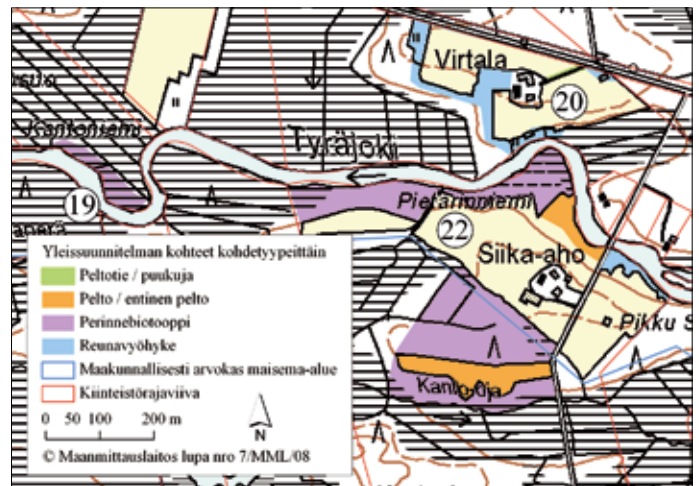
Tyräjoen Kantoniemen niitty (kuva 22) on kunnostettu Jokijärven kulttuurikylä -projektin (Majava 2003) puitteissa 2000-luvun alussa, jolloin alueelle kunnostettiin kaksi heinäsuovaa, rakennettiin niitysauna ja -kota sekä raivattiin niityltä pensaikkoa ja puustoa (kuva 23). Alueella on entisaikaan käytetty heinäsuovien lisäksi myös pitempiä sauroja. Kohde on osa Simosenpolun ulkoilureittiä ja sen palveluvarustukseen kuuluvat myös käymälä ja nuotiopaikka. Niitty on alkanut uudelleen pensoittua.

Kuva 20. Ylisimosen maisemapellot vaihtuvat saumattomasti rantaniityksi. Taustalla näkyy aiemmin laidunpeltoihin liittyntä haka, Savonniemi.

Kuva 21. Kohde 18.

Kuva 22. Kohteet 19, 20 ja 22.

6.3.9

Saija (kohde 21)

Hoitoehdotukset

Projektirahoilla kunnostettu perinteinen jokivarsi-
niitty rakenteineen on ensisijainen hoitokohde. Pen-
saikon säännöllisen raivauksen lisäksi hoitotoimiin
kuuluu niitto ja heinän korjaaminen suoviin. Koh-
teen hoito voidaan kytkeä myös matkailuun esi-
merkiksi niittotalkoiden tai -näytösten muodossa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

6.3.8

Virtala (kohde 20)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon
ja vesistön välinen reunavyöhyke, entinen peltto,
puukuja

Alueen kuvaus

Virtalan tilaa ympäröiviin viljeltyjen peltoihin liit-
tyy hakamaisia metsänreunoja, Tyräjoen rantaa ja
tien varressa osana reunavyöhykettä pieni um-
peutunut entinen peltto (kuva 22). Pihaan johtaa
sekapuukuja. Simosentien ja peltojen välissä on
korkeaa pensaikkoa.

Hoitoehdotukset

Reunavyöhykkeitä ja puukujaa voidaan hoitaa
raivaamalla. Hoito monipuolistaa tiemaisemaa
ja tukee Tyräjoen vastarannalla olevaa Siika-ahon
hoitokohdetta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edis-
täminen

Kohdetyypit

Entinen peltto, pellon ja vesistön välinen reunavyö-
hyke, uhanalaisen lajin elinympäristö

Alueen kuvaus

Saijan lomakartanon pihassa oleva sammaloitunut
entinen peltto (kuva 24) on niitetty silloin tällöin ja
kasvillisuudessa on runsaasti niittylajistoa. Huo-
mionarvoiseen lajistoon kuuluvat muun muassa
nurmitatar ja pellon laidalla kasvava uhanalainen
ahonoidanlukko (kuva 43).

Hoitoehdotukset

Pajun taimien poistaminen, vuosittainen niitto ja
niittotähteen poiskorjaaminen auttavat säilyttä-
mään ahonoidanlukon esiintymän ja monipuolis-
tamaan niittylajistoa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edis-
täminen

6.3.10

Siika-aho (kohde 22)

Kohdetyypit

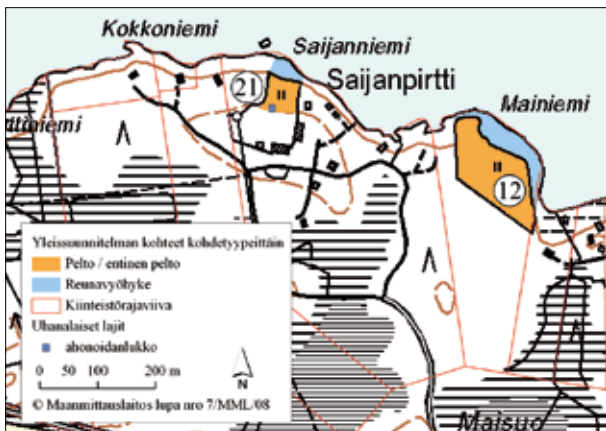
Jokivarsiniitty, haka, metsälaidun, peltto, pellon ja
vesistön välinen reunavyöhyke, pellon ja metsän
välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Tyräjoen sillankorvassa Siika-ahon tilan ympäris-
tössä olevia alueita on laidunnettu viimeiset 20
vuotta (kuva 22). Laiduneläiminä oli kesällä 2007
kymmenkunta lehmää, seitsemän hiehoa, pari
vasikkaa ja vanha Ruusa-lammas. Alkukesällä

Kuva 23. Heinäsuova Kantonien suoniityn laidalla. Niityn alkuraivaus on tehty ja rakenteita kunnostettu. Jatkohoito voitaisiin rahoittaa maatalouden ympäristötuen erityistuellä, jota voivat perinnebiotooppien hoitoon hakea myös rekisteröidyt yhdistykset.

Kuva 24. Kohde 21 ja kohteen 12 Mainiemen lohko.

karja laiduntaa tilakeskuksen eteläpuolisella alueella, johon kuuluu metsälaidunta ja pieni peltö. Metsälaitumella laidunnus ei ole vielä juurikaan muuttanut aluskasvillisuutta, vaikka karja onkin tallannut aluetta ja syönyt varpuja. Alueella on jonkin verran lahoppuustoa. Metsän keskellä oleva kivinen ja kumpuileva peltö on uudistettu viimeksi kymmenen vuotta sitten. Pellon keskellä on lisäruokintapaikka, jonka ympäristö on kulunut. Pellon reuna-alueilla on sen sijaan hyvää niittykasvillisuutta (kuva 25). Kanto-ojan puolella kasvaa ylitieheää nuorta lehtipuustoa ja kosteaa heinikköä. Laidun on aiemmin ulottunut aitaamattomana ojaan saakka, mutta eläinten karattua ojan yli ke-

sällä 2006 on pellon reunaan tehty aita. Myös osa metsälaitumesta ja pellon takaosa on tällä hetkellä aidattu laitumen ulkopuolelle. Loppukesällä rehunteon jälkeen karja pääsee noin kuukaudeksi tilan pohjoispuolisille pelloille sekä Tyräjäkivarren niityille ja hakamaisiin metsiköihin. Jokivarressa karjan syöntijälki näkyy puustossa ja pensaikko on pysynyt melko hyvin kurissa. Laidunta ei ole aidattu länsilaidalta, vaan eläimet ovat joskus käyneet kauempanakin. Tyräjäontien itäpuoleista ranta-aluetta tai peltoa ei ole laidunnettu.

Hoitoehdotukset

Perinnebiotooppien laidunnus aidattuna omiksi lohkoikseen erilleen uudistettavista peltolaitumista on ensisijaista ja myös alueen koon puolesta mahdollista. Laitumeen voidaan liittää myös metsän keskellä oleva niittymäinen pikkupeltö sekä haluttaessa osa Tyräjäkivarressa olevasta pellosta kapeaa rantavyöhykettä levittämään. Erityistulohkoiksi haettavia pelloja ei jatkossa uudisteta tai lannoiteta, vaan niiden annetaan kehittyä laidunnuksen myötä niittymäisiksi. Eläimet tulevat toimeen laitumen tuotolla, eikä eläimille anneta lisäruokaa, vaan rehun loppuessa ne siirretään välillä toiselle laidunlohkolle. Ympäri vuorokautinen laidunnus nuorkarjalla on ensisijainen vaihtoehto luonnonlaitumille, mutta myös lypsylehmiä voidaan käyttää alueiden hoitamiseen, vaikka ne saa-

Kuva 25. Ruoho on vihreämpää aidan toisella puolen. Hieho haikailee Siika-ahon niittymäiseltä pikkupellolta Kantolanojan suuntaan.

vatkin lisärehua navetassa. Kantolanojan puolella on runsaasti puuston harvennustarvetta ja ojanvarsi joudutaan aitaamaan.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito luonnonlaidunalueille, peltoalueille ja reunavyöhykkeille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

6.3.11

Likoniemi (kohde 23)

Kohdetyyppi

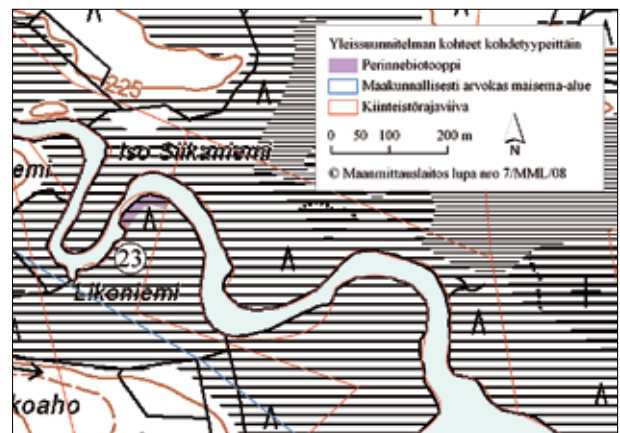
Jokivarsiniitty

Alueen kuvaus

Tyräjoen Likoniemessä (kuva 26) on aikoinaan ollut jokivarsiniitty, joka on alkanut pensoittua. Niityn reunalla koivikossa on muistona käyttöhistoriasta romahtanut suovanpohja, jossa näkyy vielä maatuva heinäkasa. Vastarannalla on Iso-Siikaniemeen menevän retkeilyreitit levähdyspaikka.

Hoitoehdotukset

Pensaikon raivaus avoimelta niityltä ja heinäsuovan rakentaminen palauttavat vanhaa perinnemaisemaa. Alueelta voidaan myös niittää heinää suvaan laitettavaksi. Hoitokohteella on mahdollista lisätä alueen matkailullista arvoa.

Kuva 26. Kohde 23.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

6.4

Tyrämäki

6.4.1

Manninen ja Saarela (kohde 24)

Kohdetyypit

Pelto, entinen pelto

Alueen kuvaus

Mannisen tilan pellot ovat olleet laidunkäytössä vielä 20 vuotta sitten ja sen jälkeen niitä on välillä vuokrattu viljelijöille. Osa pelloista on kuloheinäistä, mutta vielä täysin avointa aluetta. Reunimmaisat sarat ovat jo pensoittuneet (kuva 27).

Hoitoehdotukset

Kohteen pääasialliseksi hoitomuodoksi soveltuu koneellinen niitto. Pensoittuneet alueet kunnostetaan ennen hoidon aloittamista raivaamalla.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (tuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen viljely- tai laidunkäytön loppumisesta on kulunut yli 20 vuotta)

6.4.2

Tyrämäen entiset pellot (kohde 25)

Kohdetyyppi

Entinen pelto

Alueen kuvaus

Tyrämälle saavuttaessa molemmiin puolin Jokijärventietä on runsaasti käytöstä pois jääneitä umpeutuvia pelloja (kuva 28).

Hoitoehdotukset

Vastikään käytöstä pois jääneet pellot tulisi ensisijaisesti saada takaisin aktiiviviljelyyn. Alle 20 vuotta sitten käytöstä pois jääneet pellot, jotka sijaitsevat maisemallisesti keskeisellä paikalla, voidaan myös kunnostaa erityistuella hoidettaviksi niitto- tai laidunkohteiksi. Mättäisillä tai kosteapohjaisilla alueilla suositeltava hoitotapa on laidunnus. Kaikkea puustoa ei ole tarpeen poistaa kunnostuksen yhteydessä, vaan erityistukialueelle voi jättää vaihtelevasti maisemapuita tai puu- ja pensasryhmiä.

Mahdollinen erityistukimuoto

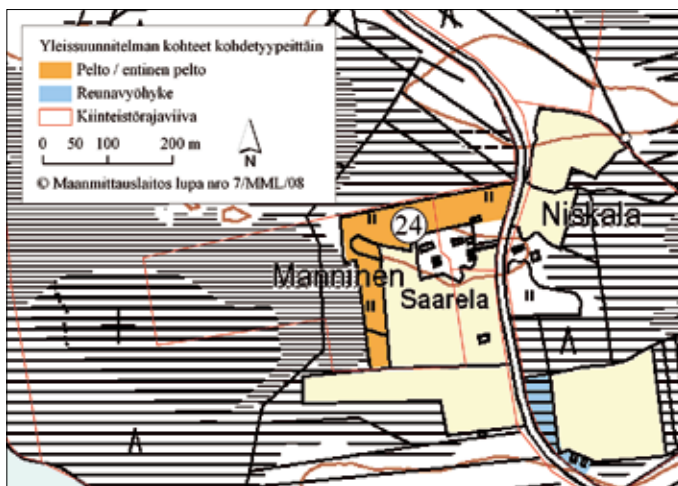
Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (tuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen viljely- tai laidunkäytön loppumisesta on kulunut yli 20 vuotta)

6.4.3

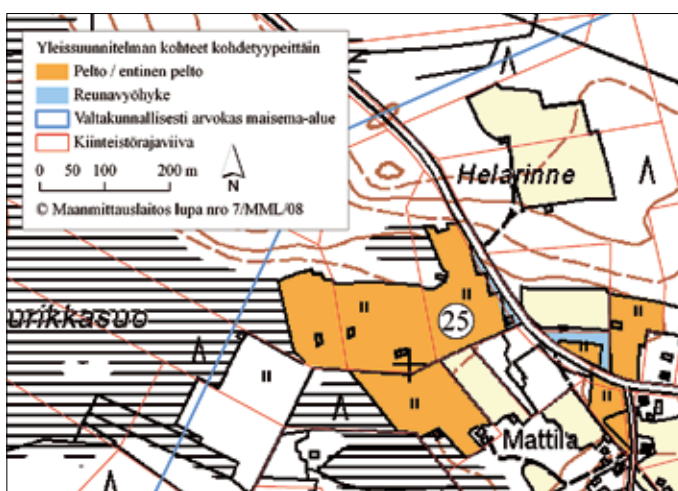
Tyrämäen lakialue (kohde 26)

Kohdetyyppi

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, peltotie, pelto, entinen pelto

Kuva 27. Kohde 24.

Kuva 28. Kohde 25.

Alueen kuvaus

Tyrämäki on valtakunnallisesti arvokas kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde. Kylänraittina on vanha paikallistie, jonka varteen rakennukset ovat sijoittuneet. Peltöjen keskellä on kunnostettu tuulimylly, joka on kulttuurihistoriallisesti erittäin arvokas. (Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993.) Lakialueelle nousee niittymäinen peltotie ja suuri osa Tyrämäen pelloista on aktiiviviljelyssä. Tyrämäen laella olevaa metsäistä harjannetta (kuva 29) on aikoinaan laidunnettu ainakin Hakalan kohdalla ja harjanteen eteläpäässä, missä karjanpito lopui 1970-luvun alussa. Hyviä reunavyöhykkeitä onkin alueella runsaasti. Harjanteen eteläreunalla olevaa alapeltoa, jota ei jostain syystä näy yleissuunnitelman pohjakartassa, on pidetty avoimena niittämällä. Tyrämäentien ojaluisissa kasvaa silmälläpidettävää ketonoidanlukkoa (kuva 44).

Hoitoehdotukset

Peltotien piennaralueita voidaan hoitaa niittämällä. Niitoksen poiskorjaaminen monipuolistaa niittykas-

villisuutta. Harjanteen reunavyöhykkeiden hoidoksi sopii alueen aitaaminen kokonaisuudessaan esimerkiksi nuorkarjan laitumeksi. Laidunnuksen lisäksi hoidoksi esitetään reunapuuston harvennusta ja tarvittaessa raivausta. Peltujen säilyminen viljelykäytössä on maiseman kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (reunavyöhykkeitä voidaan hyväksyä sopimukseen 20 metrin leveydeltä)

6.4.4

Hakala (kohde 27)

Kohdetyypit

Haka, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Hakalan tilalla (kuva 29) eläinten pito on hiljattain lopetettu. Tienhaarassa on pieni mäntyhaka, joka on ollut aidattuna peltolaitumen yhteyteen aina viime vuosiin asti. Umpeenkasvua ei ole ehtinyt vielä tapahtua ja aluskasvillisuus on matalaa niit-

tyä. Kauempana tiestä olevassa jo pitempään käytämättä olleessa haassa kasvaa sen sijaan runsaasti vadelmaa. Pellot ovat viljelykäytössä, mutta niiden reunoilla on säilynyt paikoin kivisiä niittymäisiä aloja. Tilan karja on aikoinaan laiduntanut myös tien toisella puolen olevan harjanteen reunalla.

Hoitoehdotukset

Perinnebiotooppien hoitomuodoksi sopii parhaiten laidunnus aidattuna erilleen uudistettavista nurmista. Aitaukseen voidaan haluttaessa liittää myös muut pellon ulkopuoliset reunavyöhykkeet, joiden hoidoksi riittää pelkkä raivauskin. Laidunnus on mahdollista toteuttaa ilman lisärehua ottamalla mukaan laidunkiertoon muita lähialueen hoitokohteita tai erillisiä peltolaidunlohkoja. Mikäli ympäröivät pellot jäävät pois aktiivikäytöstä, kannattaa harkita niiden liittämistä samaan hoitokokonaisuuteen.

Mahdollinen erityistukimuoto

Pellon ulkopuolisille entisille laidunalueille perinnebiotoopin hoito, muille reunavyöhykkeille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen.

Kuva 29. Kohteet 26-29.

Rantala (kohde 28)**Kohdetyypit**

Entinen pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Tyrämäentien eteläpuoliset entiset pellot ovat jääneet käytön ulkopuolelle ja Tyräjärven rantamaisema on sulkeutunut (kuva 29). Vanhojen peltojen kasvillisuus on korkeaa ja etenkin ojalinjat ovat pensoittuneet. Rantapellon reunalla oleva suuri maisemamänty jää ympäröivän puuston kätköön. Niemen kaakkoiskärkeen on rakennettu useita kesämökkejä.

Hoitoehdotukset

Koska entisiin peltoihin liittyy runsaasti puustoisia ranta- ja metsänreuna-alueita, koko alueen hoitotavaksi sopii parhaiten laidunnus. Reuna-alueiden puustoa ja pensaikkoa saa raivata ja harventaa reilusti. Tavoitteena on avoimien ja puoliavoimien alueiden vaihteleva kokonaisuus ja näkymäaukkojen luominen sopiviin paikkoihin.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (tuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen viljely- tai laidunkäytön loppumisesta on kulunut yli 20 vuotta)

Rinne (kohde 29)**Kohdetyypit**

Haka, pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon keskellä oleva metsäsaareke

Alueen kuvaus

Tienvarren pientä peltoa ja siihen liittyvää hakareunusta on laidunnettu Rinteen tilan nuorkarjalla (kuva 29). Alue on ylilaidunnettu ja annetun lisärehun vuoksi rehevöitynyt. Osa entisestä pihapiirin haasta on jäänyt rakentamisen alle. Jokijärventien toisella puolella on heinäinen metsäsaareke.

Hoitoehdotukset

Pikkupelto ja sen hakamainen reuna-alue sekä metsäsaareke soveltuvat nuorkarjan laitumiksi, jos laidunnus pystytään järjestämään ilman lisärehua esimerkiksi laidunkierron avulla.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Vesa (kohde 30)**Kohdetyypit**

Pellon ja tien välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, haka

Alueen kuvaus

Vesan lypsykarja on kulkenut Jokijärventien varressa olevan hakamaisen alueen (kuva 30) läpi peltolaitumille 1960-luvulta asti. Kuluneella ja pahoin rehevöityneellä alueella ei kasvillisuutensa puolesta ole juurikaan perinnebiotooppiarvoa, mutta maisemanhoidon kannalta kohde on tärkeä. Luonnon monimuotoisuutta löytyy laidunalueen ulkopuolisilta reunavyöhykkeiltä. Aukkoista rantapuustoa on raivattu ajoittain.

Hoitoehdotukset

Reunavyöhykkeet ja haka voidaan aidata omaksi laidunlohkokseen vaikkapa nuorkarjalle, jolloin laidunpainetta saadaan säädeltyä ja rehun loppuessa eläimet siirretään välillä peltolaitumelle. Reunavyöhykkeitä voidaan hoitaa myös pelkäs-tään raivaamalla. Tienvarsipuustoa harventamalla saadaan avattua näkymä tieltä hakaan ja edelleen pellon yli järvelle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Tyrävaara**Vaaranpää (kohde 31)****Kohdetyypit**

Entinen pelto, pelto, pellon keskellä oleva metsäsaareke, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, maisemapuut

Alueen kuvaus

Noustaessa Jokijärventietä Tyrävaaralle tien molemmin puolin on maisemallisesti tärkeitä rinnepeltoja, jotka ovat tällä hetkellä maatalouskäytössä. Monipuolisesta kasvilajistosta päätellen edellisestä uudistamisesta on jo aikaa. Tien pohjoispuolisella peltoalueella on viljelemättömänä saarekkeena pari käytöstä pois jäänyttä vanhaa peltosarkaa, jotka ovat alkaneet metsittyä (kuva 31). Saarekkeeseen liittyy myös metsän ja pellon välistä reunavyöhykettä.

Kuva 30. Kohde 30.

Hoitoehdotukset

Saarekkeen hoidoksi sopisi kunnostusraivauksen jälkeen laidunnus omana lohkonaan. Rinnepeltojen avoimena pysyminen on näkyvän sijainnin puolesta tärkeää. Peltojen hoitoa voidaan jatkaa koneellisesti niittämällä. Kuivat rinteet ovat otollisia alueita niittykasvillisuuden kehittymiselle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

6.5.2

Kankkula (kohde 32)

Kohdetyypit

Pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Tyrävaaran rinteessä sijaitseville Kankkulan pelloille (kuva 31) on kylvetty maisemaseos noin 10 vuotta sitten, minkä jälkeen peltoja on ajettu keksantoleikkurilla pajujen kurissapitämiseksi. Vie-
reisellä peltoalueella laiduntaa naapurin karjaa.

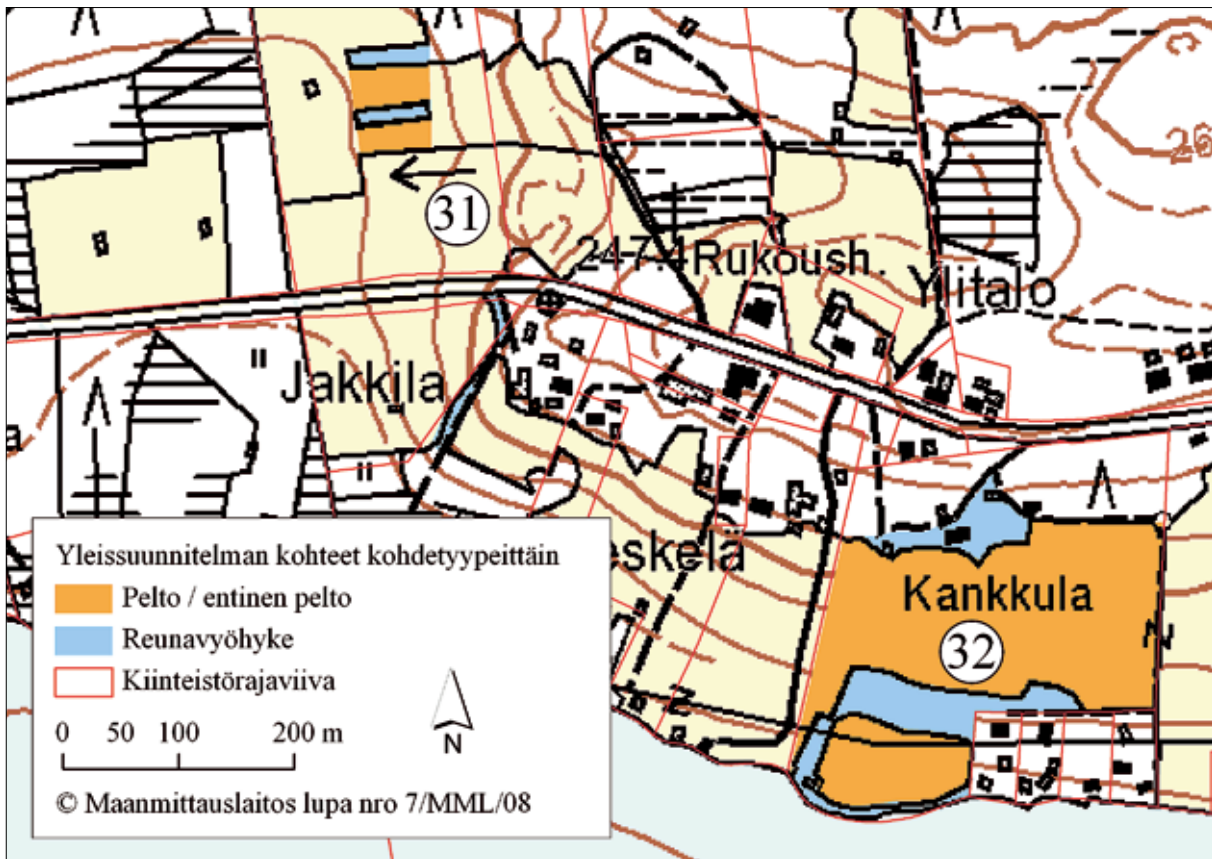
Alue vesoittuisi ilman hoitoa nopeasti. Pelloille on annettu kasvaa joitakin pajupensaita ja ylärinteestä on siirretty joitakin männyntaimia alemmas puuryhmiksi. Metsänrajassa on pari latoa ympärysnäyttäneen. Alhaalla rannassa on kosteampaa hetteikköä.

Hoitoehdotukset

Niiton lisäksi alueelle olisi eduksi niittotähteen poiskorjaaminen. Rinteessä entinen pelto muuttuu nopeasti niittymäiseksi ja sammaloituu yläosistaan. Laajalla peltoalueella maisemapuuryhmät ja yksittäiset suuret pajupensaat monipuolistavat maisemaa, kunhan niitä ei ole liikaa ja alueen yleisilme säilyy avoimena. Jo muutamakin puuryhmä antaa ilmettä alueelle kasvaessaan suuremmaksi. Pensaiden ja puuston sijoittelussa on syytä välttää kaavamaisuutta. Rantapuustoa voisi harventaa näkymän parantamiseksi järvelle. Kuivat niittymäiset reunavyöhykkeet latojen ympärillä saadaan säilytettyä poistamalla puun taimia.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 31. Kohteet 31 ja 32.

6.5.3

Hutunaho (kohde 33)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, entinen pelto, metsälaidun

Alueen kuvaus

Tyrävaaran rinteessä on ollut nelisenkymmentä vuotta sitten Hutunahon tilan karjahaka (kuva 32). Metsässä on tehty polttopuuhaakkuja ja merkkejä vanhasta laidunnuksesta näkyy lähinnä peltojen heinäisillä reuna-alueilla. Yleissuunnitelman aluerajaukseen on otettu mukaan myös monimuotoisuuden kannalta tärkeä sähkölinjan alla oleva puuton niittymäinen alue. Pienet metsän keskellä olevat peltosarat on hylätty 15 vuotta sitten ja niillä kasvaa nuorta lehtipuustoa. Ympäröivät peltoalueet on vuokrattu viljelijälle.

Hoitoehdotukset

Aluekokonaisuutta voidaan hoitaa laiduntamalla sitä aidattuna erilleen ympäröivistä viljellyistä pelloista. Peruskunnostustoimenpiteenä on metsän keskellä olevien peltoaukioiden raivaaminen avoimiksi. Tavoitteena on vähitellen lisätä alueen valoisuutta laiduntamalla ja harventamalla puustoa etenkin reuna-alueilta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Entisille pelloille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, metsälaitumelle perinnebiotoopin hoito

6.5.4

Ruohoaho (kohde 34)

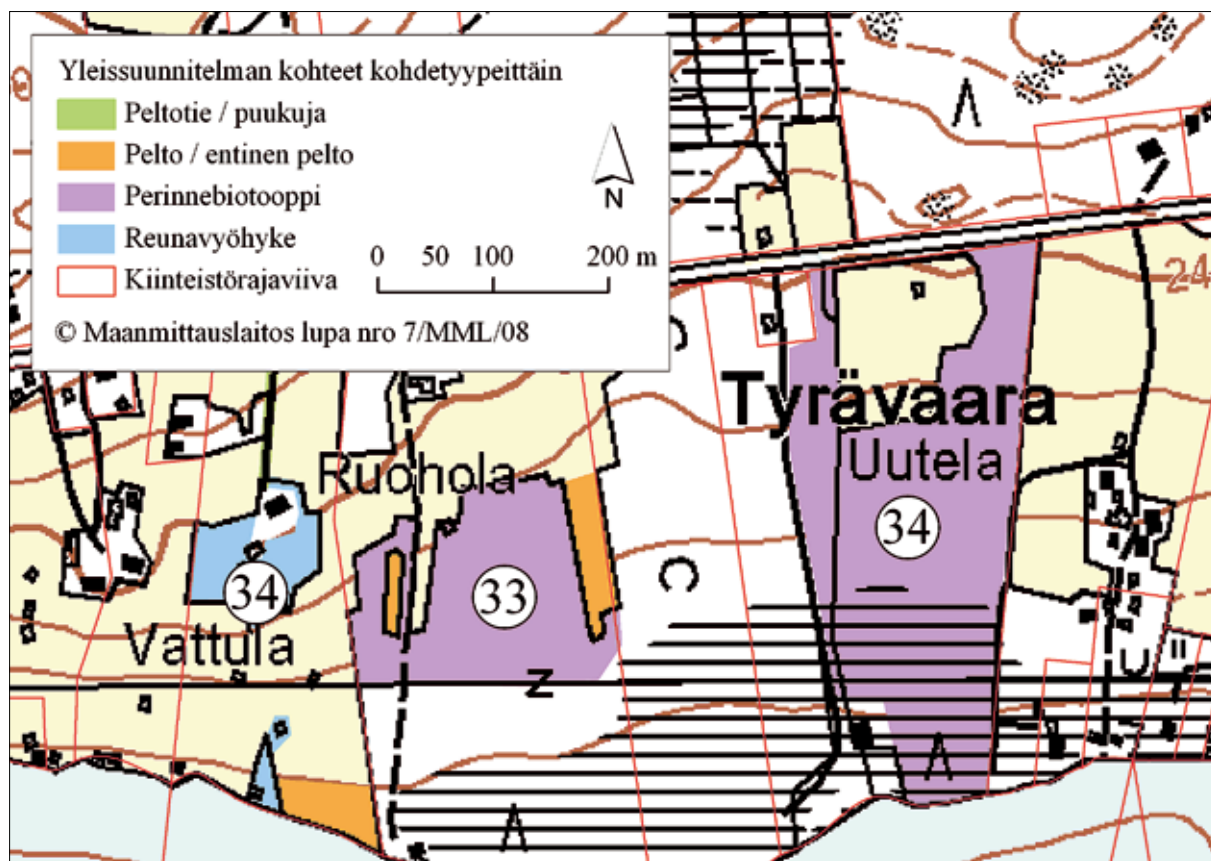
Kohdetyypit

Haka, metsälaidun, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pelto, puukuja, ladot

Alueen kuvaus

Jokijärventien ja Tyräjärven välisessä rinteessä on Ruohoahon tila (kuva 32), jonka pihaan johtaa puukuja. Pihapiirin liepeillä on niittymäisiä reunavyöhykkeitä, joita on osittain niitetty. Rantaan saakka ulottuvien avo-ojaisten peltojen alimmat osat ovat kosteuden vuoksi hankalia viljellä.

Kilometrin päässä tilakeskuksesta on vanha laidunhaka. Sotien jälkeen alueen kuusikko hakattiin ja alue aidattiin pystyaidalla pitkin tilanrajoja. Haassa laidunsi lehmiä 1940-luvulta vuoteen 1960. Laidunnus tapahtui päiväsaikaan ja karja vietiin yöksi navettaan suojaan. 1960-luvun alussa haka suunniteltiin raivattavan pelloksi ja alueelta pois-

Kuva 32. Kohteet 33 ja 34.

tettiin kantoja. Pellonraivauksesta kuitenkin luovuttiin ja haan käyttö joutilaiden nautojen ja hevosten laidunmaana jatkui 1960-luvulta aina vuoteen 1979 asti. Tätä nykyä laidunhistoria näkyy edelleen laajoilla alueilla aluskasvillisuuden heinäisyytenä. Harvapuustoisia koivuvaltaisista aloja on etenkin tienvarressa olevan pellon eteläpuolella. Paikoin kasvillisuudessa ovat vallalla tavalliset metsävarvut.

Hoitoehdotukset

Kostean rantapellon osalta aktiiviviljelyä parempi vaihtoehto on hoito niittymäisenä alueena. Peltoa ei jatkossa muokata, kylvetä tai lannoiteta. Hoidoksi riittää vuosittainen niitto ja niittotähteen poiskorjaaminen. Avo-ojien varteen ja järven rantaan voi säästää pari maisemapuuta ja joitakin leveälatvaisia pajupensaita. Muuten ranta-alueita hoidetaan avoimena raivaamalla ja ylläpidetään näköyhteyttä järvelle. Pihapiirin liepeillä olevien reunavyöhykkeiden hoidoksi sopii avoimien alojen niitto ja muilta osin raivaus. Puukujaa voidaan hoitaa raivaamalla säännöllisesti ylimääräinen vesakko ja niittämällä aluskasvillisuutta.

Vanha karjahaka voidaan kunnostaa uudelleen laitumeksi. Laidunnus toteutetaan kesäaikaisesti ympärivuorokautisena ja ilman lisärehua. Raivauk-

set keskitetään hakamaisten alueiden ja olemassa olevien niittyaukioiden ympärille. Puuston harvennusta tehdään vaihtelevasti lehtipuustoa suosien ja tasavälein harventamista välttämällä. Tavoitteena on vähitellen lisätä laitumen valoisuutta. Jos osa alueesta halutaan aidata pystyaidalla, on maiseman kannalta suositeltavin paikka Jokijärventien varressa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Peltoalueelle ja reunavyöhykkeille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen ja metsälaitumelle perinnebiotoopin hoito

6.5.5

Kaunisto (kohde 35)

Kohdetyypit

Pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pelton ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Kauniston peltujen (kuva 33) aktiivikäyttö on päätynyt ja pellot ovat olleet toistakymmentä vuotta muokkaamatta ja lannoittamatta. Osalta alueesta on kuitenkin niitetty kellariheinää tähän päivään saakka. Kasvilajistoon kuuluvat muun muassa ha-

rakankello, keltaängelmä, nurmitatar ja syysmaitainen. Pellot ovat paikoin vielä hyvinkin avoimia ja monilajisia, mutta taimettuminen on alkamassa. Rantavyöhykkeeseen liittyy hakamaista kosteapohjaista aluetta ja melko laaja kaivettu vesiallas.

Hoitoehdotukset

Niittymäisten peltujen hoidoksi sopii vuosittainen niitto ja niittotähteen poiskorjaaminen. Ranta-alueen hoidoksi riittää raivaus. Vartenotettava vaihtoehto on myös koko alueen laidunnus.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

6.5.6

Pohjasoja (kohde 36)

Kohdetyypit

Entinen pelto, suoniitty

Alueen kuvaus

Tyräjärven koilliskulmaan laskevan Pohjasojan varrella Tyräjärven ja Jokijärventien välissä (kuva 33) on osittain metsittyneitä vanhoja luonnonniittyalueita ja entisiä pelloja, joita on niitetty vielä 15 vuotta

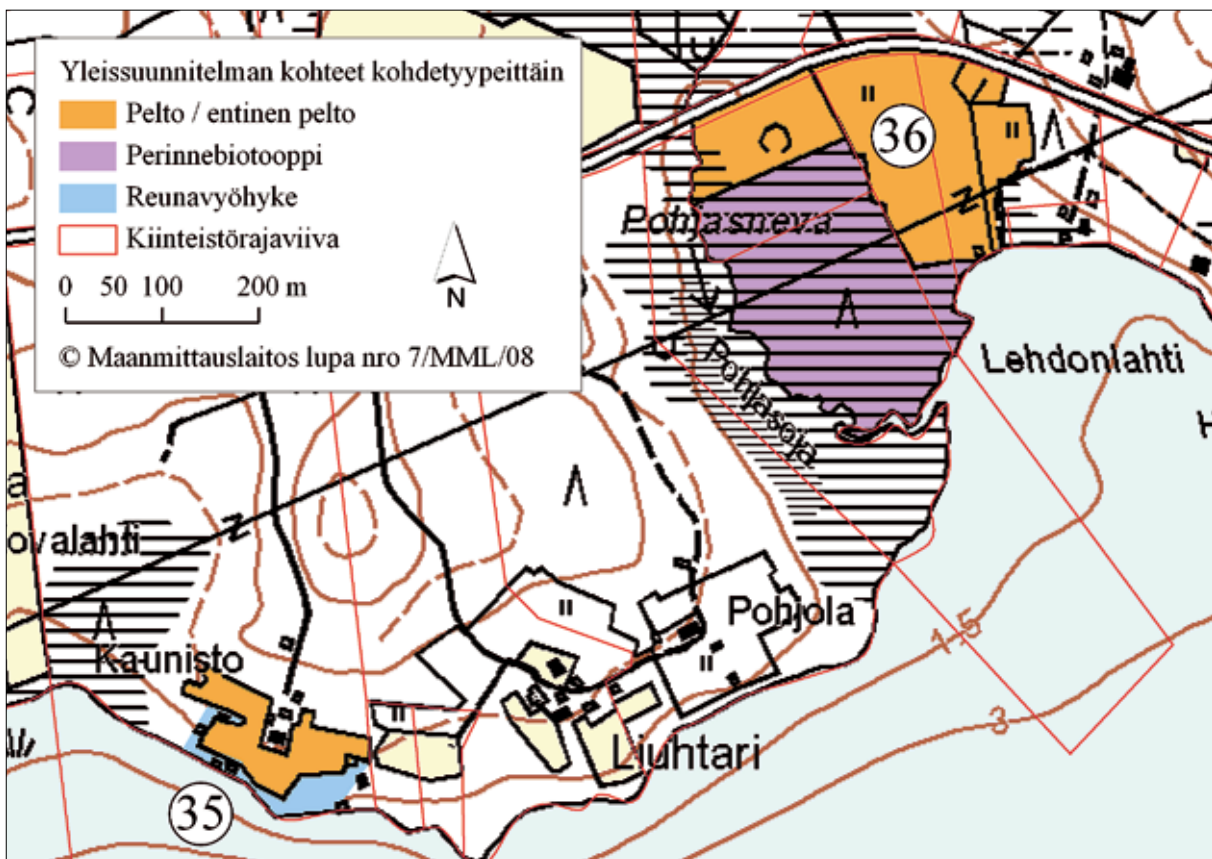
sitten. Lähinnä tietä olevien itä-länsisuuntaisten sarkojen ojapuustoa on vastikään raivattu ja harvennettu. Osa luonnonojan varresta on vaihtelevaa lehtipuuvaltaista tulvametsää. Lähempänä järveä niitty muuttuu avoimemmaksi ja niukka puusto on lähinnä nuoria mäntyjä. Aluskasvillisuus on heinä- ja saravaltaista ja maapohja kosteaa tai märkää.

Hoitoehdotukset

Peruskunnostusraivauksissa poistetaan puustoa siten, että säästetään joitakin puuryhmiä, maisemapuita ja luonnonojan varren lahoppuustoa sisältävä lehtipuuvaltainen alue. Sarkaojiin kasvaneita puurivistöjä pyritään häivyttämään luonnollisiksi. Luonnonhoidon ohella tavoitteena on avata näkymä tieltä järvelle. Koko alueen jatkoahoito voidaan toteuttaa laiduntamalla esimerkiksi nuorkarjalla.

Mahdollinen erityistukimuoto

Vanhalle niittyalueelle perinnebiotoopin hoito, entisille pelloille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen viljely- tai laidunkäytön loppumisesta on kulunut yli 20 vuotta. Aikarajoitus ei koske perinnebiotooppeja.

Kuva 33. Kohteet 35 ja 36.

Pahkala (kohde 37)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja tien välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, ladot ympäristöineen, pelto

Alueen kuvaus

Tilan ympärillä oleviin viljeltyihin peltoihin liittyy kehityskelpoisia reunavyöhykkeitä muun muassa Hutun koulun vieressä (kuva 34). Osa kartassa näkyvistä kannakkeista on jo raivattu pelloksi. Rannassa kasvaa lehtipuustoa ja pensaikkoo. Ylhäällä Jokijärventien varressa oleva pikkupelto on ilmeisesti jäänyt pois aktiivikäytöstä.

Hoitoehdotukset

Viljeltyihin peltoihin liittyviä reunavyöhykkeitä voidaan hoitaa raivaamalla. Rantavyöhykkeellä hoidoksi sopii kunnostusraivauksen jälkeen myös laidunnus esimerkiksi lampailla. Tienvarren pikkupellon osalta hoitotavaksi esitetään koneellista niittoa ja niittotähteen poiskorjaamista. Liittämällä hoitoalueeseen myös raivattavan reunavyöhykkeen saadaan avattua näkymä puuston läpi tieltä alas pelloille.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

6.6

Hutunsalmi–Tyräjärven eteläpuoli

6.6.1

Munalantien saareke (kohde 38)

Kohdetyypit

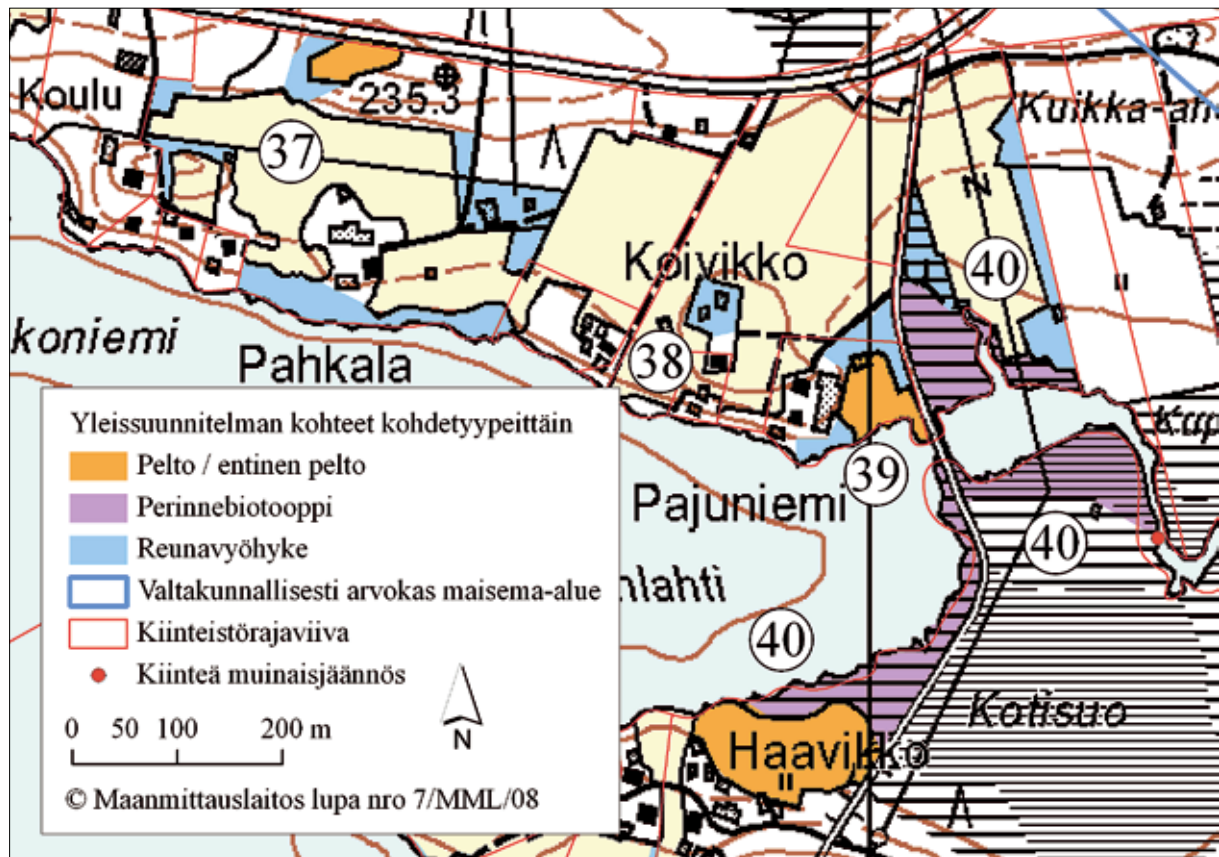
Pellon keskellä oleva metsäsaareke, kivikasa, riihi

Alueen kuvaus

Hakamaisessa koivuvaltaisessa saarekkeessa (kuva 34) on vanha riihi. Puustoa on pidetty puoliavoimeina säännöllisesti harventamalla ja raivaamalla vesakkoa. Alusniityllä kukkivat muun muassa siiankarsäkö, kultapiisku, hiirenvirna ja päivänkakkara.

Hoitoehdotukset

Alueen ensisijainen hoitomuoto on laidunnus osana laidunkiertoa muiden lähellä sijaitsevien hoi-

Kuva 34. Kohteet 37–40.

tokohteiden kanssa. Myös raivaus on kelvollinen hoitomuoto alueelle. Harvennuksissa suositellaan säästettäväksi vanhaa lehtipuustoa. Riihen katto kaipa kunnostusta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

6.6.2

Pajuniemi (kohde 39)

Kohdetyypit

Pelto, järvenrantaniitty, pellon ja tien välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Munalantien sillan vieressä olevaa Tyräjärven rantapeltä ja siihen liittyvää kapeaa luonnonniittyä on käytetty vasikkahakana (kuva 34). Eläimiä on ollut alueen kokoon nähden paljon ja niille on annettu lisärehua, minkä vuoksi rehevöitymisestä kielivää typensuosijalajistoa on runsaasti.

Hoitoehdotukset

Vasikat sopivat hyvin alueen laiduntajiksi, mutta laidunnus tulee toteuttaa ilman lisärehua. Lohkon pienen vuoksi mukaan laidunkiertoon pitäisi saada läheltä muitakin alueita, kuten esimerkiksi tien toisella puolella oleva jokiranta ja läheinen pellon keskellä oleva hakamainen saareke. Tavoitteena on kasvillisuuden köyhtyminen ja madaltuminen sekä tiemaiseman parantaminen.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

6.6.3

Hutunsalmi (kohde 40)

Kohdetyypit

Jokivarsiniitty, järvenrantaniitty, pellon ja tien välinen reunavyöhyke, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, muinaisjäännös, entinen pelto

Alueen kuvaus

Tyräjärven ja Kiviojärven välisen Hutunsalmen rannoilla on laajalti avoimena säilyneitä niittyjä, jotka näkyvät Munalantien sillalta (kuva 34). Salmen pohjoisrannalla tien varressa oleva alue on metsittyneempi. Kuponiemen kohdalla on kiinteä muinaisjäännös (Sarkkinen 2002), vedenalainen kivrakennelma eli lapinpato, jonka kautta myös karja on tietävästi aikoinaan kahlannut salmen yli luonnonlaitumille.

Hoitoehdotukset

Perinnebiotooppialueita ja reunavyöhykkeitä voidaan hoitaa laiduntamalla. Tiemaiseman kannalta raivaustarvetta on eniten Munalantien varren metsittyneellä niittyalueella, joka kannattaa jo alkukunnostusvaiheessa raivata harvapuustoiseksi alueeksi. Salmen eteläpuolisen laajan niityn yläosista raivataan tarvittaessa männyntaimia, jotta maisema pysyy avoimena. Maisemanhoidon kannalta hoitoalueeseen kannattaisi liittää myös kolmisenkymmentä vuotta sitten viljelyssä ollut Haavikon rantapello, jolla on joskus laiduntanut sonneja.

Mahdollinen erityistukimuoto

Järven- ja joenrantaniityillä hoidon rahoitusvaihtoehtona on perinnebiotoopin hoidon erityis ympäristötuki ja pellon ja metsän välisellä reunavyöhykkeellä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki (20 metrin leveydeltä). Mikäli Haavikon entisen peltoalueen käytöstä on aikaa yli 20 vuotta, ei luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki ole mahdollinen tämänhetkisten tukiehtojen mukaan.

6.6.4

Hutunniemi (kohde 41)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pellon keskellä olevat metsä- ja niittysaarekkeet, ladot ympäristöineen, peltotie, muinaisjäännös

Alueen kuvaus

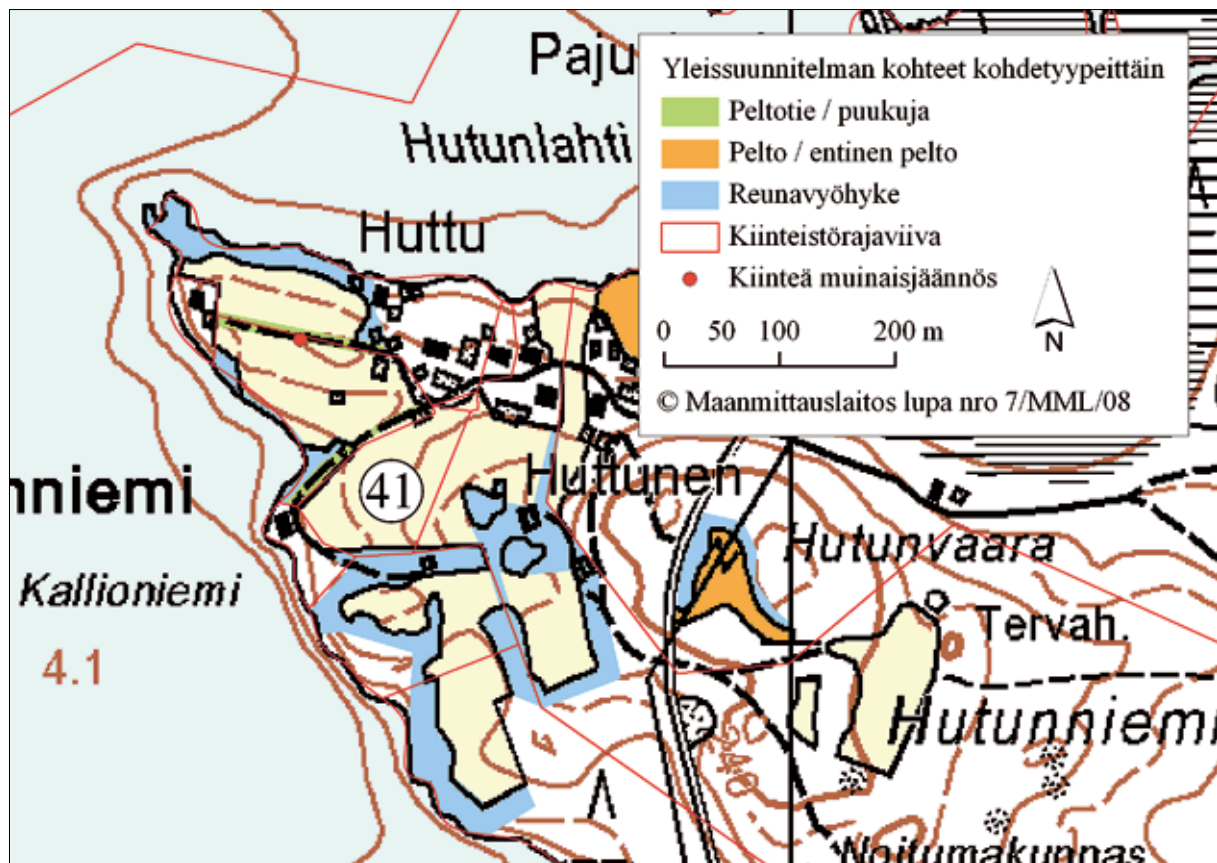
Tyräjärven itärannalla Hutunniemessä (kuva 35) on runsaasti potentiaalisia reunavyöhykkeen hoitokohteita: metsänreunoja, järvenrantaa, latojen ympäristöjä, peltoteitä sekä puustoisia ja niittymäisiä saarekkeitä (kuvat 36 ja 37). Piennaralueilla niittukasvillisuus levittäytyy monin paikoin metsänreunan puuston lomaan. Pellot ovat säilyneet pääosin viljelykäytössä ja maisema avautuu komeasti järvelle. Alueella on myös kiinteä muinaisjäännös, kivikautinen asuinpaikka.

Hoitoehdotukset

Pellon ja metsän välisiä reunavyöhykkeitä voidaan hoitaa raivaamalla ja harventamalla puustoa valoisuuden lisäämiseksi ja niittukasvillisuuden elinolojen parantamiseksi. Ranta-alueella raivausten tavoitteena on säilyttää vesistönäkymät. Avoimia niittyalueita hoidetaan niittämällä ja korjaamalla niittotähteet pois.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 35. Kohde 41.

Kuva 36. Vaihteleva puoliavoin pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke Hutunniemessä.

Kuva 37. Avoin niittymäinen reunavyöhyke ladon ympärillä Hutunniemessä.

Hyvävaara (kohde 42)

Kohdetyypit

Metsälaidun, entinen pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Hyvävaaran pohjoisrinteellä (kuva 38) on laidun-
tanut nautoja vapaasti vuodesta 1973 asti. Laidun
aidattiin noudattelemaan tilarajoja ja pellon päitä
vuoden 1990 paikkeilla. Laidunnus on jatkunut
alueella koko ajan ja viimeiset viitisen vuotta se
on ollut ympärivuotista. Laiduneläiminä on kym-
menkunta hiehoa ja härkää, joille on annettu li-
särehua. Alue ei kuitenkaan ole ehtinyt haitalli-
sesti rehevöityä, koska eläinmäärä on ollut pieni.
Laidunnusjälki alkaa jo näkyä maastossa, vaikka
aluskasvillisuudessa vallalla ovatkin vielä monin
paikoin tavanomaiset metsäkasvit. Puusto koos-
tuu pääasiassa eri-ikäisistä männiköistä. Alueella
on lähteisyyttä ja kosteita painanteita löytyy myös
ylhäältä vaaran rinteiltä. Kukkivia ruohoja, kuten
maariankämmeekkää ja metsäkurjenpolvea, esiin-
tyy runsaasti. Laitumen keskellä on pari kivistä
peltoa, joita ei ole uudistettu viime vuosina. Luon-
non monimuotoisuuden kannalta parhaita alueita

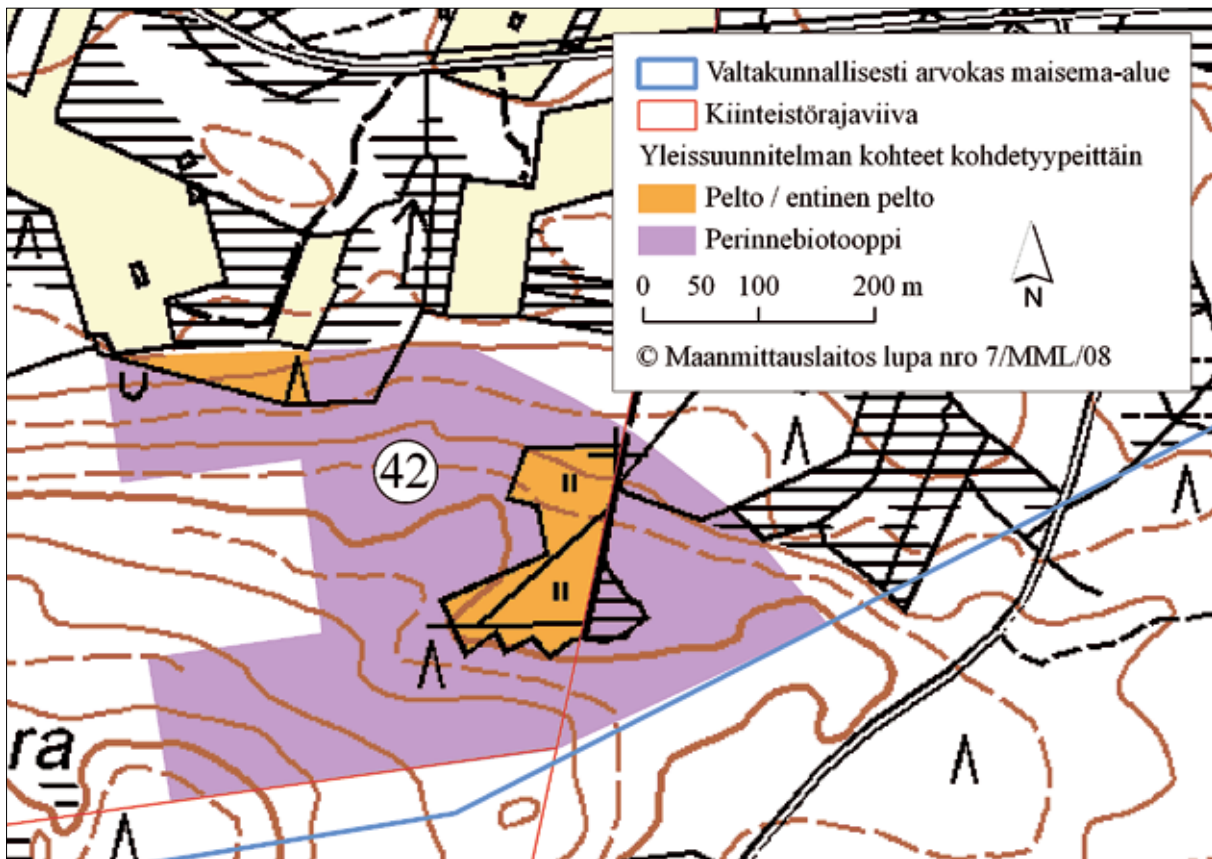
ovat vanhojen peltöjen kumpuilevilla reunavyö-
hykkeillä olevat hakamaiset alat, missä esiintyy
myös vanhempaa lehtipuustoa. Osa laidunaluees-
ta on vastikään raivattu pelloksi ja osa metsästä on
hakattu. Nämä alueet on jätetty pois yleissuunni-
telman karttarajauksesta.

Hoitoehdotukset

Alueen hoitomuodoksi soveltuu parhaiten nuor-
karjalaidunnus. Laidunnus tulee toteuttaa pelkäs-
tään kesäaikaisena, ilman lisäruokintaa ja aidattu-
na erikseen uudistettavista pelloista, jolloin karja
hyödyntää tehokkaasti luonnonlaidunalueutta ja
kasvillisuus kehittyy edustavampaan suuntaan.
Koska kyseessä on suuri alue, laitumen jakaminen
lohkoihin voi auttaa laidunnuksen tehostamises-
sa ja laidunpaineen säätelyssä. Talviaikainen lai-
dunnus ja lisärehun anto voi tapahtua esimerkiksi
avohakkuualueella, joka aidataan talveksi erilleen
perinnebiotoopista. Kesäaikana koko aluetta voi-
daan haluttaessa laiduntaa yhdessä, jolloin talvilai-
dunlohko sopii hyvin kivennäisten antopaikaksi.

Mahdollinen erityistukimuoto

Metsälaitumelle perinnebiotoopin hoito, vanhoille
peltolohkoille luonnon ja maiseman monimuotoi-
suuden edistäminen. Erityistuki ei ole mahdol-

Kuva 38. Kohde 42.

linen avohakkuualueelle eikä ympärivuotiselle laitumelle.

6.6.6

Munala (kohde 43)

Kohdetyypit

Haka, järvenrantaniitty, entinen pelto, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, kivikasat, pelto

Alueen kuvaus

Munalassa Tyrjärven Repolahden rannalla (kuva 39) on laiduntanut lypsykarjaa 1960-luvulta asti. Lehmät ovat laitumella päiväsaikaan ja yöksi ne otetaan navettaan, missä ne saavat lisärehua. Ajoittain uudistettaviin peltolaitumiin liittyy perinnebiotooppireunuksia ja pihan länsilaidalla on pieni entinen pelto, joka on toiminut vasikkahakana. Tien varressa on hakamainen niemeke kivikasoinen. Peltokuvio on mutkitteleva ja sen reuna-alueilla on niittykasvillisuutta. Rantapuusto on pellon laidalla varjoisaa kuusivaltaista metsää, jonka aluskasvillisuus on valon puutteen vuoksi niukkaa. Perinnebiotoopin erottaa selvästi tieltä

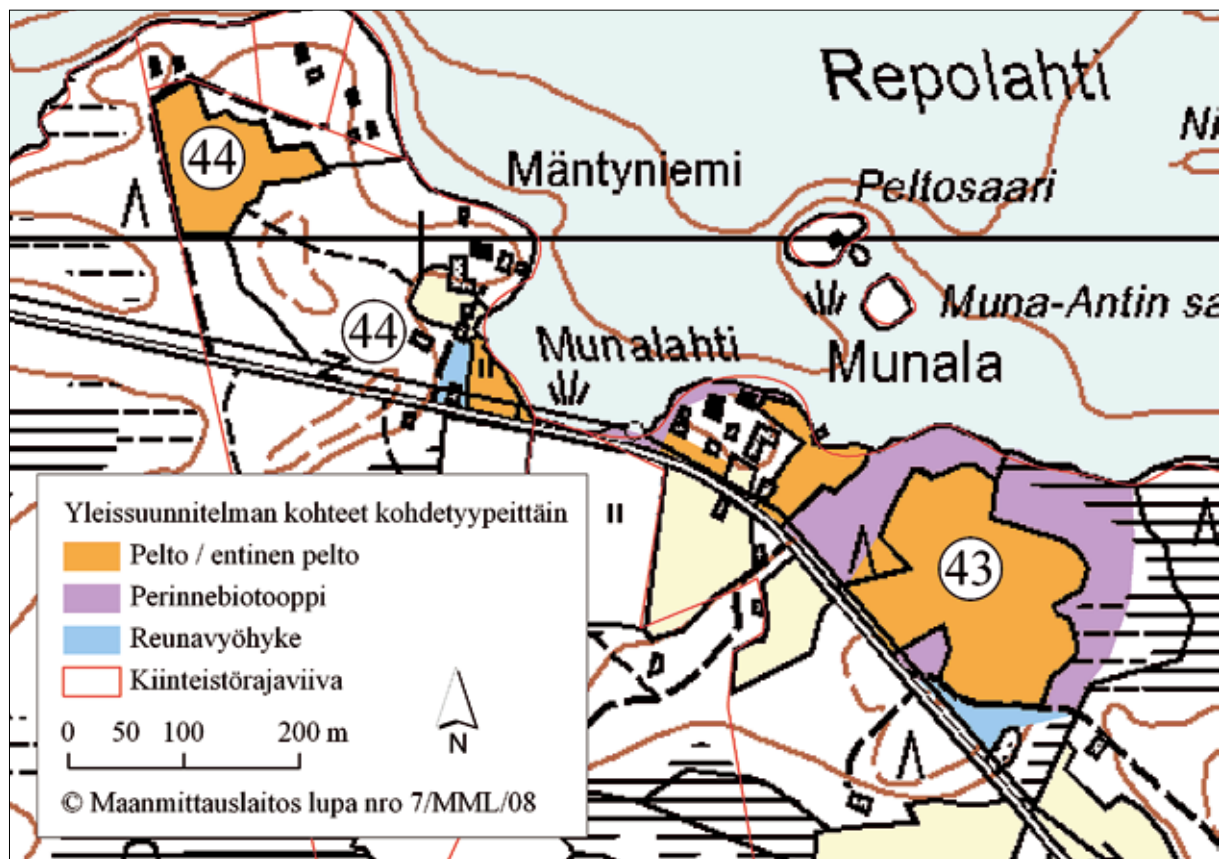
asti ja järvi pilkottaa runkojen lomasta matalaksi syödyn aluskasvillisuuden ansiosta.

Hoitoehdotukset

Perinnebiotooppien ensisijainen hoitomuoto on nuorkarjalaidunnus ilman lisärehua aidattuna omaksi lohkokseen. Vaihtoehtoisesti myös ympäröivät peltoalueet voidaan hakea erityistukilohkoiksi, jolloin pelloja ei jatkossa uudisteta tai lannoiteta, vaan niiden annetaan kehittyä niittymäisiksi. Tässä tapauksessa luonnon monimuotoisuuspeltoja ja perinnebiotooppia voidaan laiduntaa yhdessä myös lypsykarjalla, kunhan laitumelle ei anneta lisärehua. Kuusikko kaipaa reipasta harvennusta valoisuuden lisäämiseksi reuna-alueella.

Mahdollinen erityistukimuoto

Pellon ulkopuolisille vanhoille laidunalueille perinnebiotoopin hoito, reunavyöhykkeelle ja pelto-alueille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 39. Kohteet 43 ja 44.

Mäntyniemi (kohde 44)

Kohdetyyppi

Entinen pelto

Alueen kuvaus

Tyräjärven Hyväniemessä Munalahden rannassa on pieni vanha peltopalanen, jota on aiemmin käytetty vasikkahakana (kuva 39). Eläinten pito on lopetettu tilalla vuonna 1977, minkä jälkeen ranta on pensoittunut ja alkanut luontaisesti metsittyä koivulle. Viimeisten 11 vuoden ajan entistä vasikkahakaa on pidetty puoliavoimena säännöllisin raivauksin ja veräjä on kunnostettu. Kosteapohjainen alue muistuttaa tätä nykyä ennemminkin perinnebiotooppia kuin entistä peltoa. Vähän matkan päässä tilakeskuksesta olevaa peltoa on viljelty viimeksi vuoden 1990 tienoilla. Sen jälkeen oli muutaman vuoden tauko, mutta nyt pellon pohjoispäätä on niitetty koneellisesti toistakymmentä vuotta. Koska niittoheinä on myös korjattu pois, alue on hyvää vauhtia muuttumassa kasvillisuudeltaan niittymäiseksi. Pellon laajempi eteläosa on jäänyt pois viljelykäytöstä jo aiemmin ja ehtinyt metsittyä koivikoksi. Pellonpohja on aikoinaan jäänyt kynökselle ja aluskasvillisuus on heinävaltaista.

Hoitoehdotukset

Niittoa ja heinän korjaamista kannattaa jatkaa vanhan pellon pohjoispäässä entiseen tapaan. Pellon metsittynyt eteläosa soveltuu kunnostettavaksi hakamaiseksi laitumeksi harventamalla puustoa epäsäännöllisesti. Vasikkahaan ensisijainen hoitomuoto on laidunnus. Ellei laidunnusta ole mahdollista järjestää, suositellaan vuosittaisen raivauksen jatkamista ja tehostamista. Tavoitteena on harvapuustoinen tien ja järven välinen vyöhyke.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (tuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen viljely- tai laidunkäytön loppumisesta on kulunut yli 20 vuotta)

Myllymännikkö (kohde 45)

Kohdetyypit

Entinen pelto, metsän ja pellon välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

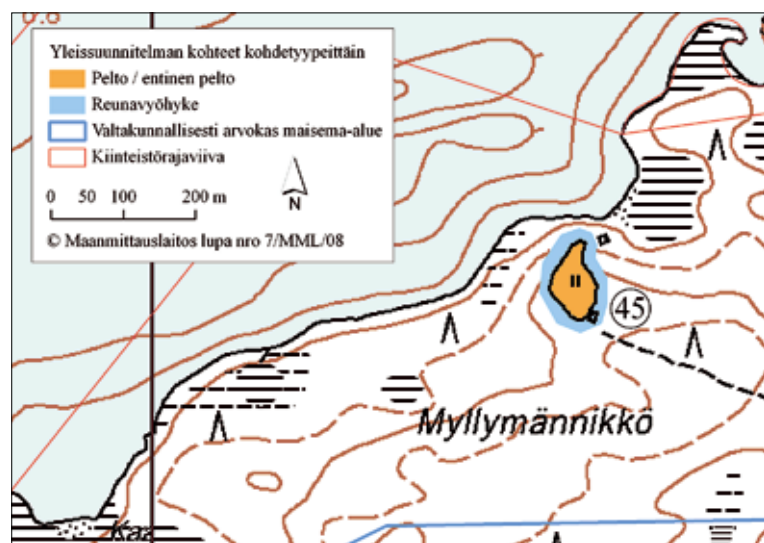
Tyräjärven etelärannalla (kuva 40) on rinteen päällä on vanhan torpan entinen pihapello, joka muistuttaa erehdyttävästi niittyaukiota (kuva 41). Runsaana esiintyvät muun muassa tuoksusimake ja kissankello. Pello on ollut viimeksi viljelyssä 1950-luvulla. Hevoset ovat laiduntaneet vapaasti ympäröivissä metsissä 1960-luvulle asti ja mullilaidunnus on jatkunut alueella 1980-luvulle saakka. Vanha pello on tätä nykyä sammaloituvaa niittyä ja porojen suosimaa laidunalueutta. Alueella on savusauna ja riihi. Entisellä navetan paikalla pellon keskellä kasvaa runsaasti vadelmaa. Muuten kasvillisuus on karua matalakasvuista niittyä, katajia ja muutamia mäntyjä. Reuna-alueilla on männyn- taimia ja ympärillä mäntyvaltaista sekametsää. Niityn pohjoispuolisella alueella on myös vanhaa lehtipuustoa, raitoja, haapoja ja koivuja. Rinteen alla on lähde.

Hoitoehdotukset

Entinen pello niitetään vuosittain ja puun taimet poistetaan. Niittotähteen vähäisen määrän vuoksi niitoksen poiskorjaaminen ei ole välttämätöntä, mutta eduksi alueelle. Haravoinnilla voidaan edistää niittukasvien siementen itämistä maanpinnan rikkoutuessa. Niityn pohjoispäässä avointa aluetta laajennetaan raivaamalla tai kitkemällä männyn- taimia ja katajia reuna-alueelta. Ei-toivottua vadelmakasvustoa saadaan vähennettyä tehostetusti niittämällä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Kohteelle on haettu luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistukea.

Kuva 40. Kohde 45.

Kuva 41. Vanhan torpan niittymäinen entinen pihapello Myllymännikössä.

6.6.9

Korvuanniemi (kohde 46)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, niitty, entinen pello, uhanalaisen lajin elinympäristö

Alueen kuvaus

Tyräjärven etelärannalla Korvuanniemessä (kuva 42) karja on laiduntanut vapaasti metsissä 1990-luvun alkuun asti, jolloin eläintenpito lopetettiin. Pihapiirin kivisellä niittymäisellä ruohonleikkurinurmella kasvaa muun muassa kissankäpälää, ketosilmäruohoa ja ahonoidanlukkoa. Pihan laiteilla on viikatteella niitettyjä aloja. Metsänlaidassa, etenkin vanhan vasikkahaan paikalla, on monimuotoisia reunavyöhykkeitä. Tilan itäpuolella oleva vanha pello on käytön loputtua muuttunut korkeakasvuiseksi horsmikoksi.

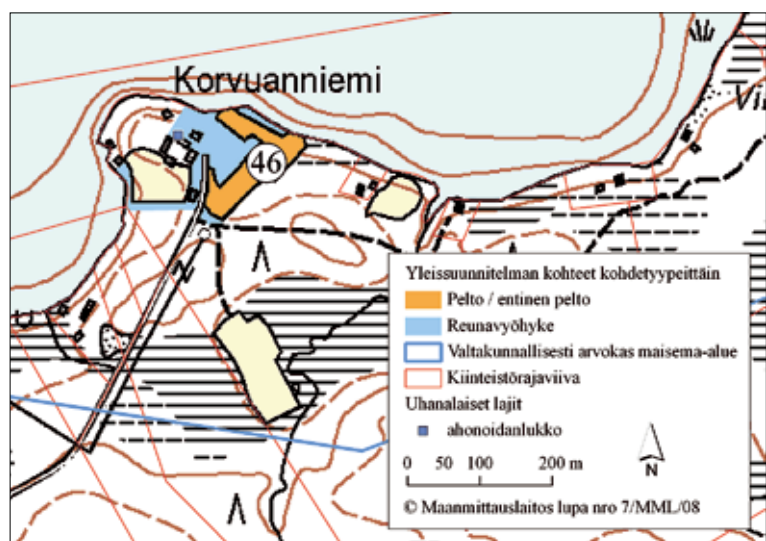
Hoitoehdotukset

Alueen ensisijainen hoitomuoto on monipuolisten reunavyöhykkeiden vuoksi laidunnus. Tilan itäpuolinen umpeutuva peltolohko vaatii kunnostusniiton ennen laidunnuksen aloittamista. Vaihtoehtoisesti reunavyöhykkeitä voidaan hoitaa rai-

vaamalla ja avoimia aloja niittämällä ja korjaamalla niittojäte pois. Mikäli niemen länsilaidan pello jää pois käytöstä, sekin voidaan liittää hoitoalueeseen. Pelloalueiden niitto onnistuu koneellisestikin, mutta pihan laidalla olevien pienten reunaniittyjen ensisijainen hoitotapa on viikateniiton jatkaminen. Ahonoidanlukkoesiintymän voi säästää ruohoa leikatessa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 42. Kohde 46.

7 Yleissuunnittelualueen uhanalaisia ja huomionarvoisia lajeja

7.1

Uhanalaisuusluokittelu ja luonnonsuojelulainsäädäntö

EU:n lainsäädännössä lintu- ja luontodirektiiveillä pyritään turvaamaan luonnon monimuotoisuutta ja pitämään lajien kannat elinvoimaisina. Direktiivit on Suomessa pantu täytäntöön luonnonsuojelulailla ja -asetuksella. Luonnonsuojelulain nojalla voidaan muun muassa määritellä laji uhanalaiseksi, rauhoitetuksi tai erityisesti suojeltavaksi. Lintudirektiivillä on suojeltu kaikki Euroopan luonnonvaraiset lintulajit. Pesimäaikana kaikki lintulajit, myös Suomen metsästyslain alaiset lintulajit, ovat rauhoitettuja. Lintudirektiivin liitteeseen I on koottu lintulajit, joiden säilyminen Euroopassa vaatii erityisiä suojelutoimia. Kyseisten lajien suojelemiseksi voidaan tarvittaessa perustaa erityisiä suojelualueita (SPA). (Rassi ym. 2001; Luonnonsuojelulaki 1096/1996; Luonnonsuojeluasetus 160/1997; Neuvoston direktiivi 79/409/EY; Neuvoston direktiivi 97/62/EY.)

Nykyinen eliölajien uhanalaisuusluokittelu valmistui valtakunnallisen tarkastelun osalta vuonna 2001 (Rassi ym. 2001) ja vastaavat alueelliset luokitukset ilmestyivät vuonna 2003 Suomen ympäristökeskuksen www-sivuilla (Suomen ympäristökeskus 2007). Uhanalaisuusluokat on esitetty taulukossa 4. Varsinaiseen Suomen uhanalaisluetloon on merkitty uhanalaisluokkien CR, EN ja

VU lajit. Pelkkä lajin määrittäminen uhanalaiseksi ei vielä itsessään anna sille lain suojaa. Erityisesti suojeltavia lajeja ovat pääasiassa luokkiin äärimmäisen uhanalaiset (CR) ja erittäin uhanalaiset (EN) kuuluvat lajit, joiden suojelemiseksi voidaan tarvittaessa ympäristökeskuksen päätöksellä rajata suojelualueita. Uhanalaisuutta arvioitaessa on kiinnitetty huomiota muun muassa lajin kantojen kehitykseen viimeisten 20 vuoden aikana. Edellinen uhanalaisuustarkastelu oli vuodelta 1992. Suunnittelualue kuuluu alueellisessa uhanalaisuustarkastelussa pohjoisborealiselle Koillismaan metsäkasvillisuusvyöhykkeelle (4a). (Rassi ym. 2001; Väre ym. 2005; Ympäristöhallinnon tietojärjestelmä Hertta 2008.)

Valtakunnallisesti uhanalaisiksi lajeiksi sanotaan luokkiin VU, EN ja CR sijoitettuja lajeja, jotka ovat vaarassa hävitä koko maasta. Ne ovat uhanalaisia jokaisella kasvillisuusvyöhykkeellä. NT-lajit ovat silmälläpidettäviä ja niiden kantojen kehitystä Suomessa on syytä seurata – tulevaisuudessa saat- ta olla tarpeen siirtää lajeja uhanalaisten lajien luokkaan, elleivät niiden kannat vakiinnu. Silmälläpidettävillä lajeilla on elinvoimaisia kantoja joillakin kasvillisuusvyöhykkeillä. LC-lajit ovat elinvoimaisia, eivätkä siis ole lähitulevaisuudes-

Taulukko 4.
Uhanalaisuustarkastelun uhanalaisluokat (Rassi ym. 2001).

Lyhenne	Englanninkielinen nimi	Suomenkielinen nimi
RE	Regionally extinct	Alueellisesti hävinneet
CR	Critically endangered	Äärimmäisen uhanalaiset
EN	Endangered	Erittäin uhanalaiset
VU	Vulnerable	Vaarantuneet
NT	Near threatened	Silmälläpidettävät
LC	Least concern	Elinvoimaiset
DD	Data deficient	Puutteellisesti tunnetut
NE	Not evaluated	Arvioimatta jätetyt
RT	Regionally threatened	Alueellisesti uhanalaiset

sa vaarassa muuttua uhanalaisiksi. Alueellisesti uhanalainen laji voi olla koko maan mittakaavassa elinvoimainen, mutta sen olemassaolo on uhattu jollakin kasvillisuusvyöhykkeellä. Uhanalaisuuden yhteydessä on määritelty myös lajit, joiden säilymisessä Suomella on kansainvälinen vastuu Euroopan tasolla. Vastuulajeilla ei kuitenkaan ole lainsuojaa. (Rassi ym. 2001; Väre ym. 2005; Ympäristöhallinnon tietojärjestelmä Hertta 2008.)

7.2 Uhanalaiset ja silmälläpidettävät kasvilajit

Suunnittelualueelta tunnetaan kaksi uhanalaista maatalousympäristöissä viihtyvää kasvilajia, ketonoidanlukko ja ahonoidanlukko (kuvat 43 ja 44). Molemmat lajit on luokiteltu valtakunnallisesti silmälläpidettäviksi. Ahonoidanlukko on lisäksi alueellisesti uhanalainen ja Suomen vastuulaji. Ketonoidanlukon kannat on arvioitu Koillismaalla elinvoimaisiksi. Näiden lajien kasvupaikkoja ei kuitenkaan ole lailla suojeltu eikä rauhoitettu. Alueella ei myöskään esiinny täydentävien ehtojen valvottavia kasvilajeja. Tiedossa olevat uhanalaisten kasvilajien esiintymät on merkitty luvun 2 karttaan (kuva 1) sekä luvun 6 tarkempiin kohdekarttoihin.

Saniaisten sukuun kuuluvien noidanlukkojen varressa on yksi lehti, joka jakautuu kahtia: vihreään liuskaiseen ja keltaiseen itiöpesäkkeitä tuottavaan osaan. Vain 5–20 cm:n korkuinen kasvi jää usein huomaamatta muun kasvillisuuden seasta, eikä se edes joka vuosi näyntyä maan pinnalla. Helpoiten noidanlukkoja voi löytää elo–syyskuussa, kun itiöpesäkkeet erottuvat keltaisina muusta ympäristöstä. (Väre ym. 2005; Hämet-Ahti ym. 1998.)

Suunnittelukesä oli sateinen ja ilmeisen otollinen noidanlukkojen esiintymiselle, joten syyskesällä maastokartoitusten yhteydessä löytyikin useita kasvupaikkoja pääasiassa Jokijärven ympäristöstä. Noidanlukkoja esiintyy todennäköisesti myös muualla suunnittelualueella.

Noidanlukot viihtyvät matalakasvuisilla kuivila niityillä, laitumilla, vanhojen sammaloituneiden peltojen laidoilla, rantatörmillä ja tien pientareilla. Ne saattavat esiintyä myös vanhoihin pihapiireihin, missä vaarana on jääminen ruohonleikkurin alle. Samalta kasvupaikalta saattaa löytyä useampiakin eri noidanlukkolajeja, joita on koko Suomessa seitsemän. Noidanlukkojen harvinaistumisen syynä on ollut etenkin perinteisen laiduntamisen vähentyminen ja niittyjen metsittäminen. (Väre ym. 2005; Hämet-Ahti ym. 1998.)

Kuva 43. Ahonoidanlukon itiötähkä erottuu keltaisena muun kasvillisuuden seasta.

Kuva 44. Ketonoidanlukon lehteä on verrattu muun muassa vanhaan avaimeen, sotakirveeseen ja puolikuuhun. Sen on uskottu esimerkiksi avaavan kaikki lukot, suojaavan noitien pahoilta aikeilta, avaavan tien sydämeen ja parantavan kirveen iskusta saatuja vammoja. (Keski-Suomen ympäristökeskus 2004.)

Suojelullisesti tärkeät lintulajit

Suunnittelualueella esiintyy säännöllisesti tai satunnaisesti yhteensä 65 suojelullisesti arvokasta lajia. Näistä 42 lajia kuuluu lintudirektiivin liitteeseen I ja 43 lajia Suomen uhanalaisluettelon lajeihin. Säännöllisesti pesiviä lajeja on 33 ja säännöllisinä muutto- tai talviaikaisina läpimuuttajina, pesimäaikaisina ruokavieraina tai harhailijoina tavataan 11 lajia. Satunnaisesti tavattavia pesimä- ja muutonaikaisia lajeja on 21. Taulukossa 5 on esitetty suunnittelualueella esiintyvät uhanalaiset ja lintudirektiivin liitteen I lajit, joiden lajikohtaiset tarkastelut ovat luvuissa 7.3.1 ja 7.3.2. Linnuston muutokset suunnittelualueella ovat pääasiassa samansuuntaisia kuin muuallakin Pohjois-Suomessa. Poikkeuksia yleisistä linjoista ovat ainakin pyyn huomattava runsastuminen 1980-luvulta lähtien sekä varpusen palaaminen sivukylille.

Taulukko 5.

Yleissuunnittelualueella esiintyvät uhanalaiset ja EU:n Lintudirektiivin liitteessä I mainitut erityisiä suojelutoimenpiteitä vaativat lintulajit. Uhanalaisluokat on esitetty taulukossa 4. Suomen luonnonsuojelulain mukaiset erityisesti suojeltavat lajit on merkitty tähdellä (*) ja täydentävien ehtojen valvottavat lajit pallukalla (•). Lajinimien jäljessä olevat lyhenteet ovat SP = säännöllinen pesijä tai ruokavieras lähialueilta, SL = säännöllinen läpimuuttaja tai harhailija, SaP = satunnainen/mahdollinen pesijä tai ruokavieras lähialueilta ja SaL = satunnainen läpimuuttaja tai harhailija.

Laji	Lajin erityisasema		Esiintyminen			
	Uhanalaisluokka	Lintudirektiivin liite I	Viljelyalueet	Reunavyöhykkeet	Metsät	Vesistöt
Säännöllisesti esiintyvät lajit						
Kuikka (SP)		X				X
Kaakkuri (SL)	NT	X				X
Laulujoutsen (SP)		X	X			X
Metsähanhi (SP)	NT		X			
Mustalintu (SL)	NT					X
Uivelo (SP)		X				X
Merikotka * (SL)	VU	X			X	X
Kalasääski (SP)	NT	X			X	X
Maakotka * (SL)	VU	X	X		X	
Ruskosuohaukka (SL)	NT	X	X			X
Sinisuohaukka • (SP)	NT	X	X	X		
Tuulihaukka (SP)	NT		X	X	X	
Muuttohaukka * (SL)	EN	X	X			
Ampuhaukka (SP)	VU	X	X	X	X	
Teeri (SP)	NT	X	X	X	X	
Metso (SP)	NT	X	X		X	
Pyy (SP)		X		X	X	
Kurki • (SP)		X	X	X		X
Kapustarinta • (SP)		X	X			X
Liro • (SP)		X	X			X
Suokukko • (SL)	NT	X	X			X

Laji	Lajin erityisasema		Esiintyminen			
	Uhanalais- luokka	Lintudirek- tiivin liite I	Viljelyalu- eet	Reunavyö- hykkeet	Metsät	Vesistöt
Vesipääsky (SL)		X				X
Selkälökki (SP)	VU					X
Naurulokki (SL)	VU		X			X
Pikkulokki (SP)		X				X
Kalatiira (SP)		X				X
Lapintiira (SP)		X				X
Käki (SP)	NT			X	X	
Hiiripöllö (SP)		X	X	X	X	
Helmipöllö (SP)		X		X	X	
Varpuspöllö (SP)		X		X	X	
Suopöllö • (SP)		X	X	X		
Palokärki (SP)		X		X	X	
Pohjantikka (SP)	NT	X		X	X	
Koskikara (SL)	NT					X
Käenpiika (SP)	VU			X	X	
Sinirinta (SL)		X	X	X		
Kivitasku (SP)	NT		X	X		
Pensastasku (SP)	NT		X	X		
Lapintainen (SP)	NT				X	
Isolepinkäinen (SP)	NT		X	X		
Kuukkeli (SP)	NT					
Kottarainen (SP)	NT		X	X		
Varpunen (SP)	NT			X		
Satunnaisesti esiintyvät lajit						
Allihaahka (SaL)		X				X
Lapasotka (SaL)	VU					X
Kaulushaikara (SaL)	NT	X				X
Valkoposkianhi • (SaL)		X	X			X
Mehiläishaukka • (SaP)	NT	X	X	X	X	
Ruisrääkkä • (SaP)	NT	X	X			
Mustatiira (SaL)	VU	X				X
Turkinkyyhky (SaL)	VU		X	X		
Turturikyyhky (SaL)	VU		X	X		
Huuhkaja (SaL)		X	X		X	
Lapinpöllö (SaP)		X	X		X	
Viirupöllö (SaP)		X			X	
Tunturipöllö * (SaL)	EN	X	X			
Pikkutikka (SaL)	VU				X	
Harmaapäätikka (SaL)	NT	X		X	X	
Sepelrastas (SaL)	NT		X			
Tiltalti (SaP)	VU			X	X	
Pikkulepinkäinen • (SaP)	NT	X	X	X		
Tunturikiuru (SaL)	CR		X			
Nokkavarpunen (SaL)	NT			X	X	
Peltosirkku (SaP)	VU	X	X	X		

Lintudirektiivin liitteen I lintulajit

Lintudirektiivin liitteen I lajeista suunnittelualueella pesii säännöllisesti 22 lajia, jotka voivat lisäksi esiintyä läpimuuttajina. Säännöllisinä muuton- ja talviaikaisina läpimuuttajina, pesimäaikaisina ruokavieraina tai harhailijoina esiintyy näiden lisäksi kuusi lajia. Satunnaisina pesimälajeina sekä muuton- ja talviaikaisina läpimuuttajina, ruokavieraina tai harhailijoina tavattuja lajeja on 21. Näistä 11 lajia on selviä läpimuuttajia tai harhailijoita, joilla ei ole juurikaan pesimispotentiaalia alueella, ja joiden esiintyminen on todettu vain yhden tai muutaman havainnon voimin. 10 lajin kohdalla satunnainen pesiminenkin on mahdollista, vaikka sitä ei olekaan varmistettu. Alueella tavatuista yhteensä 42 Lintudirektiivin liitteen I lajista kaikkiaan 20 lajia on mainittu myös Suomen uhanalaisluettelossa. Myös nämä lajit on käsitelty tässä kappaleessa.

Kuikka

Säännöllinen pesimälaji, jolla on alueella ainakin 3 parin kanta: Tyrjärven pienillä selkäsaarilla, Jokijärven Väliperällä ja Tyrämäen Mustalammella. Lisäksi pesintä on varmistettu Jokijärven pohjoispuolisessa Sammakkolammessa, joka jää suunnittelualueen ulkopuolelle.

Kaakkuri

Suunnittelualueen ympäristössä olevien soiden ja lampien säännöllinen pesimälaji, joka pesii alueella runsaan kymmenen parin voimin. Asuttuja lampia ja rimmikoita on vuosien mittaan ollut noin kaksikymmentä. Pesivät linnut käyvät säännöllisesti kalastamassa Joki- ja Tyrjärvellä.

Laulujoutsen

Säännöllinen pesimälaji, joka pesii alueella muutaman parin voimin. Joutsen on runsastunut koko Suomessa viime vuosikymmeninä. Tyrjärven suurin joutsenkerääntymä kesäkuussa on ollut noin 80 yksilöä. Tällöin lienee ollut kyse Pohjois-Venäjälle sulkimaan menevistä linnuista.

Valkoposkihanhi

Satunnainen läpimuuttaja tai harhailija. Yllättäen keskikesällä on tehty kaksi havaintoa heinäkuussa 2004 ja 2007.

Uivelo

Säännöllinen Tyrälammen pesimälaji, joka on yleistynyt myös muutonaikaisten havaintojen perusteella.

Allihaahka

Satunnainen läpimuuttaja, josta ainoa havainto on keväältä 1987 Tyrjärveltä.

Kaulushaikara

Satunnainen harhailija. Lentokyvytön yksilö tavattiin Hutunsalmella syksyllä 2000.

Merikotka

Nykyisin säännöllinen kevät- ja syysmuutonaikainen laji, jonka kanta on vahvistunut viime vuosikymmeninä. Merikotkia pesii Taivalkoskella ja Kuusamossa ja suunnittelualueen kautta muuttaa lintuja myös Pohjois-Venäjälle.

Kalasääski

Säännöllinen pesimälaji (2–3 paria) suunnittelualueen rajoilla. Pesivät emolinnut käyvät säännöllisesti ruokailemassa Joki- ja Tyrjärvellä sekä Tyrälammella.

Maakotka

Havaintoja maakotkista tehdään säännöllisesti kaikkina vuodenaikoina. Talvella kotkia käy ruokailemassa haaskoilla.

Ruskosuohaukka

Nykyisin lähes vuosittainen keväinen ja kesäinen harhailija, jonka pesiminen ruovikoissa ei liene mahdotonta. Laji on yleistynyt Pohjois-Pohjanmaalla myös sisämaassa viime vuosina.

Sinisuhaukka

Harvalukuinen muutonaikainen läpimuuttaja sekä pesimälaji. Kanta vaihtelee paljon myyrätilanteen mukaan.

Mehiläishaukka

Satunnainen muutonaikainen harhailija tai läpimuuttaja, josta on myös pari pesimäaikaista havaintoa.

Muuttohaukka

Satunnainen laji, joka on runsastunut Suomessa viime aikoina. Muuttohaukka on nähty Murhijoella pesimäaikana ja jokivarsi läheisine soineen olisikin lajille sopivaa saalistusmaastoa.

Ampuhaukka

Säännöllinen harvalukuinen pesimälaji. Esimerkiksi vuonna 2002 havaittiin pesinnät Tyrämäellä ja Jokijärven Väliperän Lapinsaareissa.

Teeri

Säännöllinen ja yleinen pesimälaji, jonka talviparvet ovat nykyisin parhaimmillaan yli 100 yksilön suuruisia.

Metso

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji, jolla on alueella pari soidinpaikkaa. Metso on harvinaistunut viime vuosikymmeninä.

Pyy

Säännöllinen ja viime vuosikymmeninä yleistynyt pesimälaji alueella.

Kurki

Säännöllinen pesimälaji suunnittelualuetta ympäröivillä suoalueilla sekä Murhijokivarressa. Muuttoaikoina pieniä määriä levähtää pelloilla.

Ruisrääkkä

Satunnainen pesimäaikainen laji, josta on pari havaintoa Tyrämäeltä 1980-luvulta ja yksi tuore havainto Jokijärveltä kesäkuulta 2007. Laji on suunnittelualueella levinneisyytensä pohjoisrajalla Suomessa.

Kapustarinta

Säännöllinen ja yleinen pesimälaji suunnittelualueen reunoilla olevilla soilla. Kevätmuuton aikaan ennen pesimäsoille hajaantumista ja muuttomatkan jatkumista yksilöt kerääntyvät peltoalueille isompiin parviin.

Liro

Säännöllinen ja yleinen pesimälaji soilla ja niityillä.

Suokukko

Säännöllinen keväinen muutonaikainen levähtäjä peltoalueilla. Määrät ovat vähentyneet viime vuosikymmenten aikana suunnittelualueella ja laajemminkin Suomessa. Paikallinen taantuminen voi selittyä myös sopivien peltoalueiden vähentymisellä ja keväiden aikaistumisella, minkä ansiosta muuttoparvet löytävät sopivia lepäily- ja ruokailupaikkoja soilta ja niityiltä. Pesimisestä suunnittelualueen läheisillä soilla ei ole havain- toja.

Vesipääsky

Säännöllinen harvalukuinen läpimuuttaja, jonka esiintyminen on oikullista.

Pikkulokki

Laji on runsastunut 1980-luvun alusta lähtien ja on nykyään säännöllinen pesimälaji Tyrjärven

luodoilla ja mahdollisesti Tyrälammilla. Isoimmat keväiset kerääntymät Tyrälammilla ovat olleet yli 100 yksilöä.

Kalatiira

Säännöllinen pesimälaji Tyrjärvellä ja mahdollisesti sitä ympäröivillä soilla.

Lapintiira

Säännöllinen harvalukuinen pesimälaji Tyrjärvellä. Lapintiira on selvästi harvalukuisempi kuin kalatiira.

Mustatiira

Satunnainen eteläinen harhailija, joka on tavattu suunnittelualueella kahdesti, kesäkuussa 1998 ja heinäkuussa 2005.

Hiiripöllö

Satunnainen laji, josta on tehty muutamia toukokuisia havaintoja. Pesinee hyvinä myyrävuosina.

Helmipöllö

Säännöllinen pesimälaji, josta tulee hyvinä myyrävuosina useita soidintavien yksilöiden havaintoja. Pesintöjä on havaittu eri puolilla suunnittelualuetta muun muassa Tyrämäellä ja Jokijärven Myllylammella.

Varpuspöllö

Laji lienee säännöllinen pesimälaji, vaikka pesintää ei olekaan varmistettu. Havaintoja tehdään usein talvisaikaan, jolloin varpuspöllö saalistaa pihapiirien talvilintuja. Havainnot ovat yleistyneet viime vuosina.

Suopöllö

Säännöllinen pesimälaji, jonka pesimäkanta vaihtelee vuosittain paljon myyräkantojen vaihtelun mukaan.

Lapinpöllö

Satunnainen laji, josta on ainakin yksi kevättalven havainto. Pesimisestä ei ole tietoa, mutta hyvinä myyrävuosina se lienee mahdollista.

Viirupöllö

Satunnainen laji, josta on kuitenkin viime vuosina useita havaintoja Jokijärveltä. Viirupöllö oli äänessä keväällä 2006 myös Tyrävaaralla. Pesimistä ei ole varmennettu.

Huuhkaja

Satunnainen laji, josta on talviaikainen havainto joulukuulta 2005. Pesimisestä ei ole tietoa.

Tunturipöllö

Satunnainen harhailija, josta on yksi havainto lokakuulta 1999.

Palokärki

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji.

Pohjantikka

Säännöllinen harvalukuinen pesimälaji, joka lienee taantunut sille soveliaiden pesimämetsien määrän vähentymisen myötä.

Harmaapäätikka

Satunnainen talviaikainen ruokintapaikkojen vieras, jonka havainnot ovat kasvaneet viime vuosikymmeninä Lapissa. Laji on havaittu Tyrämällä joulukuussa 2001 sekä Jokijärvellä marraskuussa 2003 ja talvella 2007–2008.

Pikkulepinkäinen

Satunnainen kesäaikainen harhailija ja pesimälaji. Yksi pesimähavainto Jokijärvellä vuonna 2006.

Sinirinta

Säännöllinen läpimuuttaja toukokuun ja elokuun lopulla. Mahdollisesti pesii alueella harvalukuisena.

Peltosirkku

Nykyisin satunnainen laji, joka lienee pesinyt säännöllisemmin Taivalkosken kulttuurimaisemissa 1960-luvulle asti. Laji on laskentojen mukaan vähentynyt Suomessa jyrkästi viime vuosikymmeninä.

7.3.2

Suomen uhanalaisluettelon mukaiset lintulajit

Suomen uhanalaisluettelossa luokitelluista lajeista alueella säännöllisesti pesivänä esiintyy 18 lajia. Näistä suurin osa, 13 lajia, on luokiteltu silmälläpidettäväksi. Nämä lajit eivät siis varsinaisesti ole vielä uhanalaisia, mutta saattavat muuttua sellaisiksi lähitulevaisuudessa. Säännöllisinä muutto- tai talviaikaisina läpimuuttajina, ruokavieraina tai harhailijoina esiintyy yhdeksän lajia. Satunnaisia lajeja on 16. Niiden uhanalaisten lajien, jotka kuuluvat myös lintudirektiivin liitteeseen I, lajikohtainen tarkastelu on edellisessä kappaleessa 7.3.1.

Äärimmäisen uhanalaiset lajit

Tunturikiuru

Laji on satunnainen kevätaikainen läpimuuttaja, josta on tehty yhteensä kolme keväistä havaintoa vuosina 2002, 2004 ja 2005. Tunturikiuru on harvinaistunut viime vuosikymmeninä jyrkästi sekä Pohjois-Lapin pesimälajina että muun Suomen muutonaikaisena lajina.

Vaarantuneet lajit

Selkälokki

Säännöllinen harvalukuinen laji sekä muutto- että pesimäaikaan. Pesii vähälukuisena sekä läheisillä suoalueilla että järvien saarissa.

Naurulokki

Säännöllinen muuton- ja pesimäaikainen laji, joka ruokailee pelloilla pitkin kesää. Pesimisestä ei ole suoria havaintoja.

Lapasotka

Satunnainen alkukesäinen läpimuuttaja, joka pesii tundra-alueella Suomessa ja Venäjällä.

Turkinkyyhky

Satunnainen eteläinen harhailija, josta on tehty muutamia havaintoja 1980-luvulla keväisin.

Turturikyyhky

Satunnainen eteläinen harhailija, josta on yksi havainto kesäkuulta 2001.

Pikkutikka

Satunnainen laji, josta on tehty muutamia havaintoja keväisin. Keväällä 2006 Tyrämällä havaittiin jopa pariskunta.

Käenpiika

Säännöllinen harvalukuinen pesimälaji, jota tapaa erityisesti hakkuualueiden reunamilta. Voi pesiä myös pihapiirien linnunpöntöissä.

Tiltalti

Ilmeisesti satunnainen vähentynyt pesimälaji, jonka esiintyminen rajoittuu kuusimetsiin.

Silmälläpidettävät lajit**Metsähanhi**

Harvalukuinen ruokailuvieras ympäröiviltä suoalueilta, joilla pesinee harvalukuisena.

Mustalintu

Säännöllinen harvalukuinen läpimuuttaja keväisin ja syksyisin.

Tuulihaukka

Säännöllinen ja harvalukuinen järviolueen saarten ja peltoalueiden pesimälaji. Pesimäkanta riippuu vallitsevasta myrätilanteesta.

Käki

Säännöllinen ja yleinen pesimälaji alueella.

Koskikara

Säännöllinen talvehtija, jota esiintyy vajaat 10 yksilöä Murhijoen Nivoilla sekä Tyräjoella. Suomen talvikanta on enimmäkseen peräisin Skandien vuoristoalueilta Ruotsista ja Norjasta.

Nokkavarpunen

Satunnainen eteläinen harhailija, josta on tehty yksi havainto toukokuussa 2005.

Isolepinkäinen

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji suoalueiden reunoilla ja hakkuualueilla. 1990-luvulla tehtiin myös yksi talvehtimishavainto suunnittelualueelta.

Kivitasku

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji lähinnä kynnetyillä avohakkuilla. Laji on vähentynyt voimakkaasti sitten 1960–1970-luvun, jolloin se oli tavallinen myös kyläympäristöissä ja pihamailla.

Lapintiainen

Säännöllinen harvalukuinen pesimälaji, jonka voi nähdä myös talviruokintapaikoilla ja tiaisten sekaparvissa.

Varpunen

Säännöllinen harvalukuinen pesimälaji, joka kadottuaan 1970–1980-luvuilla Tyrämäen pesimälajistosta palasi sinne muutama vuosi sitten. Myös Hilturannalla on viime vuosina pesinyt varpusia. Varpunen on viime vuosikymmeninä harvinaistunut jyrkästi koko Suomen maaseutuympäristöissä.

Kuukkeli

Säännöllinen ja yleinen pesimälaji alueen metsissä.

Pensastasku

Säännöllinen pesimälaji peltoalueilla ja hakkuuaukeilla.

Kottarainen

Vielä 1970-luvun alussa Tyrämäellä pesi neliökilometrin alueella noin 25–30 kottaraisparia, ja koko suunnittelualueen kanta saattoi olla jopa toistasataa paria. Tämän jälkeen alkoi Suomessa laajamittainen kottaraisten alamäki, joka näkyi myös Taivalkoskella. Karjanlaidunten katoaminen saattoi myös olla paikallinen syy lajin vähenemiseen alueella. Viimeisimmät pesinnät olivat 1980-luvun alkupuolella. Viime vuosina havainnot ovat ilmeisesti hieman lisääntyneet ja Jokijärven Päävaaralla on vuodesta 2004 lähtien pesinyt 1–2 paria kottaraista.

Sepelrastas

Satunnainen keväinen läpimuuttaja, josta on havainnot toukokuulta 1998 ja 2005.

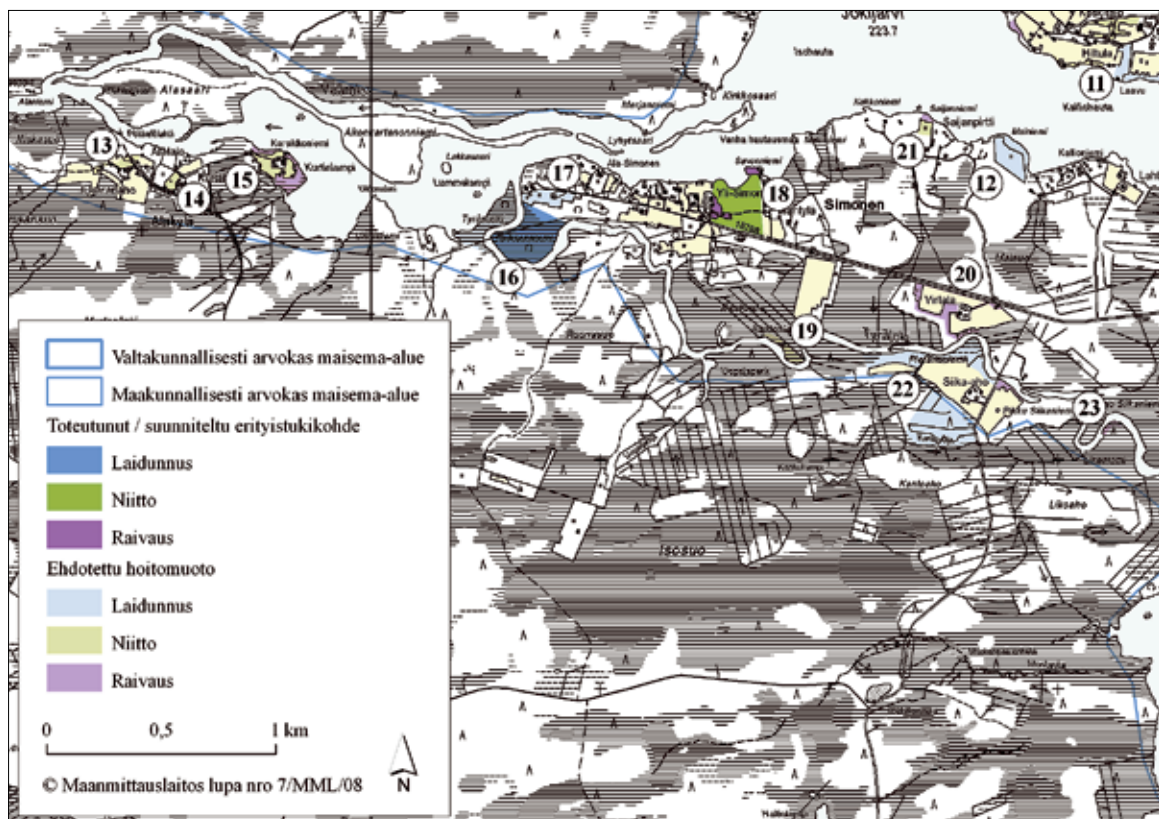
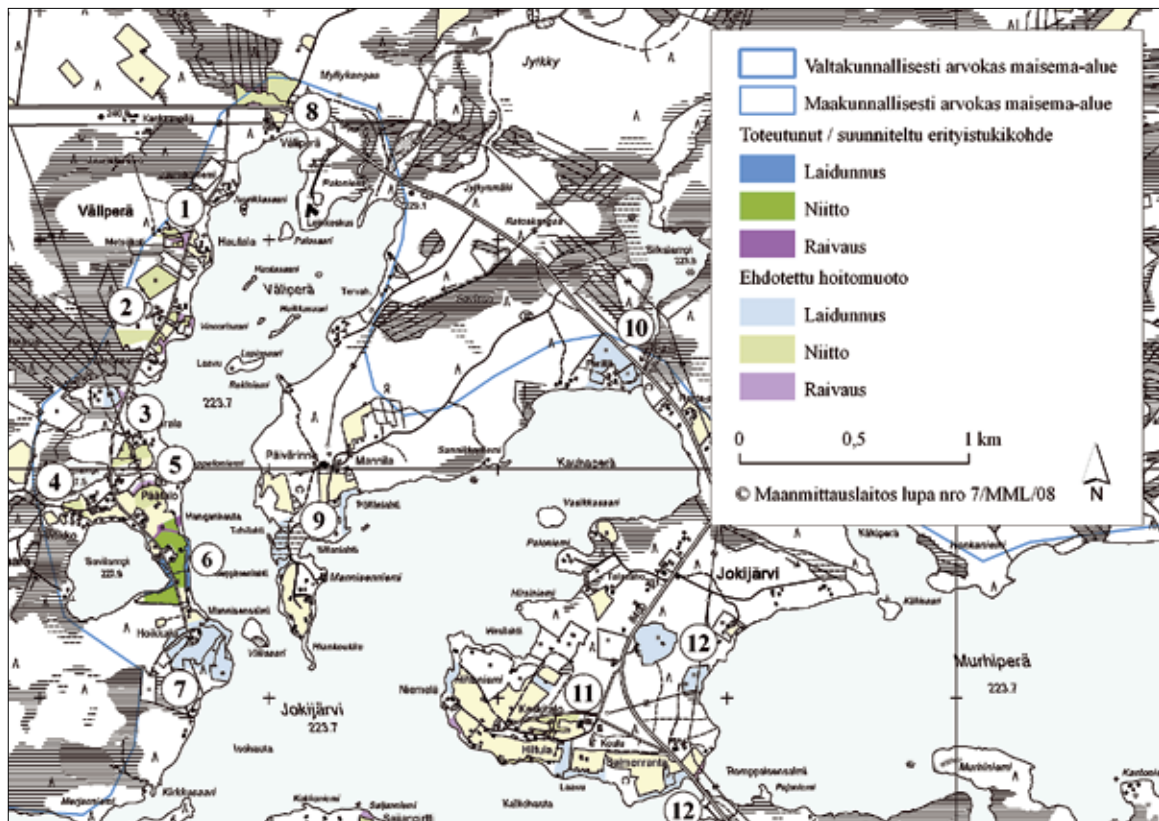
LÄHTEET

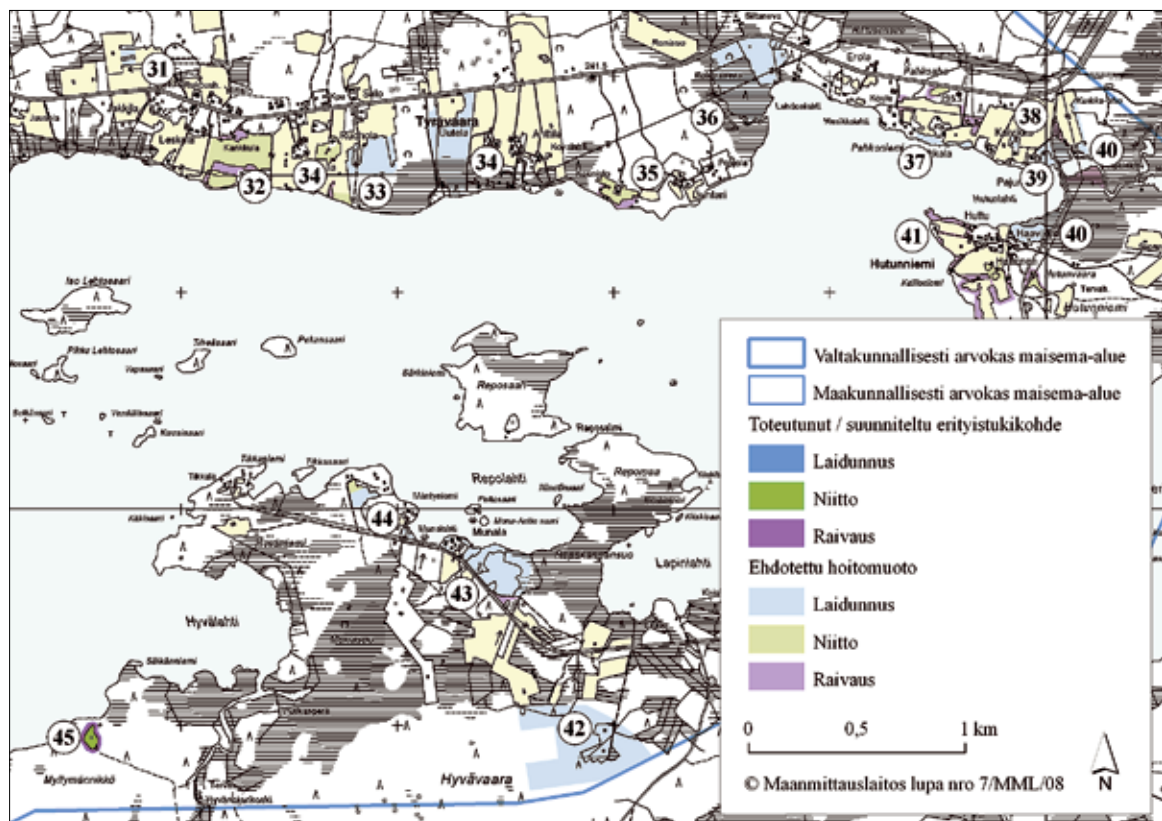
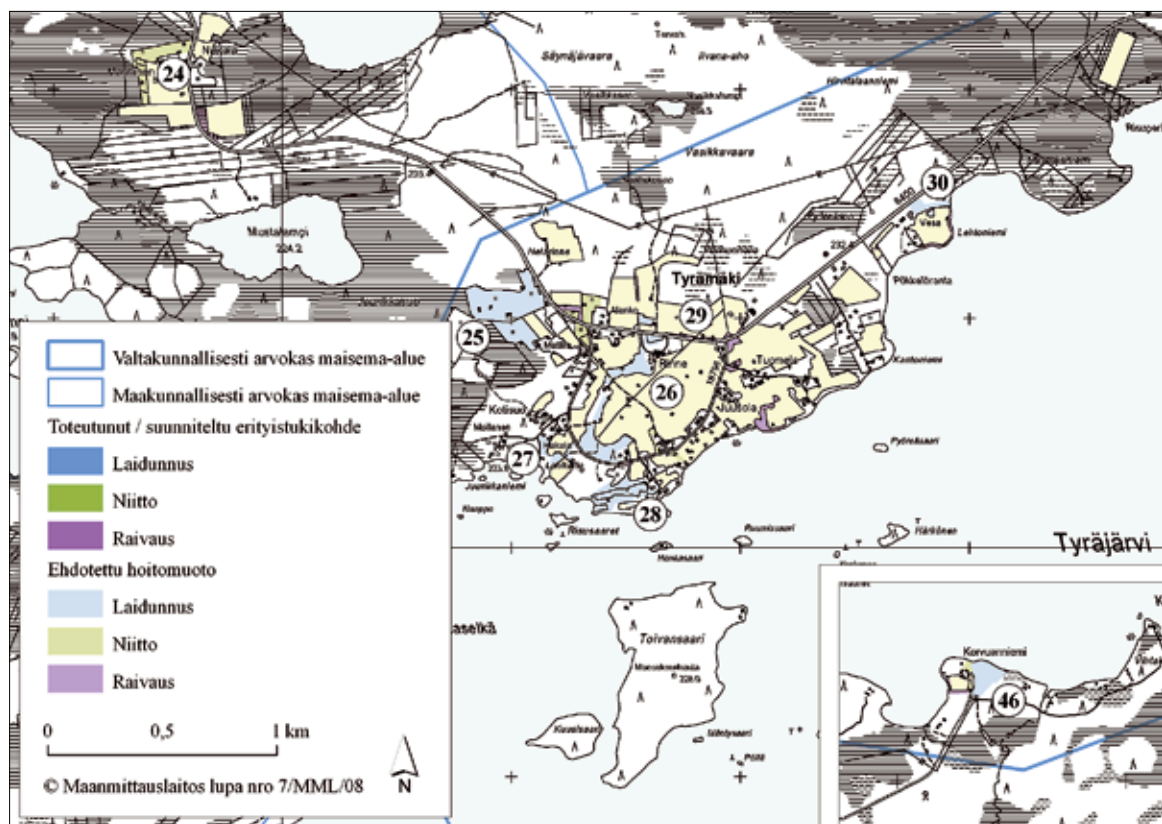
- Antman, A. & Wallenius, S. 2007. Maatilan luonnon monimuotoisuuskartoitus. Maatalouden ympäristötuki. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 16 s.
- Anttila, S., Mahosenaho, T. & Timonen, S. 2007a. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Oulujoen laakso. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 1/2007. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 77 s. ISBN 978-952-11-2572-0.
- Anttila, S., Merilä, E. & Pessa, J. 2007b. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Limingan lakeuden länsiosa. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 3/2007. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 50 s. ISBN 978-952-11-2576-8.
- Anttila, S., Poikola, E. & Timonen, S. 2008. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Rantsilan Mankila-Sipola. Julkaisematon käsikirjoitus. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu.
- Haaranen, T., Partanen, H. & Tarvainen, A. 2007. Luonnon ja maiseman monimuotoisuus, perinnebiotoopit. Maatalouden ympäristötuen erityistuet. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 20 s.
- Halmeenpää, R., Itämies, J. & Välimäki, P. 2006. Metsälaidunnuksen vaikutukset maakiitäjäisten (Coleoptera: Carabidae) ja juoksuhammähäkkien (Areneae: Lycosidae) yhteisörakenteeseen Taivalkoskella. Teoksessa Huuskonen, A. (toim.) 2006. Lumolaidun. Maisemalaiduntaminen luonnon monimuotoisuuden lisääjänä – tasapaino monimuotoisuuden ja tuottavuuden välillä. Maa- ja elintarviketalous 79. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Jokiainen. 418 s. ISBN 952-487-030-4.
- Heikkilä, M. 2002. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Suomen ympäristö 591. Ympäristöministeriö & Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 60 s. ISBN 952-11-1275-1.
- Heikkinen, I. (toim.) 2007. Luonnon puolesta - ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävän käytön strategia ja toimintaohjelma 2006-2016. Suomen ympäristö 35/2007. Ympäristöministeriö, Helsinki. 162 s. ISBN 978-952-11-2850-9.
- Huuskonen, A. 2006. Ympärivuotinen metsälaidunnuksella Taivalkoskella. Teoksessa Huuskonen, A. (toim.) 2006. Lumolaidun. Maisemalaiduntaminen luonnon monimuotoisuuden lisääjänä – tasapaino monimuotoisuuden ja tuottavuuden välillä. Maa- ja elintarviketalous 79. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Jokiainen. 418 s. ISBN 952-487-030-4.
- Huuskonen, A., Pessa, J., Hägg, M., Timonen, S. & Uusi-Kämpä, J. 2006. Ohjeita ja suosituksia metsälaidunnuksen ja ympärivuotisen metsälaidunnuksen toteuttamiseen. Teoksessa Huuskonen, A. (toim.) 2006. Lumolaidun. Maisemalaiduntaminen luonnon monimuotoisuuden lisääjänä – tasapaino monimuotoisuuden ja tuottavuuden välillä. Maa- ja elintarviketalous 79. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Jokiainen. 418 s. ISBN 952-487-030-4.
- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.) 1998. Retkeilykasvio. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Helsinki. 656 s. ISBN 951-45-8166-0.
- Jokijärven kyläseura ry 2007. <http://personal.inet.fi/yhdistys/jokijarvi> > Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelu. [Viitattu 7.1.2008.]
- Keski-Suomen ympäristökeskus 2004. Kuukauden laji -arkisto 2004. <http://www.ymparisto.fi> > Keski-Suomi > Luonnonsuojelu > Lajien suojelu > Kuukauden laji > Kuukauden laji -arkisto 2004 > Heinäkuu – ketonoidanlukkan. [Viitattu 4.12.2007.]
- Lappalainen, I. 2002. Viljelyalueiden luonto. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 24 s.
- Lounais-Suomen ympäristökeskus 2006. Suojavyöhykkeiden hoitokortti. Lounais-Suomen ympäristökeskus, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus & Maa- ja metsätalousministeriö, Turku. 4 s.
- Lounais-Suomen ympäristökeskus 2007. Reunavyöhykkeiden ja metsäsaarekkeiden hoitokortti. Lounais-Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö, Vammala. 4 s.
- Luonnonsuojeluasetus 160/1997. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 1997 > 160/1997. [Viitattu 17.1.2008.]
- Luonnonsuojelulaki 1096/1996. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 1996 > 1096/1996. [Viitattu 17.1.2008.]
- Maa- ja metsätalousministeriö 2006. Viljelytapa ja ympäristöehdot. Täydentävät ehdot. Esite. Uudistettu painos. 32 s.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2007. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013. 10.8.2007. <http://www.mmm.fi> > Maaseutu ja rakentaminen > Ohjelmakausi 2007–2013 > Manner-Suomen maaseutuohjelma. [Viitattu 16.1.2008.]
- Maa- ja metsätalousministeriön asetus 503/2007. Maa- ja metsätalousministeriön asetus maatalouden ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteistä ja maatalouden ympäristötuen erityistuista. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 2007 > 503/2007. [Viitattu 3.3.2007.]
- Maaseutuvirasto 2008. <http://www.mavi.fi> > Viljelijätuet > Hakuoppaat, ohjeet, koulutusmateriaali. [Viitattu 18.1.2008.]
- Majava, U. 2003. Jokijärven kulttuurikylä -hanke 1999-2002. Loppuraportti. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus, Jokijärven kyläseura ry & Taivalkosken kunta. 18 s.
- Merilä, E. 2005. Koirantakkua ja karupäitä. Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma Hailuodon maatalousympäristölle. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 29. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 91 s.
- Myötälä ry 2008. <http://www.koillismaa.fi/myotale>. [Viitattu 17.1.2008.]
- Nikunen, H-M. 2007. Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Reisjärven Keskikylä-Kangaskylä. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 2/2007. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 36 s. ISBN 978-952-11-2574-4.
- Pentinsaari, M. 2006. Taivalkosken metsälaidunten lantakuoriaiset. Teoksessa Huuskonen, A. (toim.) 2006. Lumolaidun. Maisemalaiduntaminen luonnon monimuotoisuuden lisääjänä – tasapaino monimuotoisuuden ja tuottavuuden välillä. Maa- ja elintarviketalous 79. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Jokiainen. 418 s. ISBN 952-487-030-4.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997. Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet. Oulu. 152 s. ISBN 952-9860-04-8.
- Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto 1993. Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kohteet. Osa 1. Julkaisu A:115. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu. 209 s. ISBN 951-9328-53-X.
- Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus 2008. <http://www.te-keskus.fi> > Pohjois-Pohjanmaa > Lomakkeet ja asiointi > Maaseutuelinkeino. [Viitattu 18.1.2008.]

- Priha, M. 2003a. Perinnebiotooppien hoitokortti 1 – Laidunnus. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. 2003b. Perinnebiotooppien hoitokortti 2 – Niitto. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. 2003c. Perinnebiotooppien hoitokortti 3 – Peruskunnostus. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. 2003d. Perinnebiotooppien hoitokortti 6 – Tuoreet niityt ja kedot. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. (toim.) 2003e. Perinnebiotooppien hoitokortti 7 – Hakamaat ja metsälaitumet. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. (toim.) 2003f. Perinnebiotooppien hoitokortti 9 – Järven- ja joenrantaniityt, jokivarsien tulvaniityt. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- ProAgria Oulu 2008. <http://www.oulunmaaseutukeskus.fi> > Palvelut > Maiseman- ja luonnonhoito. [Viitattu 16.1.2008.]
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001. Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Uhanalaisten lajien II seurantaryhmä. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s. ISBN 951-37-3594-X.
- Sarkkinen, M. 2002. Pohjois-Pohjanmaan kiinteät muinaisjäänneökset. Osa 4. Julkaisu A:32. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu. 206 s. ISBN 952-9860-58-7.
- Suomen ympäristökeskus 2007. <http://www.ymparisto.fi> > Luonnonsuojelu > Lajien suojelu > Uhanalaiset lajit > Alueellisesti uhanalaiset lajit. [Viitattu 4.12.2007.]
- Taivalkosken kunta 2007. <http://www.taivalkoski.fi> > LUMO-yleissuunnittelu Tyrjäjärven-Jokijärven alueella. [Viitattu 7.1.2008.]
- Timonen, S., Pessa, J., Holmström, H. & Sjöholm, J. 2006. Ympärikuutisen ja perinteisen laidunnuksen vaikutukset Taivalkosken metsälaitumien linnustoon. Teoksessa Huuskonen, A. (toim.) 2006. Lumolaidun. Maisemalaiduntaminen luonnon monimuotoisuuden lisääjänä – tasapaino monimuotoisuuden ja tuottavuuden välillä. Maa- ja elintarviketalous 79. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Jokioinen. 418 s. ISBN 952-487-030-4.
- Vainio, M. & Kekäläinen, H. (toim.) 1997. Pohjois-Pohjanmaan perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 44. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 245 s. ISBN 952-11-0593-3.
- Valtioneuvoston asetus 366/2007. Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksista ja maatalouden ympäristötuista vuosina 2007–2013. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 2007 > 366/2007. [Viitattu 4.12.2007.]
- Väre, H., Ulvinen, T., Vilpa, E. & Kalleinen, L. 2005. Oulun kasvit Piimäperältä Pilpasuolle. Norrlinia 11. Helsinki. 512 s. ISBN 952-10-2372-4.
- Ympäristöhallinnon tietojärjestelmä Hertta 2008.

Liite I.

Esimerkkikohteille ehdotetut hoitomuodot ja toteutuneet tai suunnitellut erityistukikohteet

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus			Julkaisuaika Huhtikuu 2008
Tekijä(t)	Susanna Anttila, Jorma Räisänen ja Sami Timonen			
Julkaisun nimi	Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma – Taivalkosken Tyrjäjärvi–Jokijärvi			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 1/2008			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut				
Tiivistelmä	<p>Luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan eri eläin- ja kasvilajien sekä erilaisten elinympäristöjen runsautta. Maatalousalueilla elää viljelykasvien ja kotieläinten lisäksi lukuisia luonnonvaraisia lajeja, jotka pitävät avoimista ja puoliavoimista elinympäristöistä. Arvokkaita kohteita ovat mm. vaihtelevat pellon reunavyöhykkeet sekä vanhan niitty- ja laiduntalouden synnyttämät niityt ja hakamaat. Viljeltyt pellot ovat tärkeitä paitsi maaseutumaiseman säilymisen kannalta myös monien lintulajien ruokailu-, levähdys ja pesimäalueina. Viime vuosikymmenten aikana maataloudessa tapahtuneet muutokset ovat kaventaneet monen lajin elinmahdollisuuksia.</p> <p>Suomessa on laadittu Maa- ja metsätalousministeriön rahoituksella maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden (LUMO) yleissuunnitelmia vuodesta 2003. Suunnittelu on kohdistunut arvokkaille maisema-alueille. Yleissuunnittelun tarkoituksena on tehostaa maatalousympäristön luonnonhoitoa ja suojelua sekä suunnata hoitotoimet tärkeimmille kohteille. Tavoitteena on madaltaa kynnystä maatalouden ympäristötuen erityistukien hakemiseen ja lisätä viranomaisten, neuvojien ja viljelijöiden välistä vuorovaikutusta.</p> <p>Taivalkoskella laadittiin kesällä 2007 LUMO-yleissuunnitelma Tyrjäjärvi–Jokijärven arvokkaalle maisema-alueelle. Suunnitelmaan valittiin mukaan 46 esimerkkikohtetta, jotka on esitely karttojen ja kohdekuvausten avulla. Esimerkkikohteiden tarkoituksena on havainnollistaa suunnittelun alueen ja muiden vastaavanlaisten alueiden erityistutkimahdollisuuksia. Kohteiden kuuluminen yleissuunnitelmaan ei rajoita alueiden käyttöä tai velvoita maanomistajia hoidon järjestämiseen, vaan esitetyt hoitotoimet ovat vapaaehtoisia.</p>			
Asiasanat	Luonnon monimuotoisuus, perinnebiotooppi, perinnemaisema, maisemanhoito, luonnonhoito, maatalousalueet, ympäristötuki, uhanalaiset lajit, Taivalkoski			
Rahoittaja/toimeksiantaja	Maa- ja metsätalousministeriö			
	ISBN 978-952-11-3091-5 (nid.)	ISBN 978-952-11-3092-2 (PDF)	ISSN 1796-1939 (pain.)	ISSN 1796-1947 (verkkok.)
	Sivuja 62	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis.alv 8 %) 19 €
Julkaisun myynti/jakaja	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus PL 124, 90101 Oulu www.ymparisto.fi/ppo/julkaisut			
Julkaisun kustantaja	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus			
Painopaikka ja -aika	Multiprint Oy, Oulu 2008			

Luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan eri eläin- ja kasvilajien sekä erilaisten elinympäristöjen runsautta. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden (LUMO) yleissuunnittelun tarkoituksena on tehostaa maatalousympäristön luonnonhoitoa ja suojelua sekä suunnata hoitotoimet tärkeimmille kohteille. Tavoitteena on kannustaa viljelijöitä hakemaan maatalouden ympäristötuen erityistukia ja lisätä viranomaisten, neuvojien ja viljelijöiden välistä vuorovaikutusta.

Kesällä 2007 yleissuunnittelun kohteena oli Taivalkosken Tyräjärv-Jokijärven arvokas maisema-alue. Yleissuunnitelmassa esitellään paikallisten esimerkkikohteiden avulla maatalousympäristön arvokkaita luontokohteita ja niiden hoitomahdollisuuksia.

POHJOIS-POHJANMAAN
YMPÄRISTÖKESKUS

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, PL 124, 90101 Oulu
Asiakaspalvelunumero: 020 690 171
www.ymparisto.fi/ppo/julkaisut

ISBN 978-952-11-3091-5 (pain.)

ISBN 978-952-11-3092-2 (PDF)

ISSN 1796-1939 (pain.)

ISSN 1796-1947 (verkkoj.)